

... za koristi delavskega ...
... Delavci so opravičeni do vsega, kar producirajo.
This paper is devoted to the interests of the working class. Workers are entitled to all what they produce.

PROLETARJAT

Entered as second-class matter, Dec. 6, 1907, at the post office at Chicago, Ill., under the Act of Congress of March 3rd, 1879.

Office: 4008 W. 31. St., Chicago, Ill.

Delavci vseh dežel, združite se!

PAZITE
na številko v oklepaju, ki se nahaja poleg vašega naslova, prilepljena spodaj ali na ovitku. Ako je (537) številka ... tedaj vam s prihodnjo številko našega lista poteka naročnina. Prosimo, ponovite jo takoj.

ŠTEV. (NO.) 836.

SLOVENSKO GLASILO JUGOSLOV. SOCIALISTIČNE ZVEZE.

CHICAGO, ILL., DNE 18. DECEMBRA, (DECEMBER 18.) 1917.

LETO (VOL.) XII.

Težave delavskega boja.

Ne le v drugih slojih, ampak tudi med samimi delavci je razumevanje modernega socialnega boja še zelo pomanjkljivo. O tem ni treba izgubljati mnogo besed; zakaj če bi bilo to razumevanje zadostno, bi morali biti v deželah, v katerih je večina prebivalstva delavska, že davno delavci na krmilu. Če prepuščajo delavci v takih deželah vlado drugim razredom, je to zadosten dokaz, da ne razumejo svojih interesov in svojih potreb.

To se pa ne more zboljšati, če se delavci, ki ovirajo boj svojih zavednih tovarišev, zmerjajo z gumpei, zarukanci itd., ampak le tedaj, če se pripravijo do pravega spoznanja. Pri tem je pač gotovo, da je za nekatero vsako pametna beseda bob ob steno. Tudi med delavci so nekateri neozdravljivo neumni, nekateri pa nepopolnoma hudobni. To resnice si moramo že priznati; delavskemu razredu se ne stori nobena usluga, če se vsi delavci poprek povzdigujejo v deveta nebena, kakor da so sami angelji, ki jim manjkajo le še peroti. S takim prilizovanjem se človek lahko pripripi ljudem, ampak koristi ne prinaša to delavskemu razredu nobene.

Treba je tudi jemati v poštev, da sploh ne more biti drugače. Zmeseni so delavci in kapitalisti, srednji stanovi in trampi, aristokratije in plebeji iz enakega testa. Kar je splošno človeškega, se drži vseh ljudi; obče človeške lastnosti niso razdeljene po razredih; blagi in trdi, modri in neumni, pridni in leni, temperamentni in mlačni ljudje se lahko najdejo v vsakem družabnem razredu.

Toda če vemo, da so tudi med delavstvom popolnoma nedostopni ljudje, ki jih ne bo nikdar mogoče pripraviti k pameti, ni to noben razlog, da bi vrgli puško v koruzo. Uspeh delavskega boja ni odvisen od nekaterih posameznikov, ampak od večine. V nobenem boju ne bi bila mogoče zmaga, če bi bila odvisna od vsakega posameznika; sploh bi bila tedaj mogoča le splošna zmesnjava. V resnici pa odločuje v vsakem boju večja moč.

Tudi med kapitalisti se dobe posamezniki, če tudi ne mnogoštevilni, ki so delavcem prijazni; celo take je najti, ki popolnoma odobravajo socializem in njegove cilje. Toda ker jih je le neznatna manjšina, ne morejo nič posebnega opraviti. Oni so izjeme svojega razreda, kakor so na primer nepopolnoma svesti izjeme delavskega razreda.

Delavstvo bo lahko zmagalo, kadar bo močna večina njegovih članov v taboru delavskega boja. Zato je vprašanje, česa je treba, da se pridobi ta večina.

Nedvomno je v prvi vrsti treba, da razume, čemu naj se organizira in za kaj naj se bojuje. To spoznanje ni tako težko, da bi ga mogli le izbrani modrijani doseči. Vendar pa tudi ni tako lahko, da bi prišlo vsakemu v sanjah. Če bi bilo tako enostavno, bi morala biti že davno ogromna večina delavstva strokovno in politično organizirana; imela bi tudi že povsod močne gospodarske organizacije, v prvi vrsti konsumne zadruge, iz katerih bi se razvile velike produktivne zadruge s svojimi bankami itd., kar bi bile vse znamenite priprave za prehod privatne v družabno produkcijo.

Če bi bilo to razumevanje popolnoma brez vseh težav, bi moral biti socializem že lastnina vsega delavstva, odštevisi tiste nedostopne izjeme, o katerih smo prej govorili. Zakaj ker je delavstvo iz enakega testa kakor drugi ljudje, ima tudi v bistvu enak aparat razumevanja, kakor ga imajo drugi ljudje. Nobenega razloga ni, da bi moralo masi to ostati s sedmimi pečati zapečatenega knjiga, kar se nekaterim izmed nje odpira z vso lahkoto.

Zakaj torej ni razumevanje socialnega vprašanja tako enostavno, kakor se zdi tistim, ki ga že razumejo, pa so pogostoma pozabili, koliko težav so morali sami premagati in koliko notranjih bojov jih je stalo, preden so to dosegli?

Vzroki so različni. Eden je ta, da je človeška družba sama dokaj komplicirana. Zato je precej težko priti do spoznanja, kaj je pravzaprav na dnu vseh socialnih pojavov.

Drugo in zelo važno je to, da so ljudem glave napolnjene z nauki, sprejetimi v šoli, cerkvi, vojsnici, družini itd., ki pogostoma popolnoma nasprotujejo resničnim socialnim razmeram, ali pa vsaj odvajajo mišljenje na drugo stran. Spraviti napačne ideje in predsodke iz svoje glave je pa težka stvar, mnogo težja, kakor sprejeti prave misli.

Vzemimo na primer verske nauke, pa naj bodo katoliški, protestantski, židovski, mohamedanski ali katerikoli. Vsaka vera se bavi z "drugim svetom." Vsaka vepelja svojim vernikom misel, da je življenje na tem svetu postranska reč, le priprava za življenje po smrti. Iz tega izvira

popolnoma logično nauk, da se ni treba veliko brigati za blagostanje na zemlji. Za vse trpljenje na tem svetu bo plačilo na drugem. In zopet je zelo dosledno, če se smatra trpljenje na zemlji celo za nekakšen blagoslov; vsaj se kupijo s tem toliko večje blaženosti v večnosti.

Ako se je v človeka ta misel vsesala z zadostno močjo, se ni čuditi, da smatra socializem naravnost za greh. Bog je človeku poslal trpljenje; ali ni punt zoper Boga, če se hoče človek iznebiti tega trpljenja? Bog mu je obljubil prvo mesto v nebesih, če bo potrpežljivo prenašal vse težave in bridkosti; ali ga noče socializem ogoljufati za tisti nebeški prostor, ko ga uči boljšega življenja na zemlji?

Cerkev uči, da njeno kraljestvo ni od tega sveta. To ne pomeni v praksi nič drugega, kakor da naj se verniki sami ne brigajo za ta svet. Cerkev pa mora gledati, da osvoji ta svet čim bolj, zato da dobi čim večji vpliv na ljudi. Kajti naj je idealizem še tako velik, ti ljudje žive vendar na zemlji in se ne morejo odtrgati od zemeljskih razmer. Zato se tudi cerkev, ki računa z njimi, ne more postaviti v oblake, ampak se mora zgraditi na zemlji in na njej iskati svojo moč. In ker so poleg nje še druge vere in druge duševne struje, z katerimi se sama ne strinja, mora gledati, da jih izpodrine; to se pravi: Gledati mora, da doseže čim večjo moč na zemlji, da si njeno kraljestvo od tega sveta." S tem pa kali pravo spoznanje zemeljskih razmer tem bolj, čim večja je njena moč in vpliv na ljudske duhove.

Vzeli smo cerkev za primer. S tem pa ni rečeno, da je ona edina zgradila v glavah trdnjave predsodkov, ki morajo biti odstranjeni in premagani, da morejo oči jasno gledati in duhovi jasno misliti.

Nič nam pri tem ne gre za to, kaj si kdo misli o posmrtnem življenju. Čisto vseeno nam je, če verjame vanj ali pa ne. Socializem ne odgovarja na to, ali je s smrtjo vsega konec ali ne. To ni njegovo vprašanje, in odkritosrečno je treba povedati, da tudi znanost o tem lahko le ugiba, ne more pa reči ničesar, kar bi absolutno držalo. Ampak človeku, ki se je dal kdove kako dolgo v vseh rečeh voditi od cerkve, gre že to težko v glavo, da je vera res njegova privatna reč. Boji se za svoja nebena, če se bo v katerikoli reči družil s človekom, ki ima drugačno mnenje o takih rečeh.

V resnici ni dosleden v tem in ne more biti. Razmere so močnejše od njega, ampak on ne spoznava tega. On mora na primer delati. Mora. Če tudi je "prepričan," da ni to življenje nič vredno; vendar ne more iztrgati življenjskega nagona iz sebe. In da more živeti, mora delati. Če mu že ne bi bilo nič za samega sebe, čuti vendar dolžnost do svoje družine, da jo prehrani. Tudi to je pravzaprav nelogično. Zakaj če ve, da se bo njegovim otrokom na drugem svetu bolje godilo, kakor na tem, jim ne stori nobene dobrote, če jih vzdržuje in s tem odlašajo njih vstop v nebeško kraljestvo. Toda njegova človeška čustva so močnejša od vere in logike. On čuti, da jih mora vzdrževati, pa gre zato delati.

Ali ima izbero? Kaj še! Tam mora delati, kjer dobi delo. Nič ne more vpraševati, ali je podjetnik katoličan ali pogan. Kolikokrat niti ne ve, kdo je pravzaprav njegov gospodar.

A tukaj mu ne pride na misel, da bo zapravil ifebesa, če se druži v delovnem razmerju s tujevercem, torej po njegovih naukih s krivovercem. Ne ustraši se za izveličanje, da si služi protestantu; ne zboji se za sedež v rajni, da si množi židovo bogastvo. Tudi to ga ne našene v strah, da bo moral v peklju odplačevati grehe, ker ne posvečuje nedelj in praznikov, kadar ga zadene delo ob takih dneh.

Življenski nagon je premočan, zato se mu tudi ne porajajo take misli v glavi. In cerkev je dovolj pametna, da ga ne spominja na take grehe. Če si hoče zavarovati svoj vpliv, se mora prilagoditi razmeram, in te so kapitalistične. Da more rabiti svoj vpliv, sprejme cerkev tudi od Rockefellerja, da si drugoverec in nič ne vprašuje, kakšni ljudje so ustvarjali bogastvo, od katerega je vzlet denar za božji hram. Še to je ne boli, da so bili tudi socialisti vmes.

Ako bi veren delavec vse to prevdaril, bi lahko spoznal, da ne more biti greh, če se združi z drugoverskimi delavci za boljše uravnanje razmer na tem svetu in da tudi ta boj ni nikakršen greh.

Ampak do te misli pride človek s predsodki sam težko. Zato mu je treba pomagati. To se lahko zgodi z agitacijo, s poukom, s časopisjem in s tiskom sploh. In organizacije je treba zato. S temi pripomočki bo masa spoznala, da je delavski boj opravičen in potreben.

Vzroki bede.

Pravovernim katoličanom je lahko. Ni se jim treba mnogo ukvarjati, če hočejo vedeti, zakaj ni popolne sreče na svetu. Naj bi Adam in Eva ne bila grešila, pa bi bila še danes v paradizu, kjer ni bilo nikakršnega pomanjkanja. Košek jabolka je torej kriv, da morajo ljudje trpeti zlo v vseh mogočih podobah.

Katolicizem je velik in močan, ampak ljudem vendar navadno ne zadostuje njegovo tolačenje. Naši starši v rajni so okusili sad spoznanja in od tistih dob nas preganja apetit. Tudi mi bi radi spoznali, a lepa pravljica o paradizu nam ne pomaga v tem. Če smo vsi Adamovi sinovi in zaradi njegovega greha obsojeni, nam ne gre v glavo, kakor da je kaznen tako itenaka. Kako da ima eden zakazen palačo in vilo ter pet milijonov dohodka na leto, drugi pa beraško malho in žandarja za petami.

"V potu svojega obraza si boš služil kruh" — je bilo rečeno človeku. Morgan je človek, knez Švarencberg je človek, papež je človek, učitelj Tesnopasnik je človek, zidar Strmogled je človek. To je prirodoslovna resnica. Ampak kje je ostala ona druga resnica o potu in kruhu? Teško bo kdo videl Morgana, Švarencberga, Benedikta in še marsikaterega takega, da bi se potil za svoj kruh, kateremu bi navadni ljudje najbrže rekli pogača in pečenka. Tesnopasnik in Strmogled se pa pogostoma potita tudi brez kruha.

Bodisi torej že karkoli s katekizmom — za doščati nam ne more njegovo razlaganje. Če hočemo spoznati vzroke, se moramo že nekoliko potruditi, da jih najdemo. Ampak le nikar strahu; tako težko to ni, kakor junaštva kraljeviča Marka.

Da more živeti, potrebuje človek predvsem hrane, obleke in stanovanja. Če ima vse to, je njegovo življenje še borno. Ampak če nima hrane, tedaj sploh ni življenja.

Vsi vemo, da se živež prideluje z delom. Če bi komu podtikali, da ne ve tega, bi bila žalitev nesramna. O puščavnikih pripovedujejo, da so živeli ob koreninah in kobilicah. Ampak malo-kdo ima takó dober želodec. Še takemu mesu, kakršnega je jedel kralj Atila izpod svojega sedla, bi se ne privadil vsakdo in še tistega ni bilo brez vsega dela.

Na vsak način pa je treba dosti dela za vsakdanji "kruh", ki ga potrebujejo količkaj civilizirani ljudje.

Ampak česa je treba za delo? Zmožnosti na vsak način; zdravih rok, zdrave pameti, primerne znanja. Toda čudno: Človek ima lahko vse to, pa vendar — nima dela.

Strašno neumno je to slišati. Če hočem delati, kdo bi mogel braniti? Krepak sem, mlad znam, kar je treba — in vendar! Prijatelj, in vendar ne smeš delati, če ti ni dovoljeno. Če se ti ne da delo! Nezaslišana logika je to, pa je vendar oficielna logika kapitalistične družbe. Delati se mora po božjem in človeškem zakonu; angel je napovedal človeku pot obraza njegovega, postava preganja človeka, ki mu smrdi delo — seveda le tedaj, ako je revež. Ampak — prepovedano je delati, če se človeku ne podeli delo!

Kako je ta očitna blaznost mogoča? S samimi rokami in s pametjo se ne more celati nič. Treba je tudi snovi, n. pr. za kruh moka, drože, soli i. t. d., za moko žita, za žito seme; razven tega pa delovnih sredstev. Tudi če imam vso stvarino za kruh, ga ne morem zmečati, zmesiti in speči s palei na dlani, ampak treba je za to raznih priprav.

Teh pa nima tisti, ki bi rad delal, ampak drug človek, ki se mu pravi gospodar. Če hočem delati, ga moram prositi, da mi dovoli. Ako pravi "ne", je pa "ne"; in če pravijo vsi mojstri, kar jih vprašam, "ne", mi ne pomaga živ krst, da bi delal in izpolnil božjo postavo. A če dobim dela, tudi imam kruha. In tako je moj obstanek, je moje življenje v rokah drugih ljudi, ki morda sami ne znajo, kar znam jaz, ki pa oddajajo delo po svoji volji, ker — so gospodarji delovnih sredstev.

No kruh se izdeluje še marsikje po malih pekarnah. Ampak pomislimo na druge potrebščine, ki jih ustvarja delo s pomočjo velikih, velikanskih in dragih delovnih sredstev, s pomočjo ogromnih strojev v ogromnih tovarnah. Polagoma izpodrivajo taka velikanska podjetja sploh proizvodnjo v malem. Nekdaj si je vsakdo naročeval hlače in sukneje pri mojstru krojaču, ki je imel nekoliko igel, vate, škjarje, gladilo, niti, pa mu je to skoraj zadostovalo. Pa je prišel stroj za šivanje in mojster, ki ni hotel zaostati za drugimi, si ga je moral omisliti. Pa se je stroj povečal, prišli so še drugi, komplicirani stroji. In danes je tako: Če imam dovolj denarja, si postavim velikansko poslopje, namestim vanje čudovite stroje, najamem ljudi, ki znajo ravnati z njimi, v skladišče naložim ogromne kupe sukneja in drugega blaga in tedaj se začne: V eni sobani režejo delavci rokave, v drugi hlačnice, v četrti jih sestavljajo s stroji, v peti delajo žepce in na krajih se skladajo gotove obleke razne mere, pa gredo v prodajalnice, krojaški mojstri pa stiskajo pesti, ko gledajo, kako hodijo njih nekdanji odjemalci v tovarniško prodajalno, oni pa — nimajo dela.

Ne le delavec, temveč tudi mojster ne more delati, če ga je volja, ampak če dobi dela. In če ga dolgo ne dobi, izgine vsak razloček med njim in delavcem, končno je sam proleterec, kakor oni in mora iti prosit v tovarno, ki ga je uničila, za delo. A če v tovarni nočejo, jih ne prisili nihče, da mu dajo dela.

Kdo se ni slišal prismojene trditve, da socialna demokracija uničuje rokodelstvo in da hočejo socialisti proletarizirati srednje stanove? Češ: Kadar bodo na svetu sami proletarci, zna ga socialna demokracija.

Tudi to je tak strah, ki ga slikajo na vse stene. Pa je žalostno, da se tresejo ljudem hlače pred takimi strahovi, kajti v svojem trepetu ne vidijo tistih strahov, ki hodijo res po svetu in bašejo ljudi v svojo vrečo kakor parkelj na Miklavžev večer.

Srednji stanovi propadajo, to je že res. Ampak ne uničuje jih socialna demokracija, ki bi jim le rada odprla oči. A večinoma miže taki ljudje, kakor tisti veliki ptič v Sahari, ki skrije glavo, pa potem misli, da ni nevarnosti, če je ne vidi. Nekoliko več možganov bi se pa vendar lahko prisodilo ljudem, kakor noju.

Kapitalizem in velika industrija sta nerazdružljiva. Z veliko industrijo ne more mala obrt trajno konkurirati kajti sto je bilo od nekdaj več, kakor ena; mali mojstri so v tem popolnoma podobni delavcem, da si ne morejo kupovati tistih velikih in dragih strojev, ki jih rabijo bogate tovarne, in konec je ta, da se mora mala obrt umakniti veliki industriji. Ne, ker hočejo socialni demokracije, ampak ker je kapitalizem močan.

Poglejmo doma v velika mesta. Na tisoče je bilo tam krojaških mojstrov, ki so delali za privatne naročnike. Teknovali so med seboj, ampak stvar ni bila prehuda; če ni bilo dela za deset pomočnikov, ga je bilo vsaj za dva in ob tem se je že živelo. Pa je prišla velika manufaktura. Ljudje so začeli hoditi v velike prodajalne, kjer je gotovih oblek na izbero, za vsako velikost in vsake kvalitete. Človek dobi obleko takoj, ni mu treba parkrat pomerjati, čakati, jeziti se, če ni mojster gotov o pravem času i. t. d. Vse je bolj priročno in navadno tudi ceneje. Samostalni mojstri, izvenzmi nekateri, ki so slučajno "slavniki", so izgubili svoje naročnike in zaslužek, s tem pa tudi samostalnost. Veseli so morali biti, če so jih velike tvrdke sprejele v službo in postali so "Stuckmeisteri". Kje pa je razlika med njimi in pomočniki? Komaj v imenu!

Socialna demokracija razlaga, da je tako in

zakaj je tako, strahopetneži pa kriče: Socialna demokracija je kriva!

Srednji stanovi pa imajo tudi "dobre prijatelje", ki razumejo socialna vprašanja tako kakor zajec na boben. Oni hočejo rešiti malo obrt in zahtevajo zakone, ki naj ustavijo razvej kapitalistične industrije.

Kako neki ljudje božji? Vsi bi se krohotali, če bi prišel človek in bi dejal: "Prepovedati se morajo železnice". Kdo pa verjame, da je to mogoče? Takrat, ko so napravili sedanjoo železnice, pred okroglimi šestdesetimi leti, je ta nova kočija odjedla kruh neštetim voznikom. A sinovi teh voznikov bi se danes sami lepo zahvalili, če bi se odpravile železnice.

Živ krst ne verjame, da bi bilo to sploh mogoče. Pa je vendar tudi železnica plod tehničnega in kapitalističnega razvoja. Kako naj se pa ustavi razvoj kapitalizma na kateremkoli dragem polju? Miljarde ne požirajo samo vinarjev, ampak tudi milijone. Ne le male obrtnike, temveč tudi manjše kapitaliste uničuje veliki kapitalizem. Tako je kakor v vodi: Malo ribico požre večja, to pa še večja. Amerikanski "trusti" so znali spraviti produkcijo raznih izdelkov popolnoma v svoje kremplje in o btej koncentraciji je šel tudi marsikateri bogatin raketom živizget in zabam gost. A naše akcijske družbe, naši karteli so samo začrtki "trustov". Kakor se je postavil kapitalizem v Ameriki, tako se postavlja tudi po Evropi in kdor se z bikom bori, je morda junak, modrijan pa ne.

Os, okoli katere se vrta ta proces, so pa delovna sredstva. Noben mali obrtnik si ne more napraviti takih kakor velekapitalisti, seveda tudi noben delavec ne. Ker je ločen od delovnih sredstev, ne more delavec užiti plodov svojega dela, mali obrtnik pa ne konkurirati z večinu-industrialeem. V modernem gospodarstvu odločuje, kdor ima delovna sredstva, kdor jih nima, je pa suženj. Rešiti se sužnosti, se torej pravi: Dobiti delovna sredstva.

To je strašno, kajne? Ali pa ni bolj strašno trpeti že danes bedo, pa vedeti, da bo otrokom še hujše, ker se bo kapitalistična moč še povečala? Danes je mali mojster fizič in krompir; v par letih sin še kaže in močnika ne bo imel.

Ampak socialna demokracija — to so strahovi!

Kdor hoče po sili biti slep, mu ni moči dati zdravega vida. A delavci ne ostanejo slepi. Pa se vsaj ne čudimo, če delavci napredujejo s svojimi "strahovi", drugi pa propadajo.

Slovensko republikansko združenje.

SEDEŽ V CHICAGO, ILL.

IZVRŠEVALNI ODBOR:

Frank Bostič, Filip Godina, Martin V. Konda, Etbin Kristan, Frank Kerže, Anton J. Terbovec, Jože Zavertnik.

NADZORNI ODBOR:

Matt. Petrovich, Ludvik Benedik, Frank Veranič.

CENTRALNI ODBOR:

John Ermene, Ivan A. Kaker, Ivan Kušar, Anton Motz, Frank Mravlja, Jacob Muha, Matt Pogorelec, John Rezel, Joseph Steblaj, Frank Šavs, Fr. Udovich, Andrew Vidrieh, Stefan Zabrie, Leo Zakrajšek, Anton Zlogar.

(Opomba. Zastopniki organizacije in listov, ki se doslej še niso priglasili, postanejo člani centralnega odbora, čim se pravilno prijavijo in izjavijo, da se strinjajo s temeljnimi načeli S. R. Z. — Naslov za pisma in denarne pošiljave je sledeči: Anton J. Terbovec, P. O. B. No. 1, Cicero, Ill.)

SLOVENCİ V CONEMAUGH IN OKOLICI!

Tukajšnji lokalni zastopniki Slov. Rep. Združenja so sklenili prirediti

VELIKI SHOD,

ki se vrši v soboto, 22. decembra t. l.

ob 7.30 zvečer

v dvorani društva sv. Alojzija
Conemaugh, Pa.

Rojakili!

V nenavadno resnih časih živimo, ki zahtevajo resno delo tudi od nas. Velika vprašanja so na dnevnem redu in zahtevajo rešitev. Ta vprašanja se tičejo tudi nas in naše bodočnosti, tičejo se našega naroda in starega kraja, in če ne bomo sami storili, kar je v naših močeh, se bodo ta vprašanja rešila na škodo našega naroda.

Vsako mora priznati, da je naša dolžnost odvrniti škodo, ako moremo in kolikor moremo. Za ta namen in za doseg najboljših ciljev za naš narod hoče Slovensko Republikansko Združenje zediniti Slovence v Ameriki. Temu namenu siu-ži tudi naš shod in zato po pravici pričakujemo, da se ga udeležijo vsaki Slovenci iz mesta Conemaugh in bližnjih naselbin, komur le dopušča čas in razmere.

Na shodu poročila

Etbin Kristan iz Chicage

o namenu in nalogah S. R. Z.

Slovenici! Vsi na ta shod in agitirajte za obilno udeležbo!

Lokalni odbor S. R. Z.

VI. IZKAZ PRISPEVKOV ZA SLOV. REPUB- BLIČANSKO ZDRUŽENJE.

Društvo št. 44. S. S. P. Z., in posamezni rojaki v Virden, Ill. \$7.50; dr. Zveza Detroitških Slovencev št. 121 S. N. P. J. \$10.00; Frank Žagar, Terre Haute, Ind. \$1.00; Josip Bratkovich, Franklin, Kans. \$4.00; Zveza Slov. Svobodomi-segov, postaja št. 1, Chicago, Ill. \$2.20; Matt. Pogorelec \$5.00; Anton Ličen, Collinwood, O., nabral \$5.35.

Anton J. Terbovec, tajnik.

O ledeni dobi.

Nešteti dokazi nas prepričujejo, da je naša zemlja preživela nekoliko takozvanih ledenih dob, to je časov, v katerih je padla splošna temperatura in so bili obširni kraji, ki jih poznamo sedaj kot dežele zmernega podnebja, pokriti z ledom.

Seveda se je znanost bavila z vprašanjem, na kakšen način so nastale take ledene dobe in če je pričakovati, da se vrnejo. Različne teorije so skušale odgovorjati na to in nekatere med njimi so bile zelo duhovite. Toda vpricho stroge kritike vendar niso mogle obstati.

V novejšem času so se pojavile nove teorije. Dvoje izmed njih išče v menjavi meteoroloških razmer na zemlji; dvoje pa sega po vzroku v daljo neba, na sonce in njegove pege.

Svante Arrhenius razločuje dobe, v katerih so vulkani izmetavali manj od onih, v katerih so bruhal več. Čim več izmetajo ognjene gore, tem več ogljikove kisline pride v ozračje. Čim večja pa je množina te kisline v zraku, tem več tiste gorkote požre ozračje, katero izžarja ogreta zemlja nazaj proti vesoljnemu svetovnemu prostoru. Ozračje z obilno množino ogljikove kisline zadržuje toliko gorkote okrog zemlje, da nastajajo tople dobe, narobe pa izgublja pri pomanjkanju te kisline ozračje toliko več gorkote, da se ohladi odveč ter povzroča ledene dobe.

Arrhenijevi hipotezi je ugodno to, da razlaga naperiodično nastajanje ledenih dob in da traja ledena doba lahko ob enem času po vsem svetu. Težavo pa dela temu nauku to, da ni moči presoditi, ali izpuhti ob močnem vulkanskem izmetavanju iz tal taka obilnost ogljikove kisline ali ne, da bi nastajali omenjeni razločki v toplini zraka in zemlje. — Drugo težavo je odkril Noetling, ki dokazuje, da silovita ledena doba "paleozoiska" ni trajala med "karbonsko", ampak med "permskim" razvojem zemlje. To pa izpodbiha, če je resnično, podlago Arrhenijevi-teoriji, zakaj ob permskem razvoju so živahno delovali vulkani, torej bi po Arrhenijevem nauku moralo biti v permski dobi posebno toplo, ne pa mrzlo ledeno podnebje.

Drug novejši učenjak, De Marchi, opira svoje razlaganje na množino vodnih soparov v zraku. Zrak okoli nas se kaj občutno ohladi, kadar zakrijejo na solnični poletni dan gosti deževni oblaki sonce. Skoro mraz nam je pod črno oblačnim nebom. Goste megle love in požirajo solnčno gorkoto. Enako se vlažni zrak upira prevodu solnčne gorkote, skozi spodnje sklade ozračja. Če pa traja tako odstranjanje solnčne gorkote predolgo, utegne nastopiti ledena doba.

De Marchi podpira svoje razlaganje z enakimi razmerami na bližnji zvezdi, na Martu. Martov svet stoji skoro poldrugikrat dalje od sonca kakor zemlja, sonce ga torej še celo pol toliko ne ogreva kolikor zemljo. Če bi sonce ogrevalo zemljo tako slabo, bi zmrznila vsa voda, in ledeniki bi pokrivali vse dežele.

Zakaj pa na Martu ni poginilo rastlinstvo in življenje ob preslabi solnčni toploti? De Marchi pravi: "Pozimi res preganja hud mraz rast in življenje na Martu, saj led in sneg ga pokrijeta od tečajev daleč tje proti ravniku, a poleti skopni sneg in raztaja se led tako hitro, da nastane ve-

lika povodenj. Poleti se razprostira toplo podnebje na Martu celo do tečaja enako, kakor se je razprostiralo tropično podnebje v tretjetvornih dobi celo po sedanjih arktičnih pokrajinah. — Čudite se in poprašujete, kako je to na Martu možno ob tako slabem solnčnem žarjenju? Odgovor: na Martu zaleže manjša solnčna gorkota več nego na zemlji zato, ker je ondi nebo vedno jasno, suho, brez temnih oblakov in brez preobilne pozemske vlage.

Po zgledu na Martu razlaga De Marchi, da je zemlja ob časih posebno jasnega neba imela tople, ob časih oblačnega pa ledene dobe. Vzroke menjave med prozornostjo in neprozornostjo obneha išče pri vulkanih. Po De Marchijevih nazorih napreduje prozornost neba in gorkota zemlje, ko pojemlje vulkanizem; po Arrheniju pa toplina raste v tej meri, kakor se okrepeva vulkanizem. Po De Marchiju se združuje vulkanizem in ledena doba, do Arrheniju se razdvajata. — Tej De Marchijevi hipotezi se ustavlja trdni nauk, da je tudi v tretjetvornih dobi zemeljskega razvoja vladal krepki vulkanizem, ledene dobe pa v tistem času ni bilo.

Drugi razlagaleci novejših dni sodijo, da je ledena doba diluvijalnega zemeljskega razvoja nasledek solnčnih peg. Biermann pa pravi: "Organizem življenje je nastalo v tisti dobi, ko je bila zemlja gorkejša, sonce pa hladnejše kakor sedaj. Ščasoma je pojemala toplina zemlje hitreje kot je naraščala solnčna gorkota — in tedaj je nastopila diluvialna ledena doba. Te je bilo šele konec, ko se je sonce toliko zgostilo, da daje več gorkote od sebe."

Holandski vojni zdravnik Evgen Dubois pa si je pridobil priznanje, da je njegovo razlaganje najverjetnejše. Njemu se zde različne zemeljske dobe prejšnjih vekov nasledek razvoja našega sonca. Ko se je pomnožilo žarjenje sonca, tedaj je nastal razloček med gorkoto dežela ležečih krog tečajev in krog ravnika. Iz tega pa izvirajo močnejši vetrovi in izdatnejše pretakanje morja od ravnika proti tečajema. In močnejši vetrovi in morskimi pretoki prenašajo velike množine gorkote proti tečajema, in od te se ogrevajo tečajne pokrajine. Na ta način izkuša E. Dubois razložiti nastanek tople dobe arktičnih dežel. To, kar je bilo doslej najteže umeti: tropično rastlinstvo in živalstvo okrog severnega tečaja, to dokazuje Dubois s prenašanjem obilne solnčne gorkote. — Ko se je po drugikrat zmanjšalo solnčno žarjenje, je minulo današnje gorkote, ohladile so se tedaj tečajne pokrajine, ter je nastala ledena doba.

Odkod pa neki taka izprememba solnčnega žarjenja? Za odgovor na to vprašanje kliče E. Dubois na pomoč enake razmere na drugih svetovih. Stalne zvezde imajo razne barve, kar pričča, da niso vedno enako vroče. Kakih 58 stotin jih je belo svetlih, do bele vročine razgretih, drugih 33.5 stotin toliko ohlajenih, da svetijo z rumeno svetlobo; še bolj ohlajenih do rdeče svetlobe jih je kakih osem stotin. Ker je največ belo svetlih, sklepa E. Dubois, da traja na vsaki zvezdi, torej tudi na soncu, najdalje časa bela vročina. Potemtakem bi bilo sonce od svojega začetka do

tretjetvorne dobe ostalo v beli vročini in ves tisti čas je trajalo tropično podnebje tje do tečaja. Od tretjetvorne razvoja pa nastopa na solneu hitro rumena vročina, žarjenje pojema hitro in z njim vtrč se ohlaja zemlja; v zadnjem delu te dobe se namestu tropičnega kažejo razna podnebja do mrzlega in do ledenega v diluvialni dobi.

Ako bi bilo to res, ugovarja marsikateri čitatelj, bi moralo v današnjih dneh biti še mrzleje kot v diluvialni ali naplavinski dobi. E. Dubois se tega brani, češ: to bi bilo, ako bi se solnčno žarjenje ne menjavalo, ako ne bi osciliralo. Priče takega menjavanja so množine zvezd, ki svetijo z rumenkasto lučjo in izpreminjajo barvo. Tudi sedanje sonce ni brez menjavanja v svojem žarjenju. Očitno znamenje tega menjavanja je enajstletna perioda njegovih peg. Med čvrstejšim žarjenjem, so nastajala topla, med slabejšim pa mrzlejša podnebja.

Woeikoff, mojster klimatologije ali podnebjeslovja, je tudi preiskoval to stvar in se potegnul na vso moč za Duboisovo hipotezo, trdeč, da ta domneva ne nasprotuje ne fiziki, ne meteorologiji, ne astronomiji. Izpopolnjuje pa to teorijo s pristavkom, da so posebno tedaj krepkejši morskimi pretoki prenašali vročino iz južnih krajev proti tečaju, torej je v tisti dobi posebno po otokih arktičnega okrožja vladalo tropično vreme. Nasprotno je pri oslajenem solnčnem žarjenju pomanjkovalo dovažanja obilne gorkote, nastopil je mraz in ledena doba.

Geologi pa ugovarjajo s svojimi pomisleki. Neumayer je namreč dokazal, da so se že prej med krednim razvojem zemlje razločevala mrzla in topla podnebja. In Noetling dokazuje, da so že med starejšim paleozoiskim razvojem mogočni ledeniki pokrivali široke pokrajine po Indiji, Avstraliji in Afriki ne manjka njegovih sledi. Torej belo-razbeljeno žarjenje ni trajalo do tropične dobe tretjetvornega razvoja.

Če je res, kakor trdi Zoellner, da so solnčne pege orjaški ogorki, ni verjetno, da bi se bili ohladili na solneu med belorazgretim stanjem, ovi-rali žarenje in povzročali ledene dobe na zemlji.

Po vsem tem sklepamo, da še ni popolnoma dognan odgovor na vprašanje: Kaj je vzrok ledeni dobi? —

Najbolj sovražijo socializem tisti, ki ga ne poznajo. Žalostno je pa, da ga mnogo tistih ne poznajo, ki ne morejo pričakovati boljšega življenja zase ali za svoje otroke od ničesar drugega, kakor od zmage socializma.

Marsiko misli, da je socialist, ker smatra za socializem to, kar se porodi v njegovi glavi. Pri tem pozabi, da se mora vse, kar je znanstveno, čitati, tudi če je samo po sebi popolnoma razumljivo. Da je dvakrat dva štiri, je povsem razumljivo, a vendar smo se morali učiti, da je tako.

Kadar bodi kralji lahko živeli brez jedi in pijače, brez spanja in počitka, brez obleke in strehe, pa se v svoji nagoti bleščali kakor diamant, bomo verjeli, da so kaj drugega, kakor ljudje brez "milosti božje".

O gozdu in nekaterih njegovih ljudeh.

Načrtal dr. H. Dolenc.

Če je šla kuna v tla in je dognana, potem nastopi prava prilika za sposobnost izvežbanega kunarja.

Iz tal se prežene kuna z dimom. Nastanejo sedaj vprašanja, v katero smer drži podzemeljska votlina, koliko odduškov ima, pri katerem je zakuriti, pri katerih je sake in železa nastaviti, katere je zabiti? Pri tej priložnosti, kakor prej pri supljih drevesih imajo navadno prvo besedo starejši loveci, ki so jim na daleč in daleč znana gozdna tla in drevje in ki so na istih mestih kuno že preganjali. Po krajšem ali daljšem posveto-vanju se močje odločijo. Železa se nastavijo v večjo votlino, ki se proti svetlobi založi, in se na rahlo pokrijejo z listjem. Sak se nastavi pri ozkem izhodu, ki se, ako ga popolnoma ne obseže, obloži še s kamenjem. Potem, ko se zakuri in dim z vetrnico ali s sapo poganja v votlino, je paziti, kje naokrog se iz tal kadil. Po dimu se spozna obseg votline in določijo tudi še mesta, ki jih je treba založiti ali pa zastaviti.

Ko je vse to po najboljšem predurku storjeno, nastane za kunarja mučno uganjane, se li ni trudil zaman tri in še več ur, da je kuno dognal; jo li prežene izpod zemlje in skoči li žival na železa ali pa v kak sak in ne odide po nezavaranem mestu, ali se pa sploh ne da pregnati iz votline, ker je preobširna in ni mogoče na vse kraje vanje nagnati dima. Vrste se možakarji, ki prihuljeni pihaajo v listje in mah. Ta tvarina pa ne sme biti preuhsa, sicer ne dela dosti ostrega dima. Dim pa silil le nazaj in pihalcu v oči in dušnik. Za pihalnik ni pravega prostora, ker je vhod, pri katerem se kuri, v tesnobi. Ves solzan in zasopel vstane kurilec in prepusti ta posel tovarišu. Pihalnik se napravi iz jelovih vejic in se imenuje futalo.

Tisti, ki niso pri ognju, zvesto pazijo na nastavljen in zamašen oddušek. Večkrat kateri nastavi tudi uho na tla, da posluša, če živali ne preganja že dim in se ne sluti, da se prehaja po votlinah. To je na vsak način dobro znamenje in tisti, ki kuvi, dobi izpodbujajo z besedami: "Le futaj, le futaj, se že premiče!" Kar kklempne. Železa so se sprožila. Teško, da bi držala, preveč jih je bilo ališati. Vendar se hitro pogleda v votlino, v kateri je bilo nastavljeno. V resnici ne drže. Žival je stopila le na kraj ali na dršalo in ni je pri-jelo. To je vselej slabo. Kuna je še bolj preplašena in se izkuša zariči kamorkoli mogoče in noče

nikakor več na dan, večkrat raje zadahne. Železa se prestavijo, kajti k tistemu oddušku, kjer so bila nastavljena, žival ne gre več. "Vidiš jo? Na cellem si je prekopalala!" Za vitki životek zadostuje mala luknjica, da gre le glavica skozi, život se kar za njo potegne. In ves trud je bil zaman. Seveda najbližji še skoči za njo in jo skuša s pasjim lajanjem spraviti na drevo. Tudi puška, ako le mogoče, še poča za njo, ali kuna je nagla ko blisk in na grdem svetu in v gošči se lahko prav ne pome-ri. Nič ne pomaga; ako je dneva in časa za to, pobero se stave in druga priprava in hajdi naprej po drugi sled in novo krajdo! Toda po največkrat se kuni ne posreči ulti, ko jo dim jame preganjati in mora na dan. Najiminentnejši prizor je ta, ko telebne z vso silo v sak. Predno se utegne obrniti, že plane najbližji na njo. Če pade s celim životom po njej, se ne briga, ako ga poprime za roko, s katero jo pritisne, gorje pa mu, ako bi odnehal — pregrize mu celo prst! Hitro je zadavljena, sak se odstavi in v zrak privzdigne, da vsi vidijo, da je zaželjena sreča v rokah. Za momentno fotografijo bi si želel ta prizor, ko se kuna zakadi v sak in so loveci vsi nagnjeni proti njej, da bi jo potlačili. Iz saka gre iz roke v roko. Vsak jo pre-tehta in pregleda, ali je velika, stara ali mlada, ali je temnoželte podlanka in črne rese, kajti bolj ko je koža temna, tem več je veljavna.

Če dneva doba dopušča, so loveci hitro na no-gah, da si poiščejo še drugega sleda, ako ne, se obrnejo proti domu. Tudi ena kuna zaleže za dober zaslužek in pot. Dolga in mučna je pa pot proti domu, ako je bil trud brezuspešen. Loveci se navadno razidejo in obhodijo druge kraje, ki jim niso bili na potu, ko so šli v gozd. Ako ne zaslede drugih lovčev, je še zmerom nekoliko nade, da se nazaj grede še kaj obsledi. Če pokažejo stopinje, da so že drugi loveci hodili za sledom, ali pa če ni nič živali slediti, onda se pretrga zadnja rešilna nit vedno upajočega loveca, in kunarji se pogubijo drug od drugega in klavarno pa, kolikor je mogoče, na skritem se potaknejo vsak na svoj dom.

Kdor je sam svoj in dela, kar hoče, se okrepe-ča, kakor more in leže za peč ali na klop in zaspi, ne da bi ga bilo treba zibati. Toda lovec, ki ima ženo in družino doma, ta še ni prestal vseh nezdod slabega lovskega dneva. Žena, ki se suče po veži, ki je obenem kuhinja, že na prvi pogled ukrene pravo listino, da je bil zaman celodnevni trud. Me-

sto dobrega večera ga pozdravijo besede: "Ves dan prehajaš, jaz pa se naj ubijam sama doma z otroki, pa naj opravljam še živino. Čas bi bilo, da bi se spametil!" Utrujenec čuti pikrost besed, ali ni mu, da bi odgovarjal. Stopi v sobo, v kateri sede otroci okrog štirioglate mize. Čuli so materino besedovanje, in starejši že vedo, kaj da pomeni. Tiho se odmaknejo od mize, da naredijo očetu prostor. Ali najmlajši se oglasi izza peči in vpraša zvedavo: "Oče, kaj ste prinesli?" — "Kaj ti bom nosil, spat pojdi!" odgovori oče, ki je vrgel malho raz sebe, ne da bi jo obesil na svoj prostor. Pomakne se na klop pri mizi, izvleče pipico iz žepa in jame kaditi, da bi mu dim odnašal zlo voljo. Vsi molče. Starejša hči si najde na hitro opravka, obesi tudi na skrinjo vrženo malho in odide k materi. Oče so se dima naveličali, posebno ker želodec že silno nagaja, tudi so se za toliko okoristili, da se jim zdi potrebno nekoliko pokazati, kdo je pravzaprav gospodar v hiši, in zatorej reko s precej osornim glasom proti starejšemu fantiču: "Reči materi, naj dado večerjo na mizo!" — Že med vrati sreča fantič setro, ki postavi obilno sklado na mizo in zraven nje položi lesene žlice. Mati so ostali v kuhinji. Ko hitro so se oče najedli, se spravijo na posteljo in se pritisnejo prav k zidu in nekako take misli jim rojijo po glavi, da gozd jih tako hitro več ne vidi. Ali že ob petih zjutraj potrka nekdo na okno in zakliče Janeza. Namesto Janeza se oglasio mati in to precej osorno: "Kaj bo že zopet? Janez spi!" Toda Janez ne spi in se je tudi prebudil in spoznal Karutov glas. Tudi Karu ve, da ga je Janez za-čul, in ne da bi se zmenil za materino osornost, izpregovori nadalje: "Ravno toliko snega je zapadlo, da je večerajšnji sled pokrtil. Pri Hlepovih v padlo, da je večerajšnji sled pokrtil. Pri Hlepovih v silo odrežejo: "Le pojdi, kamor hočeš, naš ima doma delo!" Mieska je že pokoncu, ker ve, da oče ne odnehajo, in jim je treba dobrega zajutreka, predno odidejo. — Oče pa stopijo črez dolnji konec postelje na skrinjo in po skrinji do peči, da posežejo po osušene obujke. "Nikamor ne pojdeš!" se mati še enkrat zagrozijo, potem se pa zabrnejo proti zidu, ker dobro vedo, da očeta ne ustavi nobena sila, ako je Karu zvalilec.

Karu je bil orjak. Ob svojem času je služil za dragonca. Dasi posestnik in gospodar in že čez šestdeset let star, je bil še zmerom fant. Setro je imel pri sebi za gospodinjino in ko hitro je

jeseni pospravil polje in nekoliko nastila pripravil k hiši, je jel pohajati po gozdu za polhi, ako je bilo leto za to. Brž ko je zapadel sneg, je pa hodil okolo stav in za sledom, s pušo in brez pu-še. Nihče bi ne bil prisodil Karutu šestdeset let. Lase je imel črne ko kavran, kar izpreminjali so se, zobe pa tako lepe, bele in enakomerne, da takih ne prej ne slej nisem nikdar videl. Oči so bile temne in žive, in kadar je Karu pripovedoval, se ga nisem mogel nagledati in naslišati. Karu je vselej govoril resnico in ni bil gostobeseden, toda v pravem društvu je bil rad in kar je bilo zanj, temu je vselej priklinal, nasmejale se je in pokazal krasne zobe. Še takrat, ko sem ga jaz spoznal, je veljal za najjačjega v vasi in v svojih mlajših letih je bil strah vsem zabavljivec. Sam ni prav vedel in nikdar nisem mogel prav dognati, kako se piše. Tone mu je bilo ime. Pri hiši se je reklo pri Karovih in tudi pri Karlovih sem slišal reči, nisem pa slišal, da bi bil kdo rekel: Karla sem videl, vselej je: Karuta. Jaz sam pri sebi sem ga obsodil za potomca Uskokov. Kaj da je Karu zmogel, naj pove sledeča dogodba, ki tudi dokazuje, kaj je vse prestati kunarjem.

(Dalje.)

Pred nekoliko leti je našel naravoslovec Guth-berht Christy v Ugandi v Afriki kače, ki se poslužujejo rastlin, da jim pomagajo do plena. Za svojo zbirko bi bil rad dobil dve vrsti gadov. Domači za moree, ki naj bi mu bil pribavil te živali, je šel v gozd in Christy ga je spremlil. Kače so se našle brez posebne težave pod neko rastlino po imenu Pisonia z izredno mnogostevilnimi plodovi, ki imajo našemu osatu podobno lastnost in se ob naj-rahlejši dotiki primejo vsega, zlasti če ni popolnoma gladko. Če se ji približajo manjši ptiči, jih takorekoč vjame ali pa jih njeni plodovi, ki se primejo ptičjege perja, tako ovirajo v gibanju, da ne morejo leteti, pa morajo izkušati, da se na tleh oproste sitnih priveskov. Kače, ki čakajo v listju pod rastlino skrite, jih tedaj zelo lahko vja-mejo in zahajajo zato redno pod take rastline na prežo. Da so neumne, se jim torej ne more očitati.

Razum ni nezmotljiv. Ampak bolj zanesljiv je vendar od slepe vere.

Kraljevska sankeija predpostavlja nezrelost naroda.

Takrat sem bil še majhen deček, umazan in bo. Opoludne sem nosil kosilo svojemu očetu, ki je opravljal po raznih krajih mesta strme struhe ali kaj podobnega. Imel sem malo košaro, v katero je mati postavila dva mala lončka, zatlačila ob strani košare za rob žlico in položila na vrh lončkov še kos kruha.

"Pa da ga zopet ti ne pogoltniš!" je pripomnila navadno, ko sem stopil s košaro v roki na ulico. "Glej, da zopet ne razliješ, pa hitro idi," je vpila še za menoj po ulici. Ljudje so prihajali mimo in se ozirali vame in bilo me je sram pred njimi. To je bil sram revščine in zavrženosti.

Oče me je čakal pri kakih cerkvenih stopnicah ali pa na klopi v drevoredu, kjer je povzli svoje kosilec. Njegov obraz je bil navadno truden. Po leti, v največji vročini, je nosil visoke škornje in njegov modri predpasnik je bil raztrgan in zamazan od starega prahu in pajčevin. Včasih je bil malce pijan in takrat me je okregal, če sem mu razlil juho po košari in kruhu.

"Si se že zopet ruval, falot!" je rekel navadno in ni me več pogledal. Ko je bil s kosilom gotov, je odšel, ne da bi mi rekel, kakor navadno: "Na — idi domov, pa priden bodi!" Tedaj so me zabolele prsi in solze so mi prišle v oči. Jezen sem bil nad vsem in sem samo mislil, kako bi se to dalo popraviti. O, da bi prišel sedaj le gospod s cilindrom in debelo cigaro v ustih k meni ter rekel: Izberi si, kar hočeš, ti dam, samo zini! Izbral bi si prav gotovo kaj za očeta, da bi bil zopet dober z menoj, me pogledal in se nasmehnil ter pogladil po mehkih lasih. . .

A nikogar ni bilo. Umazan in z blatnimi nogami sem taval po ulicah, se prepeval s tova-

riši enake usode, nosil kosilo, spal in se zopet prepeval.

Kadar sem tako opoludne stal poleg očeta, ki je sedel na kamnitih stopnicah in jedel, me je pretreslo sovraštvo do vsega. Mimo so hodili lepo opravljeni dečki iz šole, dijaki z očali, gospodje v dolgih povrnkih in gospe lepe in krasne in dušebne omamljivega parfuma. Vsi ti so se ozirali vame in očeta tako enakomerno in vsakdanje, da sem se zasmilil sam sebi. Časih me je kdo pogledal nekako prezirljivo, kakor bi hotel reči: No kaj pa ti, bosonogi caplu, kaj pa je tebe treba bilo! Drugi so zopet upirali oči kot zabodeni in šepetali: Ah, taka revščina!

Jaz sem vse to videl, vsakemu sem bral misli iz obraza in moje sovraštvo proti njim je raslo in se večalo. In zopet sem začel fantazirati, kako bi jih davil in drobil in bičal, če bi imel moč, veliko moč. . .

To moje sovraštvo je bilo edino, kar sem imel, o čemer sem vedel, da je edino moje. In branil in dojel sem ga, da je raslo in se večalo z menoj vred. In vedno popolnejše je bilo to moje sovraštvo, vedno močnejše.

Polno tovarišev sem imel okrog sebe in dasi smo se večno ruvali in suvali in grizli med seboj, smo se vendar ljubili in kar je eden vedel, vedeli so vsi. Naše od kamenja pobite in ranjene noge, naše skupno življenje, naše sovraštvo do vseh onih dečkov iz boljših rodbin, ki so nas prezirali, tožili, za kar smo jih bili po cestah kot živi — vse to nas je vezalo skupaj in ta vez je bila neporušljiva in nepremagljiva.

To je bilo sovraštvo ljubezni do sebe in svojeev!

A preden smo se zavedli, smo se povzpeli

iz onega nizkega, malega življenja ozkih ulic visoko nad vse druge.

Sam Bog ve, na kaj smo postali tako ponosni, da smo nakrat začeli mi prezirati. Gledali smo vse z drugimi očmi in čutili drugače.

Nekoč je prišel oče domov z dela in me našel v kotu jokajočega. Jokal sem, ker me je neki tovariš, s katerim sem se sporekel, nabil. Jokal sem od jeze, žalosti nad svojo slabostjo. Povedal sem svojemu očetu, na kar se je on nasmejal in dejal:

"Saj si fant, saj si močan!" Odslej sem hodil z rokama v žepu po ulicah in kjer sem koga dobil, sem ga premeril od nog do glave in če se mi ni zdel baš nevaren, stopil predejn in "of, čof, čof" je padalo po njegovem obrazu. Od tedaj sem nosil glavo po koncu in kar nisem mogel doseči, to sem preziral. In z menoj so prezirali vsi drugi.

Tako sem hodil in hodil vedno dalje, vedno više. . .

Takrat sem stal na vrhu hriba in gledal nazaj. Strma in trnjeva je bila pot tu sem in kaj imam od tega?

Mraz in samota in zaničevanje in večno trpljenje se je razlilo pred očmi. Mnogi so se splašili in odhiteli po poti nazaj in izginiili v dolinski megli.

Preril sem se na vrh, hotel sem na vrh, požabil sem na dobro tam doli. Drugi so ostali daleč doli za menoj in prav nič jih ne mika mraz in vihar in borenje, ki vlada tu gori pri nas. Oni so se borili za življenje, za uživanje in ne za resnico.

Oni, ki so ostali tam v doli v teminah, v zadublem zidovju, bolj ljubijo zakonsko posteljo brez ljubezni kot pa samega sebe, bolj ljubijo

nizko klečeplazstvo, kot pa jasen in odprt pogled, bolj ljubijo besedo svojega bližnjega, nego svojo moč. Njihovi udi postajajo ohlapni, lica udrti in jutri že se bodo plazili po vseh štirih.

Tisto moje sovraštvo, ki se je pričelo tam doli poleg velikega mojega očeta, se je razvilo v neodpustno sovraštvo proti vsemu življenju tam doli, proti tlačenju samega sebe, proti poniževanju mojega bližnjega. Mi ljubimo ta vihar, ta mraz in zaničevanje in trpljenje, ki vlada tu gori. A kadar razbija razkrčeno nebo zemljo, jo obsipa z ognjenimi strelami, kolje stoletne hraste, tedaj stojimo trdni in neomajani, majhni si eer proti onemu nepreglednemu nebu zapada, črnemu kakor hudič, ki ustvarja veličastno borbo vsemirja. Naša mala četa raste in raste in naše vriskanje in smeh in jeki so vedno močnejši, močnejši in ljubkejši.

Ozka, ravna pot se razteza pred nami, vodeča naravnost v ono črno nebo, obdano s strelami. Časih kdo omedli, opeša in izgine nazaj v dolino, kjer ni viharja in strele in napora. Nihče se ne ozre za njimi. . .

In vedno krutejši, vedno silnejši, vedno večji je ta vihar, grmi vedno bolj, silne strele razsvetljujejo za hip vse nebo od vzhoda do zahoda.

Moje in naše sovraštvo pa je vedno močnejše. . .

A vihar mine, dolga zima se neha in zopet zasije sonce in iz smrti vzklije nov svet in novo življenje. Tedaj se ozrem nazaj tja dol, do onih kamenitih stopnic kamenite trkve, do onega drevoreda z nizkimi klopmi in z enim pogledom premerim pot, ki sem jo prebrodil, da znova podkrepi svoje sovraštvo. In z menoj bodo gledali tja dol vsi, cela vrla četa.

Ivan Cankar

Hlapec Jernej in njegova pravica.

Morda je seglo študentu v sree, zakaj ni se več smejal.

"Jernej, ne prerekaj se o krivici in pravici, ne o postavah in božjih zapovedih; tudi jaz sem se prerikal, pa zdaj nimam ne doma ne človeka. Hotel sem razložiti ljudem krivico sveta in postav, pa so me pognali na cesto, puntarja. Trpi krivico, Jernej, in je ne imenuj! Vrni se, poklekni pred gospodarja, skleni roke in ga prosi za ponižen kot iste hiše, ki si jo sam postavil, za skorjo tistega kruha, ki si ga sam pridelal. Tako stori, pa boš ubogal posvetne postave in božje zapovedi!"

Jernej je počasi zmajal z glavo. "Krivico si trpel, pa ti je legla na sree, da govoriš nespametne in brezbožne besede. Ampak ker si trpel, stopi k meni, kadar boš truden in lačen: postelja bo tam zate in žlica!"

Tako je rekel Jernej, pri srečanju pa mu je bilo hudo in težko.

In sta šla po svoji poti.

V.

Pred krčmo je stal župan, golorok, debel in vesel.

"Kam, Jernej?"

"K tebi, župan, po opravkih!"

Stopila sta v krčmo; široko je sedel župan, Jernej pa je stal.

"Zdaj poslušaj, župan, kakor ti bom povedal, ter presodi po pravici in postavah! — Tole mi je rekel mladi Sitar: pojdi in išči si gospodarja drugod! To je rekel staren: pomlad si mi dal in poletje si mi dal in jesen; vse sem spravil v in srambe, da so polne do stropa, ti pa pojdi zdaj na zimo, kamor te še poneso stare noge! Jaz nisem oral, tako je rekel, nisem sejal in nisem žel, ampak tvojo bogato žetev bom spravil; jaz bom jedel pogačo, ti pa glej, če najdeš pred pragom skorjo, ki jo je solnce posušilo. Ti si nam pripravil jed in pijačo, ti si nam pogrnil mizo; zdaj pa na tla poklekni, Lazar, ter lovi drobtine! Tako je rekel in nič ga ni bilo sram! — Kje je zdaj pravica in postava, to razsodi, župan!"

Župan je namršil obrvi, nagubanil je čelo in njegov pogled ni bil več vesel, ne prijazen.

"Dolgo si govoril, bil bi kratko povedal; Sitar te je spodil iz službe!"

Jernej je položil klobuk predse, naslonil se je na mizo s pestmi.

"Kako spodil? Kako bo hlapec podil gospodarja? Kdo je gradil tisto hišo, da je zdaj velika in imenitna? On ali jaz? Kdo polje gnojil s svojim blagoslovljenim potom, kdo širil polje, senočet in gozd visoko v hrib globoko v dolino? On ali jaz? Kdo je ustvaril to bogastvo s

svojo veliko močjo? Jaz, ki sem stal na polju gol in poten — on, ki je ležal v plencah in kričal? Kdo ima pravico, da pravi: zadeni culo na pleča in pojdi brez slovesa, zakaj velik je svet? Jaz ali on? Razodeni pravico, župan, razloži postavo!"

Župan je naslonil plečati hrbet na klop in je gledal mrko.

"Kaj hočeš, Jernej, to povej! Čemu si prišel?"

Jernej je zravnal dolgi život in se je začudil.

"Po pravico sem prišel! Nisem te prišel prosit ne kruha ne postelje! Pogledj postav, razpečati pismo in razodeni pravico! Tvoj posel je!"

"Kaj hočeš?"

"Kar sem povedal!"

"Gospodar te je spodil iz službe?"

"Kateri gospodar? Iz kakšne službe?"

"Ne budali, Jernej! Star si, pa si že neumnen, nič ti ne zamerim! Zakaj te je spodil?"

"Kdo spodil? Odkod?"

"Pojdi, Jernej, pastirjem pripovedovat svojo zgodbo, če ne maraš pametne besede! To razloži, drugega ne vprašam nič: kaj misliš zdaj, Jernej, ko nimaš ne doma, ne gospodarja? Kam pojdeš?"

"Kam da pojdem?" je vprašal Jernej počasi in je široko odprl oči.

"Tako je! Odpri ušesa in nikar ne zijaj: spodil te je iz službe, ne doma nimaš, ne gospodarja — kam zdaj?"

Dolgo je molčal Jernej, preden je izpregovoril.

"Kaj je to postava in pravica?"

Župan se je razjezil.

"Ne beseduj o pravici in postavi — kaj je pravica in postava, kaj so te reči hlapcu in kaj ga brigajo! — Zdaj se govori o tej stvari: kam nameriš svoje stare noge?"

Jernej je sklonil glavo, srepo in natanko je pogledal.

"Torej, tako je zdaj beseda, tako je napisana: hlapcu ne pravice, ne postave!"

"Nisem tako rekel, nikjer ni tako napisano — ne obrekuj! Gospodar je gospodar in hlapec je hlapec; in če reče gospodar hlapcu: poveži culo, vstani in pojdi, je hlapcu ukazano, da vstane in gre po svoji poti. Tako je bilo od vekomaj in tako bo na vse večne čase, zakaj drugače bi bil svet narobe. — Ali te ni sram, da ti moram take reči razlagati kakor otroku, ko imaš križev, že dobrih šest!"

Jernej je gledal v tla in je premišljeval.

"Da torej povežem culo in vstanem in grem!"

"Da greš po svoji poti!"

"To je pravica!"

"To je postava!"

"Ampak še to mi povej, učenjak in župan: kako bom pa v culo povil in povezal svoje delo, kako bom spravil vanjo štiridesetero let? To mi razloži, pa pojdem!"

Zares se je tedaj razljutil župan in je s pestjo udaril po mizi.

"Ali si prišel norec brit? Zberi paglavce na cesti, pa jim pripoveduj, da se bodo smejali, da ti bodo jezik kazali in te vlekli za suknjo! Z odraslimi ljudmi si opravil, še med babe ne sodiš več!"

Jernej je čudoma poslušal.

"Še včeraj so bile vse drugačne tvoje besede, župan! Vse drugačen je bil tvoj pozdrav in še tvoj obraz, se mi zdi, je bil drugačen! Kako čudno je, da se človek izpremeni kar pred očmi, ob belem dnevu — še včeraj je bil, pa ga ni več, nekdo drugi sedi tam! Kaj sem ti storil, da mi pljuješ v lice, ko si me še včeraj krščansko pozdravljal?"

"Nisem ti dolžan ne besede, ne odgovora, hlapec! Ne delaj nadleže ne meni, ne občini; poveži culo in se spravi po svojem potu!"

Tako je rekel župan in je vstal.

VI.

Ko sta se Jernej in župan tako pogovarjala in prerikala, so prihajali v krčmo ljudje.

In ko je bil Jernej ves užaljen, se je pkenil k njim in je izpregovoril.

"Zdaj ste slišali ljudje božji, zdaj presodite! Po vesti vas vprašam, nikar se ne premagajte z besedo! Poznate me vsi in kakor ste možje, ste bili mladež in otročad ko sem že oral in žel in kosil. Moj dom je stal, moje polje je zorelo, ko niste imeli doma ni v mašerinem telesu! Tam gori je moj dom, tam pod klancem, vse tisto polje je moje, doli do potoka, gori do hriba; in moje so tiste prostrane senožeči in moj je tisti gozd, ki gleda s hriba teman! Kdo je tam delal, če ni delal Jernej? Kdo je ukazoval hlapcem in deklam, če ne Jernej? Kdo je priklical z nebes božji blagoslov, da je vraslo bogastvo iz kamna, kakor drevo iz gorčičnega zrna? Kdo, če ne Jernej? — Zdaj je štirideset let, zdaj je vse obdelano požeto in pokošeno in spravljeno — Jernej, zdaj si opravil, zdaj poveži culo in pojdi! Tako se je zgodilo: bodite vi moji sodniki, ljudje premislite in presodite!"

Ljudje so gledali, nekateri so se smehljali, vsi so molčali. Jernej se je oziral od obraza do obraza in strah ga je bilo.

"Zakaj molčite in me gledate kakor berača in nadležnega popotnika? Ljudje krščanski, le molčite; natančno premislite, ne prenažite se z

besedo in sodbo! Tam sedite po vrsti, vi protni možje, moji pravični sodniki; razložil sem vam svojo pravdo, kakor se je vršila od začetka do konca; ničesar primaknil, ničesar izpustil; vi pa zdaj premislite, spoznajte resnico in jo razodinite!"

Vejačev se je zasmejal in je rekel: "Ali se ti je zmešalo, Jernej?"

Jernej ni razumel, široko je gledal.

"Čemu take besede? Nisem te vprašal o svoji pameti, o svoji pravici sem te vprašal! Pa če bi bil norec jaz in bi nečedne burke uganjal pred vami, v zabavo vam in pohujšanje: moja pravica bi ostala takšna, kakor je. Tudi norec ima pravico!"

"Naj razloži, kar se je zgodilo!" je rekel Šalander. "Če je znorel, ni znorel na lepem!"

Pa je osorno izpregovoril župan.

"Kaj bi se bilo zgodilo! Odpovedal mu je Sitar — gospodar je odpovedal hlapcu, to se je zgodilo!"

"Jerneju odpovedal?" se je začudil Šalander. "Ni lepo, da mu je odpovedal; na stara leta odpovedal! Gre mu kot za pečjo in žlica pri skledi! Še oslepelega konja bi ne pognal iz hleva!"

Jernej je visoko vzdignil košate obrvi.

"Kako — oslepelega konja? Ne gre se za miloščino in za vbogajme, za pravico se gre! Če kaže; zdaj, ko si dodelal in ko se je nagnil veje človeška postava in božja zapoved, da mi uče, poveži culo in pojdi, kamor ti je pot! — za to se gre!"

Kmetje so se spogledali in so molčali.

"Ti govori, Šalander!" je rekel Jernej.

"Ali je to človeška postava in božja pravica?"

"Tako ste ga slišali!" se je zasmejal župan, "Odgovorite mu!"

In Šalander je odgovoril.

"Človeška postava je in božja zapoved, da hlapec ubogaj svojega gospodarja! Ampak tudi je postava, nikjer zapisana, povsod veljavna, in tudi je Kristusov ukaz, da ne ženi gospodar hlapca od hiše, kadar ti je doslužil in je star in nadložen! Ti, Jernej, pa pojdi sam, pa mu razloži in se te bo usmili!"

Jernej pa je vzrojil in je govoril naglas.

"Nič na vrata usmiljenja, na vrata pravice trkam, da se mi odpro nastezaj! Ni berač in popotnik, kdor je gospodaril, štirideset let; ni brez doma, kdor si je sam dom postavil; ni mu treba prositi kruha, kdor je sam obdeloval prostrano polja. Ti; ki si delal — tvoje delo: to je postava! Našel bom pravico, dodeljena mi bo; če mi je vi ne prisodite, sodniki nespametni, krivični: velik je svet, mnogo je sodnikov nad vami; nad vsemi pa je Bog!"

Kmetje so gledali mrko, župan se je posmehnul.

(Dalje prihodnjik.)

Ko je neka fina, elegantna in dobrobršna dama slišala, da je nekdo na ulici od lakote poginil, se je zgrozila in zaklicala: "Kaj ni mogel dobiti dveh krajcarjev, da bi si bil kupil zemljo?"

Če boste to anekdoto pripovedovali v delavski družbi, boste z njo gotovo imeli uspeh. Delavci v takozvanih normalnih razmerah se bodo smejali, da jih bo vse šeegetalo okrog trebuha; brezposelni delavci se bodo tudi smejali, ampak to bo tak smeh, ob katerem se krčijo pesti.

Pred zvezno komisijo za industrijalne zadeve je bila zaslišana dolga vrsta ljudi različnega položaja, med njimi tudi nekoliko velekapitalističnih magnatov. V zapisniku komisije so "prominentna" imena mladega in starega Rockefellerja, Morgana, Guggenheima — poleg imen unijskih uradnikov, navadnih delavcev, uhojih delavskih vdov, katerim so bili možje in otroci pobiti.

Ako čita človek pazno izjave teh veleduhovnikov Mamonovih, mu je véasi prav tako, kakor da poslušata anekdoto o zemlji, ki naj bi bila rešila od lakote uniraajočega človeka.

Dva krajcarja, da rešita življenje!

Izpovedi gospodov, ki imajo kraljevski položaj v kapitalističnem svetu, so s sociološkega in s psihološkega stališča tako zanimive, da bi se o njih lahko napisale cele knjige in nobeno poglavje ne bi bilo dolgočasno. Mi pa hočemo na tem mestu upozoriti le na eno dejstvo, ki je važno dovolj, da bi mu delavci posvetili svoje misli.

Med socialističnimi nauki stoji na prvem mestu ta:

Osvoboditev delavskega razreda more biti le delo delavskega razreda samega.

Iz tega nauka izhaja drugi, ki pa je podprt tudi z drugimi argumenti: Da je med delom in kapitalom neizogiben boj.

Proti tej teoriji postavljajo razni človekoljubi drugo zahtevo: Spravo in slogo med delom in kapitalom.

Vzpored s preiskavami komisije so se odigrali nekateri dogodki, ki jih je meščansko časopisje debelo podčrtavalo in jim pripisovalo velikansko znamenitost. — Mladi Rockefeller je govoril z Mother Jones in imel je celo konferenco s tremi unijskimi uradniki. Čitali smo, da je proglasil boj med delom in kapitalom za barbarski in nekrščanski.

V Ameriki je veliko ljudi, ki smatrajo "velike" časopise za evangelij. Taki so morali pričakovati, da nastane zdaj veliki preobrat, ki napravi vsem socialnim bojem konec, odstrani "socialni nepokoj" in privede mahoma socialno slogo. Niti najmanjši dogodek ni sledil tem prerokovanjem, po katerem bi bilo mogoče sklepati, da se res pripravlja taka čudovita sprava. Pač pa se nadaljujejo boji na vseh koncih in krajih. Kdor ni ostal slep in gluha, pa je moral dobiti v izpovedih velekapitalistov le potrjeno, da ne more biti drugače.

Bodimo dobrobršni, pa vzemimo kapitaliste za najboljše strani. Saj so tudi med njimi seveda različne vrstni značaji, in nam se prihaja

razgovor revidiranega statuta, s tem nadalje razglam in odločam, da bodi obnašanje od strani Zedinjenih držav napram vsem rojakom, državljanom, poddržavljenecem in poddanikom. Avstro-Ogrske moškega spola nad 14. letom starosti, ki ostanejo v Zedinjenih državah in še niso naturalizirani, sledeče:

"Vsi rojaki, državljan, poddržavljenec in poddaniki Avstro-Ogrske moškega spola v starosti 14 leta in več, ki so v Zedinjenih državah in še niso naturalizirani, se pozivajo, da ohranijo mir napram Zedinjenim državam in se vzdrže zločinov napram javni varnosti, naj ne kršijo postav Zedinjenih držav, njih posameznih držav in teritorijev, naj se varujejo sovražnih činov s podajanjem informacij, pomoči in podpore sovražnikom Zedinjenih držav in naj se točno ravnaajo po navodilih, ki jih s tem ali pa ki bi jih od časa do časa razglasil predsednik.

"In dokler se obnašajo v soglasju z zakoni naj ne bodo vznemirjeni v svojem mirnem življenju in v izvrševanju svojih poklicev in naj se z njimi ravna kakor z vsemi miroljubnimi in zakonno spoštuječimi osebami, izvzemši kolikor bi bile potrebne izjeme za njih lastno zaščito ali za varnost Zedinjenih držav.

Kapitalizem in organizacije proletariata.

Ne glede na sijajen razvoj tehnike in prometa, ki smo ga dosegli v zadnjih letih, se nam v primerjanju sedanosti s preteklostjo jasno pred očuje značilen preobrat z ozirom na organizacije. Še sredi minulega stoletja je v najširših krogih gospodoval individualizem, temeljno načelo neorganiziranja. Ali od tedaj se je polagoma razširjala misel organizacije. Zlasti v proletarskih vrstah se je vedno bolj pojavljala klic po združitvi, kar ni ostalo brez učinka.

Agitacijsko in organizacijsko delo zadnjih desetletij je imelo naravnost čudovite uspehe. Vedno večje trume delavcev so se pridružile svojim zvezam. Na milijone jih je pód zastavo organizacije in delavske organizacije naraščajo v velikansko in mogočno armado, ki šteje na stotine članov. Če bi mogli naši predbojevniki, ki so marljivo in z velikim trudom orali celino in obdelovali trda tla, videti sad svojega dela, bi bili veselo iznenadeni. Blagajniki tiste dobe, ki so računali le s par stotinami dolarjev, bi zavidali svoje naslednike, ki imajo računati in upravljati milijone. Proletarske organizacije v splošnem in strokovne organizacije posebej nudijo veselo sliko vedno naraščajoče združitev posameznih sil v enotno silo množice. One so izraz skupne volje, ki kaže raznim smerem volje enoten cilj in ki združuje milijone razrednih bojevnikov v trden in življenja poln organizem.

Postanek teh organizacij mas pa ni edinole posledica agitacijskega dela, a tudi ne izključna posledica socialno duševnega prehoda od brezorganizacijske dobe k organizaciji, temveč so pri tem razvoju učinkovali različni vzroki. Kakor za vsako novo socialno tvorbo, so morali tudi tu biti dani duševni in materijalni predpogoji. Za duševnim stremljenjem v smeri organizacije, ki samo zase ne bi bilo zadostovalo za stvaritev or-

podanik Avstro-Ogrske, ki je moškega spola, star 14 let ali starejši in še ni naturaliziran, ne sme zapustiti Zedinjenih držav, dokler ne dobi dovoljenja, kakršno določi predsednik ali pa po ukazu sodišča ali sodnika po odseku 4069 in 4070 revidiranega statuta.

1. Noben rojak, državljan, poddržavljenec ali vstopiti v Zedinjene države, izvzemši po takih določbah in na takih krajih, ki jih predpiše predsednik.

3. Vsaka taka oseba, za katero se more po pravici misliti, da podpira ali namerava podpirati sovražnika ali ki bi bila sploh nevarna javnemu miru ali varnosti, ali ki krši ali poskuša kršiti, ali o kateri se po pravici lahko misli, da hoče kršiti katerokoli določbo, razglašeno od preče kršiti katerokoli kazenski zakon Zedinjenih držav ali posameznih držav ali teritorijev, bo podvržena sumarični aretaciji od strani maršala Zedinjenih držav ali njegovih deputijev ali takih drugih uradnikov, in pridržanju v taki ječi, zaporu, vojaškem taboru ali drugem prostoru za detencijo, kakor ga določi predsednik.

"Ta proklamacija in v njej obsežene določbe veljajo za kopno in vodo, za kontinentalno in otočno poset, ki je pod jurisdikcijo Zedinjenih držav."

jaške organizacije, so morali priti tudi materijalni predpogoji, ki so omogočili združitev milijonov enako mislečih in enako stremečih ljudi. In res sta se sredi minulega stoletja združila oba momenta: socializem je ustvaril duševno razpoloženje, rodovitna tla za delavske organizacije, kapitalizem pa je ustvaril tehnične in organizatorične predpogoje. Tako je proletarska organizacija mas nastala iz skupnih učinkov socializma in kapitalizma. Zlasti kapitalistično delovanje za pospeševanje delavskih organizacij je v marsikaterem oziru zanimivo.

Znana prislovica je, da je kapitalizem svoj lastni grobokop v tem, da si sam vzgaja sile, ki ga bodo nekajd pahnile s prestola. Kapitalistični gospodarski način je koval orožje in gladil pot za organiziran osvobodilni boj proletariata. Močno razširjen promet sedanje dobe s svojimi železnicami, parniki, poštam in električnimi vozili nam nudi možnost za obiskanje najoddaljenejših pokrajin dežele in priti z najširšimi sloji ljudstva v dotiko z našimi idejami. Potom pisem, brzojavk in telefona se moremo pogovoriti z vplivnimi osebami raznih krajev. Z izpopolnitvijo tiskarske tehnike in razširjanjem časopisja je ogromno narastla možnost za agitacijo. "Gutenbergovi črni vojaki" pridejo v najtemnejše kote dežel in se tam bojujejo proti nevednosti in zaostalosti. V neštetihih časnikih in časopisih, zvezkih in letakih se raznaša seme znanja med mase, v knjigah pa se razpravlja o vprašanjih svetovnega naziranja in najvažnejša vprašanja človeštva. Kar izume učenjak v svoji sobi, gre v svet in vzbudi boj duhov. Tako je postalo mogoče dramiti mase, jih poučevati in vršiti agitacijsko delo, kakor ga svet še ni poznal. Obenem pa nudi moderni promet tudi možnost redne zveze s posameznimi člani in podjetnicami velike zveze.

na misel, da bi jih nategnili vse na eno kopito. Ali če se nič ne oziramo na zlobo, na sovraštvo, in zaničevanje "nižjih", katerega je nedvomno dosti med kapitalisti, vendar ne moremo prezreti dejstva, ki ostane tudi v najugodnejšem slučaju: Nerazumevanja delavskega življenja, delavskih potreb, delavskih želja, delavskih stremljenj, delavskih ciljev v kapitalističnih krogih.

Kapitalisti in delavstvo — to sta dva svetova! Med njima je brezno, in noben most ju ne spaja.

Na stolu priči so sedeli ljudje, ki vladajo s svojim denarjem v Ameriki in razširjajo svojo moč preko oceana! Eden izmed njih je odkritostno povedal, da nimajo kapitalistična podjetja filantropičnih namenov, temveč da je kupčija njih naloga. Nehote je s svojimi besedami potrdil staré, le nekoliko drugače zverceče besede socializma.

V splošnem pa so vsi, ko so jih predsednik in člani komisije vpra-

ševali o delavskih razmerah in podobnih rečeh, debelo gledali, kakor da jih izprašuje profesor o predmetu, katerega niso nikdar študirali, ali kakor da jih kdo vodi v deželo, katere niso še nikdar videli.

Če bi bila v svetu kapitalistov dobra sreča, vsa polna usmiljenja in krščanske ljubezni, vendar ne bi mogla priti iz njega osvoboditev delavstva. Od slikarja ne morem zahtevati, da mi napravi čevlje, od čevljarja ne smem pričakovati, da bo naslikal Venero.

Nekdanji fevdalni grofi, baroni in vitezi so imeli med sabo znamenite ljudi; mnoga njih imena so zapisana v knjigi zgodovine na odličnih mestih. Uživali so najvišjo izobrazbo tedanjega časa. Objektivno se jim ne morejo odrekati zasluge na tem in onem polju. Ali odirali so svoje kmete tlačane, da so tudi najpotrpejše veče poganjali v obupne punte.

Interesi in razmere ustvarjajo psihologijo. V razmerah kapitalističnega sveta se ne morejo po-

rajati take misli kakor v razmerah delavskega.

Nasprotni interesi, nasprotno mišljenje — iz tega ne more rezultirati nič drugega kakor boj.

Delavstvo se sme in more zanašati le na svojo moč.

Iz Springfielda, Ill., poročajo: Zvezni sodnik Humphrey je kaznoval šerifa Jenkins na \$1,000 globe, ker je ta uradnik aretiriral stavkokaze, zaposljene pri St. Louis Smelting and Refining družbi v Connellsville, Ill., in ker je preiskal uradnike kompanije, ako imajo pri sebi kaj orožja. Sodnija je izrekla, da je šerif nalahše aretiriral stavkokaze, pomagal stavkarjem in je storil vse, kar je bilo v njegovi moči, da škoduje družbi. Šerif se je zagovarjal, da je to storil le radi tega, da je preprečil ljudsko klanje. Poroča se nadalje, da je bilo veliko stavkarjev aretiranih in obsojenih na trideset dni ječe, ker so prelomili sodnijsko zapoved.

Vsak sodnik ni Salomon.

čilen. Glasil se je: "Ordinanca za preprečenje nesprazumov in konfliktov med belim in barvastim plemenom v Louisville in za vzdrževanje javnega miru z ustanovitvijo razumnih razmer."

Po tej naredbi je bil kazniv črncec, če se je naselil v hišo ali ulico, v kateri je bila večina prebivalstva bela, ali pa če je vzel belokožec na tak način stanovanje med črneci.

Tožba, ki je prišla naposled pred najvišje sodišče, je zanimiva zaradi tega, ker jo je vložil belokožec, ki je trdil, da je naredba protinastavna, češ, da se z njo kršijo ustavne pravice črncev; nasprotno pa je črncec temu oporekal.

Lahko si je misliti, da ni prišlo do procesa iz idealnih nagibov, ampak da so bili materijalni interesi vmes. Belec, ki je nastopil kot tožitelj, je prodal nekemu zamoreu hišo v ulici, v kateri žive belokožci. Ko je pa zamorec zvedel za omenjeno ordinanco in tako spoznal, da ne bo mogel stanovati v novi hiši, ni hotel izpolniti kupne pogodbe.

Temu se je uprl belokožec. Zahteval je, da prevzame črncec hišo in plača dogovorjeno kupnino. Na opazko, da brani črnceu to omenjena naredba, je odgovoril, da je ordinanca neveljavna, ker nasprotuje 14. dodatku k zvezni ustavi.

Kakor rečeno, je najvišje sodišče soglasno odločilo, da je ordinanca neveljavna. Odlok je sestavil sodnik Day, a podpisali so ga vsi zvezni višji sodniki. Utemeljitev sodbe se skljuje na 14. dodatek k ustavi v zmislu tožbe, ampak poleg tega navaja tudi nko drugo določbo zvezne ustave, ki pravi, da "se ne sme nobena oseba v Zedinjenih državah oropati imetja, življenja in svobode brez rednega sodnijskega postopanja."

Kositrovi otoki.

V dobi, ko so se ljudje posluževali bakra za svoje orodje in orožje in ko je jel to rudo izpodrivati bron, je bil kositer, ki se primeša bakru, da se dobi bron, velikanske važnosti, in kdor je imel dohod do kositra, je dobil s tem veliko oblast. Med najstarejša nahajališča te znamenite tvarine spadajo glasoviti kositrovi otoki ob jugozapadnem obrežju Anglije in polotok Cornwallis.

V času, ko je bila bronasta industrija v razvoju, pred okroglo poltretjim tisočletjem, je bil ein ali kositer po deželah okrog Sredozemskega morja pač znan, in tedanji kulturni narodi so vedeli tudi nekaj nejasnega o kositrovih otokih. Toda niti Grkom ni bila znana njih natančna lega, ampak vedeli so le, da so nekje blizu Britanije. To pa je bil večini tedanjih narodov še tuj svet. Sredozemsko morje s svojimi velezatoki Egejskim, Jadranskim, Jonskim morjem je bilo njih svetovno morje; onstran "Herkulovih stebrov", to je onkraj sedanje Gibraltarske ožine, je bil "ocean", neskončen, neznan in grozen. En narod tedanjega časa se pa ni ustrašil neznanega in groznega. Feničani so bili takrat glavni pomorščaki in so se drznili s svojimi malimi ladjami brodariti, četudi večinoma le ob obrežju, daleč proti severu, ter so pod vodstvom slavnega Pytheasa prišli okrog l. 350 pred Kristom najbrže celo v Baltično morje. Če se vzame v poštev, kako neznatne

črncec, ki je izgubil proces, ga je pravzaprav dobil. Najvišje sodišče izreka, da nima prav, če trdi, da je ordinanca v mestu Louisville veljavna in da zato lahko ovrže kupno pogodbo. Ali sodišče mu obenem pravi, da mu nihče ne more braniti nakupa, posesti in rabe hiše, tudi če stoji med hišami samih blokožcev.

S tem je rešeno vprašanje, ki je dolgo vznemirjalo duhove po Zedinjenih državah, zlasti pa na jugu. In kdor ima kaj napredne krvi v svojih žilah, komur je res kaj za enakopravnost plemen, bo pozdravil to razsodbo.

Drugo vprašanje je seveda, če se ne bi bila dala ta razsodba bolj utemeljiti. Ali ne bi bilo kalezelo polagati večjo važnost na omenjeni 14. dodatek k ustavi, ki prepoveduje omejevanje črnčevega svobodnega kretanja?

Tožba je imela materijalno podlago, to je res. In morda je to glavni vzrok, da je polagalo najvišje sodišče največjo važnost na lastninsko vprašanje. Toda ustava ne govori le o lastninski pravici, ampak o enakih pravicah sploh. No, naša družba sloni na privatni lastnini in ob nobeni priliki se to ne more zatajiti. Vedno silijo, da dejstvo na površje.

Pri vsem tem se pa prezira, da ne more nobena ustava in noben zakon na svetu izpremeniti dejstev, ki so utemeljena v družabnem redu. Nobeni osebi ne sme biti onemogočeno, da si nabavi lastnino, da jo rabi in da razpolaga z njo. Toda — družabni red sam onemogoča to. Zakon določa teoretične pravice, družabni red pa praktične, in ene se ne vjemajo z drugimi. Kapitalistični red obsoja milijone na siromaštvo in noben zakon jim ne more pomagati proti temu, dokler ne obveljajo take razmere, da bodo iz njih izvirele enake gospodarske pravice. Te bodo potem podlaga vseh idealnih pravic.

so bile ladje v tistem času, kako nepopolno znanje navigacije in kako je manjkalo zemljevidov in instrumentov, ki olajšavajo sedanje brodarstvo, se lahko pravi, da niso pomenile take ekspedicije nič manj, kakor poldrugo tisočletje pozneje prva Kolumbova vožnja v Ameriko.

Dve reči sta bili, ki ata predvsem mikali Feničane in poplašili trud in nevarnost njih voženj. Ena je bila jantar. To je bil v južnih krajih popolnoma neznan predmet in ko so ga Feničani prinesli, je spravil prebivalce dežel okrog Sredozemskega morja v največje začudenje. Lahko si je misliti, da se je ta redka tvarina tedaj cenila nemara tako kakor v naših časih na primer rubin.

Drugi predmet pa je bil baš cin, ki je omogočal izdelovanje bronu. Če so si hoteli Feničani ohraniti kositrov monopol, so mogli to najboljše doseči s tem, da so zaprli drugim narodom gibraltarsko ožino. To so res prav dobro dosegli.

Tudi Sredozemsko morje je bilo preširoko za tedanje pomorščake; kar počez se ni nihče upal brodariti po njem, ampak barke so se čimbolj držale obrežja. Treba je bilo torej le na obali dobiti oblast, in Feničani so dosegli to glavno z dvema kolonijama; na afriški strani je bila njih najvažnejša naselbina Kartaga, na evropski pa Massilia. Njihove ladje so imele (Konec na 6. strani.)

Časopisje.

Nihče ne bo trdil, da se dandanes gospodujoči sloji bolj pošteno bojujejo kakor nekdanj — kajti slabe lastnosti gospodujočih niso nikjer tako očividne, kakor v njihovem časopisju.

V razvoju meščanske družbe, ki je izumitelja časopisja, je časopisje igralo prvo vlogo. Vsi uspehi, ki jih je doseglo meščanstvo, so se večinoma pridobili s časopisjem. Ali meščansko časopisje je zatajilo svobodne ideje, ko je meščanstvo prišlo na krmilo; vsebina meščanskih časnikov je v resnici bore malovredna, dasi je meščansko časopisje dobro razširjeno.

Geslo: "Nabirajte bogastvo" velja za meščansko časopisje. Dasiravno zastopajo meščanski časniki nekakšna načela, vendar menjajo, če je treba, vsak dan svoje prepričanje kot navaden človek srčajo. Navadno ima urednik — če sploh smemo tu govoriti o uredniku — tri duše v sebi. Pri takih časnikih je razdeljeno delo, zato se pripada urednik v političnem pregledu ali v uvodnem

članku to pobija, kar drugi pod črto priznava. "Barba de tres colores no la traen sino tralores," (Trojna brada lopovov) se glasi pregovor in tako je tudi pri meščanskem časopisju. Danes zagovarjajo svobodo, pravico itd., jutri pa že prosijo vlado, naj s silo zatere gibanje med delavci za svobodo, za pravico. To je načelno po nazorih meščanstva in njih plačanih pisarjev.

Ker so delavci spoznali, da zagovarja meščansko časopisje le izkoriščevalce, le parasite sedanje človeške družbe, so obrnili "krščanskemu" in "naprednemu" meščanskemu časopisju hrbet, ter ustanovili svoje časnike, katerih naloga je, brez obzirno bičati vse, kar je gnilega v človeški družbi, kritizirati zakone, ki se kujajo v palačah stih želoceev in širiti resnico.

Delavcem gotovo bore malo koristi, če se stiša razredno nasprotstvo prikriti s sredstvi, ki le za nekoliko tednov ali mesecev znižajo bedo in revščino, ker bi se s takimi sredstvi le zapirala

pot razvoju in napredku. Delavcem gotovo več koristi, če se meščanska družba drobi in drobi, če izgine s pozorišča ter se na njenih razvalinah ustanovi druga, socialistična, v kateri ne bo človek tlačani človeku, temveč bo užival sam sad svojega dela. Zato mora delavsko časopisje tudi počevati delavce, da spozna delavstvo kulturno nalogo, katero mora in je bode tudi rešilo.

Delavsko časopisje mora biti vedno na straži, če se mogote pripravljajo za nov napad na ljudske žepce, če nazadnjaki poželjivo stezajo svoje roke po ljudski šoli, da bi mladino v neumnosti vzgojili. Malim obrtnikom mora brez ovinkov povedati v obraz, da je laž, če nekateri dobri ljudi trdijo, da si lahko pomagajo sami — z raznimi sredstvi.

Vsa ta sredstva so šepava. Njih rešitev je le edino v socialistični stranki, če gredo združeni z delavci v boj za preosnovno sedanjega krivičnega družabnega reda.

Čim odločeneje kaže delavsko časopisje rane sedanje človeške družbe, toliko več prijateljev ima, toliko bolj se širi med ljudstvom, ker je resnica, da ima list, ki piše resnico, mnogo sovražnikov, a še več prijateljev. Dasiravno zavzema delavsko časopisje v politični borbi strogo razredno stališče, se kljub temu čedalje bolj širi tudi med drugimi sloji. Ljudje, ki so v resnici napredni in svobodomni, so primorani dandanes zbirati se okoli delavskega časopisja, ker edino delavsko časopisje uči človekoljubje, brani svobodo in se bori proti črni reakciji, ki skuša zopet vpeljati namesto črnih — bele sužnje, gospodariti z njimi slabše, kakor z najslabšo živino! Istotako ne miruje nikjer črni srednjeveški jezuiti — inkvizitorji. Čedalje glasneje odmeva povsod njih klic: "Nazaj, v blažene čase nazaj, ko grmade so svete plantele in na njih žrtve bogu v slavo so proklete gorele..." Ali njih trud je zaman. — Zavedno delavstvo je s svojim časopisjem na straži!

Pavel Mihalek:

Sovrašstvo.

Takrat sem bil še majhen deček, umazan in bos. Opoludne sem nosil kosilo svojemu očetu, ki je opravljal po raznih krajih mesta strme strehe ali kaj podobnega. Imel sem malo košaro, v katero je mati postavila dva mala lončka, zatlačila ob strani košare za rob žlico in položila na vrh lončkov še kos kruha.

"Pa da ga zopet ti ne pogoltniš!" je pripomnila navadno, ko sem stopil s košaro v roki na ulico. "Glej, da zopet ne razliješ, pa hitro idi," je vpila še za menoj po ulici. Ljudje so prihajali mimo in se ozirali vame in bilo me je sram pred njimi. To je bil sram revščine in zavrženosti.

Očč me je čakal pri kakih cerkvenih stopnicah ali pa na klopi v drevoredu, kjer je povzli svoje kosilce. Njegov obraz je bil navadno truden. Po leti, v največji vročini, je nosil visoke škornje in njegov modri predpasnik je bil raztrgan in zamazan od starega prahu in pajčevin. Včasih je bil malce pijan in takrat me je okregal, če sem mu razlil juho po košari in kruhu.

"Si se že zopet ruval, falot!" je rekel navadno in ni me več pogledal. Ko je bil s kosilom gotov, je odšel, ne da bi mi rekel, kakor navadno: "Na — idi domov, pa priden bodi!" Tedaj so me zabolet pšni in solze so mi prišle v oči. Jezen sem bil nad vsem in sem samo mislil, kako bi se to dalo popraviti. O, da bi prišel sedaj le gospod s cilindrom in debelo cigaro v ustih k meni ter rekel: Izberi si, kar hočeš, ti dam, samo zini! Izbral bi si prav gotovo kaj na očeta, da bi bil zopet dober z menoj, me pogledal in se nasmehnil ter pogladil po mehkih laseh.

A nikogar ni bilo. Umazan in s blatnimi nogami sem taval po ulicah, se prepeval s tova-

riši enake usode, nosil kosilo, spal in se zopet prepeval.

Kadar sem tako opoludne stal poleg očeta, ki je sedel na kamnitih stopnicah in jedel, me je pretreslo sovrašstvo do vsega. Mimo so hodili lepo opravljeni dečki iz šole, dijaki z očali, spodnje v dolgih površnikih in gospe lepe in krasne in duhteče omamljivega parfuma. Vsi ti so se ozirali vame in očeta tako enakomerno in vsakdanje, da sem se zasmilil sam sebi. Časih me je kdo pogledal nekako prezirljivo, kakor bi hotel reči: No kaj pa ti, bosonogi capin, kaj pa je tebe treba bilo! Drugi so zopet upirali oči kot nabodeni in šepetali: Ah, taka revščina!

Jaz sem vse to videl, vsakemu sem bral misli iz obraza in moje sovrašstvo proti njim je raslo in se večalo. In zopet sem začel fantazirati, kako bi jih davil in drobil in bičal, če bi imel moč, veliko moč.

To moje sovrašstvo je bilo edino, kar sem imel, o čemer sem vedel, da je edino moje. In branil in dovil sem ga, da je raslo in se večalo z menoj vred. In vedno popolneje je bilo to moje sovrašstvo, vedno močnejše.

Polno tovarišev sem imel okrog sebe in dani smo se večno ruvali in suvali in grizali med seboj, smo se vendar ljubili in kar je eden vedel, vedeli so vsi. Naše od kamenja pobite in ranjene noge, naše skupno življenje, naše sovrašstvo do vseh onih dečkov iz boljših rodbin, ki so nas prezirali, tožili, za kar smo jih bili po cestah kot živi — vse to nas je vezalo skupaj in ta vez je bila neporušljiva in nepremagljiva.

To je bilo sovrašstvo ljubezni do sebe in svojcev!

A preden smo se zavedli, smo se povzpeli

iz onega nizkega, malega življenja ozkih ulic visoko nad vse druge.

Sam Bog ve, na kaj smo postali tako ponosni, da smo nakrat začeli mi prezirati. Gledali smo vse z drugimi očmi in čutili drugače.

Nekoč je prišel oče domov z dela in me našel v kotu jokajočega. Jokal sem, ker me je neki tovariš, s katerim sem se sporekel, nabil. Jokal sem od jeze, žalosti nad svojo slabostjo. Povedal sem svojem očetu, na kar se je on nasmehal in dejal:

"Saj si fant, saj si močan!" Odslej sem hodil z rokama v žepu po ulicah in kjer sem koga dobil, sem ga premeril od nog do glave in če se mi ni zdel baš nevaren, stopil predenj in "of, čof, čof" je padalo po njegovem obrazu. Od tedaj sem nosil glavo po koncu in kar nisem mogel doseči, to sem preziral. In z menoj so prezirali vsi drugi.

Tako sem hodil in hodil vedno dalje, vedno više.

Takrat sem stal na vrhu hriba in gledal nazaj. Strma in trnjeva je bila pot tu sem in kaj imam od tega?

Mraz in samota in zaničevanje in večno trpljenje se je razlilo pred očmi. Mnogi so se splašili in odhiteli po poti nazaj in izginili v dolinski megli.

Preril sem se na vrh, hotel sem na vrh, pozabil sem na dobro tam doli. Drugi so ostali daleč doli za menoj in prav nič jih ne mika mraz in vihar in borenje, ki vlada tu gori pri nas. Oni so se borili za življenje, za uživanje in ne za resnico.

Oni, ki so ostali tam v doli v teminah, v zaduhlem zidovju, bolj ljubijo zakonsko posteljo brez ljubezni kot pa samega sebe, bolj ljubijo

nizko klečeplazstvo, kot pa jasen in odprt pogled, bolj ljubijo besedo svojega bližnjega, nego svojo moč. Njihovi udi postajajo ohlapni, leca udrti in jutriže se bodo plazili po vseh štirih.

Tisto moje sovrašstvo, ki se je pričelo tam doli poleg velikega mojega očeta, se je razvilo v neodpustno sovrašstvo proti vsemu življenju tam doli, proti tlačanju samega sebe, proti poniževanju mojega bližnjega. Mi ljubimo ta vihar, ta mraz in zaničevanje in trpljenje, ki vlada tu gori. A kadar razbija razkrceno nebo zemljo, jo obsipa z ognjenimi strelami, kolje stoletne hraste, tedaj stojimo trdni in neomajani, majhni steccer proti onemu nepreglednemu nebu zapada, čenemu kakor hudiči, ki ustvarja veličastno borbo vsemirja. Naša mala četa raste in raste in našo vriskanje in smeh in jeki so vedno močnejši, močnejši in ljubkejši.

Ozka, ravna pot se razteza pred nami, vodeča naravnost v ono črno nebo, obdano s strelami. Časih kdo omedli, opeša in izgine nazaj v dolino, kjer ni viharja in strele in napora. Nihče se ne ozre za njimi.

In vedno krutejši, vedno silnejši, vedno razvijet je ta vihar, grmi vedno bolj, silne strele razsvetljejujejo za hip vse nebo od vzhoda do zahoda.

Moje in naše sovrašstvo pa je vedno močnejše.

A vihar mine, dolga zima se neha in zopet zasije solnce in iz smrti vzklije nov svet in novo življenje. Tedaj se ogreva nazaj in dol po kamenitih stopnicah kamenite cerkve, do drevoreda z nizkimi klopmi in z enim pogledom premerim pot, ki sem jo prebrodil, da znova podkrepim svoje sovrašstvo. In z menoj bodo gledali tja dol vsi, cela vrba četa.

Ivan Cankar

Hlapec Jernej in njegova pravica.

Morda je seglo študentu v sree, zakaj ni se več smejal.

"Jernej, ne prerekaš se o krivici in pravici, ne o postavih in božjih zapovedih; tudi jaz sem se prerekal, pa zdaj nimam ne doma ne človeka. Hotel sem razložiti ljudem krivico sveta in postav, pa so me pognali na cesto, puntarja. Trpi krivico, Jernej, in je ne imenuj! Vrni se, poklekni pred gospodarja, skleni roke in ga prosiš za ponižen kot iste hiše, ki si jo sam postavil, za skorjo tistega kruha, ki si ga sam pridela. Tako stori, pa boš ubogal posvetne postave in božje zapovedi!"

Jernej je počasi zmajal z glavo. "Krivico si trpel, pa ti je legla na sree, da govoriš nespametne in brezbožne besede. Ampak ker si trpel, stopi k meni, kadar boš truden in lačen: postelja bo tam zate in žlica!"

Tako je rekel Jernej, pri srcu pa mu je bilo hudo in težko.

In sta šla po svoji poti.

V.

Pred krčmo je stal župan, golorok, debel in vesel.

"Kam, Jernej?"

"K tebi, župan, po opravkih!"

Stopila sta v krčmo; široko je sedel župan, Jernej pa je stal.

"Zdaj poslušaj, župan, kakor ti bom povedal, ter presodi po pravici in postavah! — Tole mi je rekel mladi Sitar: pojdi in išči si gospodarja drugod! To je rekel starec: pomlad si mi dal in poletje si mi dal in jesen; vse sem spravil v shrambo, da so polne do stropa, ti pa pojdi zdaj na zimo, kamor te še ponese stare noge! Jaz nisem oral, tako je rekel, nisem sejal in nisem žel, ampak tvojo bogato žetev bom spravil; jaz bom jedel pogačo, ti pa glej, če najdeš pred pragom skorjo, ki jo je solnce posušilo. Ti si nam pripravil jed in pijačo, ti si nam pognal mizo; zdaj pa na tla poklekni, Lazar, ter lovi drobtine! Tako je rekel in nič ga ni bilo sram! — Kje je zdaj pravica in postava, to razsodi, župan!"

Župan je namršil obrvi, nagubančil je čelo in njegov pogled ni bil več vesel, ne prijazen.

"Dolgo si govoril, bil bi kratko povedal; Sitar te je spodil iz službe!"

Jernej je položil klobuk predse, naslonil se je na mizo s pestmi.

"Kako spodil? Kako bo hlapec podil gospodarja? Kdo je gradil tisto hišo, da je zdaj velika in imenitna? On ali jaz? Kdo polje gnojil s svojimi blagoslovljenim potom, kdo širil polje, senožit in gozd visoko v hrib globoko v dolino? On ali jaz? Kdo je ustvaril to bogastvo s

svojo veliko močjo? Jaz, ki sem stal na polju gol in poten — on, ki je ležal v plencah in kričal? Kdo ima pravico, da pravi: zadeni culo na pleča in pojdi brez slovesa, zakaj velik je svet? Jaz ali on? Razodeni pravico, župan, razloži postavo!"

Župan je naslonil plečati hrbet na klop in je gledal mrko.

"Kaj hočeš, Jernej, to povej! Čemu si prišel?"

Jernej je zravnal dolgi život in se je začudil.

"Po pravico sem prišel! Nisem te prišel prositi ne kruha ne postelje! Pogledj postav, razpečati pismo in razodeni pravico! Tvoj posel jel!"

"Kaj hočeš?"

"Kar sem povedal!"

"Gospodar te je spodil iz službe?"

"Kateri gospodar? Iz kakšne službe?"

"Ne budali, Jernej! Star si, pa si že neumen, nič ti ne zamerim! Zakaj te je spodil?"

"Kdo spodil? Odkod?"

"Pojdi, Jernej, pastirjem pripovedovat svojo zgodbo, če ne maraš pametne besede! To razloži, drugega ne vprašam nič; kaj misliš zdaj, Jernej, ko nimaš ne doma, ne gospodarja? Kam pojdeš?"

"Kam da pojdem?" je vprašal Jernej počasi in je široko odprl oči.

"Tako je! Odprl ušesa in nikar ne zijaj: spodil te je iz službe, ne doma nimaš, ne gospodarja — kam zdaj?"

Dolgo je molčal Jernej, preden je izpregovoril.

"Kaj je to postava in pravica?"

Župan se je razjezil.

"Ne beseduj o pravici in postavi — kaj je pravica in postava, kaj so te reči hlapcu in kaj ga brigajo! — Zdaj se govori o tej stvari: kam nameriš svoje stare noge?"

Jernej je sklonil glavo, srepo in natanko je pogledal.

"Torej, tako je zdaj beseda, tako je napisana: hlapcu ne pravice, ne postave!"

"Nisem tako rekel, nikjer ni tako napisano — ne obrekuji! Gospodar je gospodar in hlapec je hlapec; in če reče gospodar hlapcu: poveži culo, vstani in pojdi, je hlapcu ukazano, da vstane in gre po svoji poti. Tako je bilo od vekomaj in tako bo na vse večne čase, zakaj drugače bi bil svet narobe. — Ali te ni sram, da ti moram take reči razlagati kakor otroku, ko imaš križev že dobrih šest?"

Jernej je gledal v tla in je premišljeval.

"Da torej povežem culo in vstanem in grem!"

"Da greš po svoji poti!"

"To je pravica!"

"To je postava!"

"Ampak še to mi povej, očencjak in župan: kako bom pa v culo povil in povezal svoje delo, kako bom spravil vanjo štiridesetero let? To mi razloži, pa pojdem!"

Zares se je tedaj razljutil župan in je s pestjo udaril po mizi.

"Ali si prišel norec brit? Zberi paglavce na cesti, pa jim pripoveduj, da se bodo smejali, da ti bodo jezik kazali in te vlekli za suknjo! Z odraslimi ljudmi si opravil, še med babe ne sodiš več!"

Jernej je čudoma poslušal.

"Še večraj so bile vse drugačne tvoje besede, župan! Vse drugače je bil tvoj pozdrav in še tvoj obraz, se mi zdi, je bil drugačen! Kako čudno je, da se človek izpremeni kar pred očmi, ob belem dnevu — še večraj je bil, pa ga ni več, nekdo drugi sedi tam! Kaj sem ti storil, da mi pljuješ v lice, ko si me še večraj krščansko pozdravljal?"

"Nisem ti dolžan ne besede, ne odgovora, hlapec! Ne delaj nadleže ne meni, ne občini; poveži culo in se spravi po svojem potu!"

Tako je rekel župan in je vstal.

VI.

Ko sta se Jernej in župan tako pogovarjala in prerekala, so prihajali v krčmo ljudje.

In ko je bil Jernej ves užaljen, se je okrenil k njim in je izpregovoril.

"Zdaj ste slišali ljudje božji, zdaj presodite! Po vesti vame vprašam, nikar se ne premagajte z besedo! Poznate me vsi in kakor ste možje, ste bili mladež in otročač ko sem že oral in žel in kosil. Moj dom je stal, moje potje je zorelo, ko niste imeli doma ni v materinem telesu! Tam gori je moj dom, tam pod klancem, vse tisto polje je moje, doli do potoka, gori do hriba; in moje so tiste prostrane senožeti in moj je tisti gozd, ki gleda s hriba teman! Kdo je tam delal, če ni delal Jernej? Kdo je ukazoval hlapcem in deklam, če ne Jernej? Kdo je priklical z nebes božji blagoslov, da je vzraslo bogastvo iz kamna, kakor drevo iz gorčičnega zrna? Kdo, če ne Jernej? — Zdaj je štirideset let, zdaj je vse obdelano požeto in pokošeno in spravljeno — Jernej, zdaj si opravil, zdaj poveži culo in pojdi! Tako se je zgodilo: bodite vi moji sodniki, ljudje premislite in presodite!"

Ljudje so gledali, nekateri so se smehljali, vsi so molčali. Jernej se je oziral ob obraza do obraza in strah ga je bilo.

"Zakaj molčite in me gledate kakor berača in nadležnega popotnika? Ljudje krščanski, le molčite; natanko premislite, ne prenačite se z

besedo in sodbo! Tam sedite po vrsti, vi porotni možje, moji pravični sodniki; razložil sem vam svojo pravdo, kakor se je vršila od začetka do konca; ničesar primaknil, ničesar izpustil; vi pa zdaj premislite, spoznajte resnico in jo razodinite!"

Vejačev se je zasmejal in je rekel:

"Ali se ti je zmešalo, Jernej?"

Jernej ni razumel, široko je gledal.

"Čemu take besede? Nisem te vprašal o svoji pameti, o svoji pravici sem te vprašal! Pa če bi bil norec jaz in bi nečedne burke uganjal pred vami, v zabavo vam in pohujšanje: moja pravica bi ostala takšna, kakor je. Tudi nora ima pravico!"

"Naj razloži, kar se je zgodilo!" je rekel Šalander. "Če je znorel, ni znorel na lepem!"

Pa je osorno izpregovoril župan.

"Kaj bi se bilo zgodilo! Odpovedal mu je Sitar — gospodar je odpovedal hlapcu, to se je zgodilo!"

"Jerneju odpovedal?" se je začudil Šalander. "Ni lepo, da mu je odpovedal; na stara leta odpovedal! Gre mu kot za pečjo in žlica pri skledih! Še oslepelega konja bi ne pogljal iz hleva!"

Jernej je visoko vzdignil košate obrvi.

"Kako — oslepelega konja? Ne gre se za miloščino in za vbogajme, za pravico se gre! Če kaže; zdaj, ko si dodelal in ko se je nagnil veje človeška postava in božja zapoved, da mi učeš, poveži culo in pojdi, kamor ti je pot! — za to se gre!"

Kmetje so se spogledali in so molčali.

"Ti govori, Šalander!" je rekel Jernej.

"Ali je to človeška postava in božja pravica?"

"Tako ste ga slišali!" se je zasmejal župan.

"Odgovorite mu!"

In Šalander je odgovoril.

"Človeška postava je in božja zapoved, da hlapec ubogaj svojega gospodarja! Ampak tudi je postava, nikjer zapisana, povsod veljavna, in tudi je Kristusov ukaz, da ne ženi gospodar hlapca od hiše, kadar ti je dostužil in je star in nadložen! Ti, Jernej, pa pojdi sam, pa mu razloži in se te bo usmili!"

Jernej pa je vzrojil in je govoril naglas.

"Nič na vrata usmiljenja, na vrata pravice trkam, da se mi odpro nastezaj! Ni berač in popotnik, kdor je gospodaril. Štirideset let; ni brez doma, kdor si je sam dom postavil; ni mi treba prositi kruha, kdor je sam obdeloval prostrana polja. Ti, ki si delal — tvoje delo: to je postava! Našel bom pravico, dodeljena mi bo; mi je vi ne prisodite, sodniki nespametni, krivični: velik je svet, mnogo je sodnikov nad vami; nad vsemi pa je Bog!"

Kmetje so gledali mrko, župan se je smehnil.

(Dalje prihodnjič.)

PROLETAREC

IZHAJA VSAKI TOREK.
Lestnik in izdajatelj:
Društvo delavskega razsvetljenja in napredka...

PROLETARIAN

Owned and published every Tuesday by
South Slavic Workmen's Pub. Co.,
Chicago, Illinois.

DVA SVETOVA.

Ko je neka fina, elegantna in
dobrosrčna dama slišala, da je
nekdo na ulici od lakote poginil...

Če boste to anekdoto pripovedovali
v delavski družbi, boste z
njo gotovo imeli uspeh.

Pred zvezno komisijo za
industrijalne zadeve je bila
zaslišana dolga vrsta ljudi različnega
položaja...

Dva krcarja, da rešita življenje!
Izpovedi gospodov, ki imajo
kraljevski položaj v kapitalističnem
svetu...

Med socialističnimi nauki stoji
na prvem mestu ta:
Osvojitve delavskega razreda
more biti le delo delavskega
razreda samega.

Iz tega nauka izhaja drugi, ki
pa je podprt tudi z drugimi
argumenti: Da je med delom in
kapitalom neizogiben boj.

Proklamacija predsednika Wilsona.

True translation filed with the postmaster at Chicago, Dec. 20, 1917, as required by the act of Oct. 8, 1917.

Predsednikova proklamacija o vojni z
Avstro-Ogrsko pravi po navedbi kongresove
pooblastilne resolucije:

"Jaz, Woodrow Wilson, predsednik
Zedinjenih držav ameriških, razglasam
torej vsem, katerih se tiče, da obstaja
vojno stanje med Zedinjenimi
državami in cesarsko in kraljevsko
avstro-ogrsko vlado..."

"Ravnajoč z močjo oblasti, ki mi je
izročena od ustave Zedinjenih držav
in omenjenih odsekov revidiranega
statuta..."

"Vsi rojaki, državljani, poddržavljeni
in podaniki Avstro-Ogrske moškega
spola v starosti 14 let in več..."

"In dokler se obnašajo v soglasju z
zakoni naj ne bodo vzemirjani v svojem
mirnem življenju..."

Kapitalizem in organizacije proletariata.

Ne glede na sijajen razvoj tehnike in
prometa, ki smo ga dosegli v zadnjih
letih, se nam v primerjanju sedanosti v
preteklostjo jasno pred očene
značilen preobrat z ozirom na organizacije.

Agitacijsko in organizacijsko delo
zadnjih desetletij je imelo naravnost
čudovite uspehe. Vedno večje trume
delavcev so se pridružile svojim
zvezam.

Postanek teh organizacij mas pa ni
edinole posledica agitacijskega dela,
a tudi ne izključna posledica
socialno duševnega prehoda od
brezorganizacijske dobe k organizaciji.

Na misel, da bi jih nategnili vse
na eno kopito. Ali če se nič ne
oziramo na zlobo, na sovraštvo, in
zaničevanje "nižjih", katerega je
nedvomno dosti med kapitalisti...

Na stolu pri se sedeli ljudje, ki
vladajo s svojim denarjem v
Ameriki in razširjajo svojo moč preko
oceana!

V splošnem pa so vsi, ko so jih
predsednik in člani komisije vpra-

"In vsi državljani Zedinjenih držav se
pozivajo, da ohranijo utrd napram takim
navedenim osebam, ki se obnašajo v
soglasju z zakoni in naj ravnajo z
njimi z vso prijateljstvom..."

"In vsi rojaki, državljani, poddržavljeni
ali podaniki Avstro-Ogrske moškega
spola v 14. letu ali starejši..."

"In v zmislu oblasti, ki mi je podeljena,
u stanavljam in razglasam s tem
sledede določbe, ki jih smatram za
potrebne po navedenem in za javno
varnost:"

1. Noben rojak, državljan, poddržavljenec
ali podanik Avstro-Ogrske, ki je moškega
spola, star 14 let ali starejši...

3. Vsaka taka oseba, za katero se more
po pravici misliti, da podpira ali
namerava podpirati sovražnika ali
ki bi bila sploh nevarna javnemu
miru ali varnosti...

"Ta proklamacija in v njej obsežne
določbe veljajo za kopno in vodo, za
kontinentalno in otočno poset, ki je
pod jurisdikcijo Zedinjenih držav."

jaške organizacije, so morali priti
tudi materialni predpogoji, ki so
omogočili združitve milijonov
enako mislečih in enako stremiških
ljudi.

Znaa prislovica je, da je kapitalizem
svoj lastni grobokop v tem, da si sam
vzgaja sile, ki ga bodo nekdanj
pahnile s prestola.

Nasprotni interesi, nasprotno
mišljenje — iz tega ne more
rezultirati nič drugega kakor boj.

Delavstvo se sme in more
zapraviti le na svojo moč.

Iz Springfielda, Ill., poročajo:
Zvezni sodnik Humphrey je
kaznoval šerifa Jenkins na \$1,000
globe, ker je ta uradnik aretiriral
stavkokaze, zaposljene pri St.
Louis Smelting and Refining
družbi v Connellsville, Ill., in ker
je preiskal uradnike kompanije,
ako imajo pri sebi kaj orožja.

Vsak sodnik ni Salomon.

Važna razsodba.

V južnih državah se skuša
življenje med belokožci in črnci
strogo ločiti. Na železnicah so na
primer posebni vozovi za črnce;
kolodvorji so razdeljeni, tako da
ima vsaka barva polti svojo posebno
čakalnico.

Po nekaterih mestih so šli še
dalje. V Louisville, Ky., Richmond,
Va., Baltimore, Md., St. Louis, Mo.
so bile izdane mestne ordinanec,
ki določajo, da ne smejo črnci
stanovati v okrajih ali ulicah
kjer žive beli, in narobe.

Naslov te naredbe je bil
značilen. Glasil se je: "Ordinanca
za preprečitev nespornostim in
konfliktom med belim in barvastim
plemenom v Louisvillu in za
vzdrževanje javnega miru z
ustanovitvijo razumnih razmer."

Po tej naredbi je bil kazniv
črnce, če se je naselil v hišo ali
ulico, v kateri je bila večina
prebivalstva bela, ali pa če je
vzel belokožec na tak način
stanovanje med črnci.

Tožba, ki je prišla naposled
pred najvišje sodišče, je
zanimiva zaradi tega, ker jo je
vložil belokožec, ki je trdil, da je
naredba protiuspravna, češ, da se z
njo kršijo ustavne pravice črncev;

Lahko si je misliti, da ni
prišlo do procesa iz idealnih
nagibov, ampak da so bili
materialni interesi vmes. Belec, ki
je nastopil kot tožitelj, je prodal
nekemu zamoru hišo v ulici, v kateri
žive belokožci.

Temu se je uprl belokožec.
Zahteval je, da prevzame črnce
hišo in plača dogovorjeno
kupnino. Na opazko, da brani črnceu
to omenjena naredba, je odgovoril,
da je ordinanca neveljavna, ker
nasprotuje 14. dodatku k zvezni
ustavi.

Kakor rečeno, je najvišje
sodišče soglasno odločilo, da je
ordinanca neveljavna. Odlok je
sestavil sodnik Day, a podpisali so
ga vsi zvezni višji sodniki.
Utemeljitev sodbe se sklicuje na
14. dodatek k ustavi v zmislu
tožbe, ampak poleg tega navaja
tudi nko drugo določbo zvezne
ustave, ki pravi, da "se ne sme
nobena oseba v Zedinjenih
državah oropati imetja, življenja in
svobode brez rednega sodniškega
postopanja."

Odločba najvišjega sodišče
izreka:

"Lastnina pomeni več kot to,
kar ima ali poseduje oseba.
Lastnina vključuje v prvi vrsti
pravico, da se pridobi, rabi ali
odda. . . . Prepovedati kakšni
osebi, vseeno naj je bele ali
barvaste polti, nabavo, zaposedenje
ali rabo in prodajo katerega
predmeta, le ker ne ugaja njena
barva, nasprotuje po soglasnih
nazorih najvišjega zveznega
sodišča tej določbi ustave. . . .
Pravna enakost vseh oseb in plemen je
z zakonom zajamčena, ker
določajo zakoni, izrečno, da morajo
vsi državljani Zedinjenih držav
v vsaki državi in v vsakem
teritoriju imeti enako pravico, da
si nabavijo, najamejo, prodajo,
posedujejo in prenese zemljiško
ali drugo posest."

Črnce, ki je izgubil proces,
ga je pravzaprav dobil. Najvišje
sodišče izreka, da nima prav, če
trdi, da je ordinanca v mestu
Louisville veljavna in da zato
lahko ovrže kupno pogodbo. Ali
sodišče mu obenem pravi, da mu
nič ne more braniti nakupa,
posesti in rabe hiše, tudi če
stoji med hišami samih blokožcev.

S tem je rešeno vprašanje,
ki je dolgo vznemirjalo duhove
po Zedinjenih državah, zlasti pa
na jugu. In kdor ima kaj napredne
krvi v svojih žilah, komur je
res kaj za enakopravnost plemen,
bo pozdravil to razsodbo.

Drugo vprašanje je seveda,
če se ne bi bila dala ta razsodba
bolje utemeljiti. Ali ne bi bilo
kazalo polagati večjo važnost na
omenjeni 14. dodatek k ustavi,
ki prepoveduje omejevanje črnceve
svobodnega kretanja?

Tožba je imela materialno
podlago, to je res. In morda je
to glavni vzrok, da je polagalo
najvišje sodišče največjo važnost
na lastniško vprašanje. Toda
ustava ne govori le o lastniški
pravici, ampak o enakih
praviceh sploh. No, naša družba
sloni na privatni lastnini in ob
nobeni priliki se to ne more
zatajiti. Vedno sili to dejstvo
na površje.

Pri vsem tem se pa presira,
da ne more nobena ustava in
noben zakon na svetu izpremeniti
dejstev, ki so utemeljena v
družabnem redu. Nobeni osebni
ne sme biti onemogočeno, da
si nabavi lastnino, da jo rabi in
da razpolaga z njo. Toda —
družabni red sam onemogoča
to. Zakon določa teoretične
pravice, družabni red pa
praktične, in ene se ne
vjemajo z drugimi. Kapitalistični
red obojsa milijone na
siromaštvo in noben zakon jim
ne more pomagati proti temu,
dokler ne obveljajo take
razmere, da bodo iz njih
izvirale enake gospodarske
pravice. Te bodo potem
podlaga vseh idealnih
pravice.

Kositrovi otoki.

V dobi, ko so se ljudje
posluževali bakra za svoje
orožje in ko je jel to rudo
izpodirivati bron, je bil
kositer, ki se primesta bakru,
da se dobi bron, velikanse
važnosti, in kdor je imel
dohod do kositra, je dobil s
tem veliko oblast. Med
najstarejših nahajališč te
znamenite tvari ne
spadajo glasoviti kositrovi
otoki ob jugozapadnem
obrežju Anglije in polotok
Cornwallisa.

V času, ko je bila
bronzasta industrija v
razvoju, pred okroglo
poltretjim tisočletjem, je
bil cin ali kositer po
deležah okrog Sredozemskega
morja pač znan, in
tedanji kulturni narodi so
vedeli tudi nekaj
nejasnega o kositrovih
otokih. Teda niti
Grkom ni bila znana
njih natančna lega,
ampak vedeli so le, da
so nekje blizu
Britanije. To pa je
bil večini tedanjih
narodov še tuj svet.

Dve reči sta bili, ki
sta predvsem mikali
Feničane in poplachi
čili trud in nevarnost
njih voženj. Ena je
bila jantar. To je bil
v južnih krajih
popolnoma neznan
predmet in ko so ga
Feničani prinesli, je
spravil previvalce
dežel okrog Sredozemskega
morja v največje
začudenje. Lahko si
je misliti, da se je ta
redka tvarina tedaj
cenila nemara tako
kakor v naših časih
na primer rubin.

so bile ladje v tistem
času, kako nepopolno
znanje navigacije in
kako je manjkalo
zemljevidov in
instrumentov, ki
olajšavajo sedanje
brodarstvo, se
lahko pravi, da
niso pomenile take
ekspedicije nič
manj, kakor
poldrugo tisočletje
pозneje prva
Kolumbova vožnja
v Ameriko.

Drugi predmet pa
je bil baš cin, ki je
omogočal izdelovanje
brona. Če so si
hoteli Feničani
ohraniti kositrov
monopol, so
mogli to najbolje
doseči s tem, da
so zaprli drugim
narodom
gibraltarsko
ožino. To so res
prav dobro
dosedli.

Tudi Sredozemsko
morje je bilo
preširoko za
tedanje pomorske;
kar počez se
ni nihče upal
brodariti
po njem,
ampak barke
so se
čimbolj držale
obrežja. Treba
je bilo torej
le na obali
dobiti oblast,
in Feničani
so dosegli to
glavno z
dvema kolonijama;
na afriški
strani je
bila njih
najvažnejša
naselbina
Kartaga,
na evropski
pa
Massilia.
Njihove
ladje
so imele
(Konec na 6. strani.)

Kako se ubija socializem.

NEKOLIKO ODGOVORA DR. JOSIPU GORIČARJU. — Etbin Kristan.

RAZLIKE.

Videli smo nekatere strani in posledice moderne kapitalistične kolonijalne politike. Izčrpali jih nismo. Zgledov, ki smo jih doslej navajali, ne priznava kapitalizem za kolonijalno politiko, dasi imajo vse njene znake na sebi. Po navadni teoriji so kolonije le osvobodene dežele divjih plemen, pri čemer bi pa včasih bilo opravičeno vprašanje, če ni kultura podjarmljenih divjakov več vredna od tiste, ki jo prinašajo osvobodenci.

Bistvena razlika med prvotnimi kolonijami starih časov in med sedanjimi je ta: Nekdanja kolonija je bila naselbina ljudi, ki so iz raznih vzrokov, največ zaradi preobljedenosti in z njo spojenega pomanjkanja živeča zapustili svoj domači kraj. Lahko se je zgodilo, da je ta izseljena truma izbrala za novo domovino kraj, ki je bil že obljuben, pa je prvotne prebivalce pokončala ali zaslužila. Stari vek ni bil posebno rahlicuten. Toda to od moralo biti.

Ko je bila se zemlja slabo obljubena, je bilo dovolj praznega prostora za nove naselbine. Če se je našel, se je lahko pribral boj in s tem žrtve, ki jih mora v boju doprinesati tudi napadalec. Mnogo kolonizacije se je v takih razmerah izvršilo mirno.

Današnja kapitalistična kolonijalna politika nima v prvi vrsti namena, da bi se pridobil prostor za prebitek ljudstva, ki nastaja v domači deželi. Njena glavna cilja sta pridobivanje novih tržišč in novih krajev za izkoriščanje prirodnih bogastev. Kolonije našega časa praviloma niso nove naselbine, temveč nove osvojene in podjarmljene dežele.

AGRIKULTURA IN INDUSTRIJA.

Če se to le površno razmislija, bi se lahko prišlo do zaključka, da je vsaka kolonijalna politika sploh obsodena in prokletstva vredna in da nimajo beli ljudje v krajih divjih ali pretvezno divjih plemen ničesar iskati.

Tak zaključek bi bil napačen. Kolonijalna politika ni sama na sebi okrutna in grozna, ampak kapitalistični sistem jo dela tako; kolonizacija in vpliv na kulturno zaostala plemena ne mora brezpogojno, voditi do vojne; to posledice povzročajo zopet kapitalistični sistem, ta pa res neizogibno.

Problem preseljevanja in naseljevanja bo po vsej človeški previklosti dajal naloge tudi bodoči družbi, ki bo po našem mnenju in pričakovanju socialistična. Dejstvo, da so nekateri kraji danes bogato obljubeni, drugi preobljubeni, nekateri pa skrajno redko naseljeni, se ne da utajiti in tudi ne spravi s sveta. In s tem dejstvom mora računati vsak socialni sistem. Tudi socializem ga ne more prezreti.

Kako se bodo produktivne prilike ob bodočem razvoju tehnike še razvile, ne moremo vedeti. Marsikaj si lahko mislimo. Toda ugibanje ima pri znanstvenem delu zelo podrejeno vlogo, in socializem hoče znanstveno delati. Graditi mora torej na trdnih tleh in se v prvi vrsti opirati na znane razmere.

V to znano spada na primer dejstvo, da ne morejo biti kraji, ki so namenjeni pretežno poljedelstvu, nikdar tako gosto obljubeni, kakor industrijalni okolišči. To se sicer v gotovem večjem obsegu lahko ponekod izenači. Zemlja, ki je obdelana za agrikulturo, ne služi le poljedelcu, na njej živečem, ampak tudi mestnim prebivalcem, ki uživajo njene plodove. Kolikor več je redko naseljena, a koristnosno obdelana zemlja, toliko gosteje so industrijski kraji lahko obljubeni.

Iz tega se pa vendar ne more izvajati, da bi se razmerje med agrikulturo in industrijjo lahko v mejali posamezne dežele poljubno uredilo in s tem zadovoljivo rešilo vprašanje notranje kolonizacije.

eije. Poljedelstvo ima svoje pogoje, industrija pa svoje. Nesmiselno je vpraševati, zakaj se Sahara s svojo ogromno razsežnostjo ne obdela. V peščenju puščavi pač ne raste ne krompir ne detelja, in dokler ne bo človeštvo imelo boljših sredstev od sedanjih na razpolago, da bo moglo nerodovitar kraje z boljšim uspehom izpreminjati v rodovitne, bo moglo računati le s produkti tiste zemlje, ki je godna za metiko in plug.

Prav tako se pa tudi industrija ne more poljubno snovati tam, kjer je kapital. Kjer ni daleč naokrog potrebnih surovin, prirodnih sil ali pa pripomočkov za ustvarjanje umetnih, ugodnih zvez s tržiščem i. t. d., tam se ne more industrija izteptati iz tal. Tudi če je res, da se to in ono lahko dobavlja iz drugih krajev, se ne sme prezreti, da je industrija v sedanjih družbi v prvi vrsti vprašanje profita. Ako so produktivni stroški preveliki, ne bo noben kapitalist iz gole ljubezni do rojstnega kraja gradil tovarn v njem.

NEIZOGIBNI PROBLEM.

Od teh fazmer je problem obljubanja neizprosnno odvisen.

Najdejo se dežele, ki so tako srečne, da je v njih dovolj pogojev za poljedelstvo, živinorejo, gozdarstvo na eni, in za vsakovrstno industrijo na drugi strani. Ali to ni splošen zakon. Nekateri dežele sploh nimajo pogojev za agrikulturo, ali vsaj ne za zadostno; druge jih nimajo za da bi se mogla industrija uspešno ustanoviti. Tako so gotove dežele za sedaj ali pa tudi še za pozneje obsojene, da morajo ostati redko obljubene.

Priroda se pa ne briga za to pri množitvi prebivalstva. Nobenega naravnega zakona ni, ki bi urejeval porode tako, da bi bilo v določenem kraju vedno le toliko ljudstva, kolikor se ga tam lahko dobro prehrani. Če pa nastane prebitek človeškega materiala, je neizogibno vprašanje: Kam z njim?

Ta problem obstaja danes in bo obstajal tudi v socialistični družbi.

Danes se družba sama ne briga veliko zanj, ampak prepušča njega rešitev navadno posamezniku. "Pojdi s trebuchom za kruhom." Včasih pa se ovira v tem. Tako je na primer v raznih deželah prepovedano izseljevanje moških, ki se niso opravičili vojaške dolžnosti. Drugi, ki so sicer odslužili kasarniška leta, pa so še podvrženi vpoklicu za orožne vaje ali vojno, snujejo le posebnim oblastnim dovoljenjem zapustiti deželo. Ali se more človek preživeti doma ali ne, za to ne vprašuje oblast.

V socialistični družbi bo reševanje tega problema olajšano, ker bo ustanovljena na veliko širši podlagi, kakor sedaj. Družba ne bo imela nobenega interesa na tem, da bi siloma zadržavala ljudi v krajih, v katerih se ne morejo preživeti; nasprotno bo zanj važno, da bo kolikor mogoče vsakdo tam, kjer bo najbolj potreben. Ali tudi če bo reševanje problema lažje, bo vendar obstajal problem.

VIŠJI INTERESI.

Tudi če ima kakšna dežela mnogo ugodnosti za agrikulturo kakor tudi za industrijo, je, če ni zelo velika in če nima posebne lege, tako da sega v različne pasove n uživa najraznovrstnejša podnebja, skoraj izključeno, da bi mogla eksistirati brez vsakega uvoza, zlasti ako se ne mara ljudstvo odreči užitek, ki jih omogoča splošno stanje kulture in tehnike našega časa. Ti ali oni predmeti se ne pridelujejo v nobenem kraju dežele, toda ljudstvo jih vendar zahteva. Včasih gre za reči, ki bi se večalimaj lahko smatrale za luksuz; včasih gre za zelo važne živče.

V krajih, kjer žive še necivilizirana plemena,

so ogromne plohe zemlje, ki bi lahko dajale bogate plodove, pa jih ne dajejo, ker ne zna ondotno domače ljudstvo racionalno obdelavati zemlje ali pa tudi ne čuti potrebe za to, ker rodi njegovo polje prav toliko, kolikor potrebuje samo.

Ali naj se taki kraji prepuste sterilnosti? Kapitalizem odgovarja: Ne.

Tudi socializem odgovarja: Ne.

Razlika je le v tem, da misli kapitalizem: Z modernim obdelovanjem bi se tam dosegli ogromni profiti. Dočim pravi socializem: "S kultiviranjem teh krajev bi se lahko prehranile velike množice in odstranilo bi se pomanjkanje." Da so v tistih krajih barbarji gospodarji, ne ovira kapitalizem. Interesi njegovega dobičkarstva so večji, kakor espekt pred lastniko pravico divjakov. Tudi socializem ne more ovirati to dejstvo, ampak njegovi razlogi so drugačni. Interesi vsega človeštva stoji nad interesi posamezne skupine, ki bodo itak le navidezno, ne pa resnično trpeli, ako se bolje neobdelana ali pa slabo obdelana zemlja bogato rodila, bo to koristilo tudi tistim, ki so danes njeni gospodarji, pa jo odtegujejo sebi in vsemu človeškemu plemenu, čigar interesi so socializmu prvi.

KULTURNI CILJI.

Tudi kulturni interesi prihajajo pri tem vprašanju v potsev in se ne morejo prezreti. Res je to beseda, ki se je zelo zlorabljala. Strahovita zločina nad posamezniki in celimi narodi so se počela v imenu kulture. Misionarji vsakovrstnih cerkev so nosili "pravo vero", torej višjo kulturo na vse strani sveta, a vedoma ali nevedoma so bili pionirji brezobzirnega izkoriščanja in zaslužjevanja. Ni dvoma, da je bilo med njimi mnogo pošteni, požrtvovalnih ljudi; bili so pa tudi pustolovci in zavedni hlapeci profitarstva med njimi.

V enem ali drugem slučaju so pa vendar le delali pot trgovskemu agentu, ki jim je sledil za petami in si najrajši vzel vojaka za pomočnika. Koliko kulture se je zneslo le v Afriko! In koliko groze je zapisane v zgodovino te kolonizacije — pod pretvezo in pod avspicijami kulture!

Zloraba dobre reči nas pa vendar ne sme tako zaslepiti, da ne bi mogli iz umazane lupine izluščiti zdravega jedra. Beseda "kultura" se je zlorabljala in oblatila na vse mogoče načine; stvar "kultura" je važna in vzvišena. In ta stvar je čimdalje bolj na poti, da postane skupna last vsega človeštva. Vsa družba je na tem interesirana, in z njo tudi socializem.

Najvišja mogoča kultura je v resnici pravi cilj socializma; rešitev ekonomičnega vprašanja je le odločilno sredstvo za ta namen.

Nekultura je ovira socializma in — kar je človek soglasno — ovira splošnega napredka. Logično je, da mora socializem povsod pospeševati kulturo in po svoji moči odstranjati nekulturo. Socializem ne more priznavati tesnih pojmov "nacionalne kulture", "krščanske kulture", "deželne kulture". Socialna kultura je kultura vsega človeštva, ki nastaja s sodelovanjem vsega človeštva in za užitek vsega človeštva.

Če so torej na svetu posamezna plemena, ki nimajo kulture ali pa so naravnost protikulturna, je to protisocialen in protisocialističen pojav. Po socialističnih pojmih kulture je važno, da se tudi taka plemena dovedejo v skupni krog vsečloveške kulture — za sodelovanje in za uživanje.

Socializem na primer ne more biti indiferenten glede pojma kanibalizma. Ako bi mu bile take reči ravnodušne, bi izgubil pravico, da imenuje svoje gibanje in svoje cilje obče človečanske. Socializem hoče iztrebiti izkoriščanje — ne le v tovarnah stombijenskih trustov, ampak po vsem svetu, ne le v formi meznega suženjstva, ampak v vsaki obliki. Navada gotovih divjih plemen, da

napadajo sosedo, pobijajo nekatere in odvajajo druge v suženjstvo, je tudi izkoriščanje, in naloga socializma je, da odpravi tudi to, če ne bo odpravljeno pred njegovo zmago.

Tudi za to je pa potreben gotov način "kolonijalne politike", dasi se bo ta seveda bistveno razlikovala od kapitalistične.

KAPITALISTIČNI KOLONIZEM.

Kolonizem sam na sebi ni zlo. Njegovo gorje v sedanjih časih povzročajo kapitalizem, kateremu služi kolonijalna politika kakor vse drugo za njegove namene, ki ne morejo biti drugačni, kakor sebični in profitarski. Treba je torej pogledati na kolonijalno politiko, kakršna je dan današnji, na njen sedanje vzroke in na neizogibne posledice, ki jih mora porajati v taki družbi in v takih razmerah, v kakršnih živimo sedaj.

V ta namen se je treba vsaj nekoliko ozreti na značaj obstoječega razreda.

Kapitalizem ima svoje zakone, ki veljajo povsod enako, kakor je zakon teže enak v vsej neskončnosti. V enakih razmerah morajo biti tudi učinki zakona enaki. Značaj kapitalizma se ne razlikuje po deželah in narodih, temveč le po raznoterosti svojih materialnih pogojev in po stopnji svojega razvoja. Mnenje, da je kapitalizem ene dežele bolj okruten, bolj grabežljiv, bolj agresiven od kapitalizma druge dežele, je popolnoma neutemeljeno. Če se kaže v mnogih slučajih tako, je to le posledica večjega in manjšega razvoja, ne pa posledica različnega značaja kapitalizma.

Prirodne razmer na zemlji so neenake. Tudi kraji z vedno ugodnim podnebjem, z rodovitno zemljo, ki daje najzlahnejše sadove za ceno najmanjšega dela, tam je večer led in mráz; govori in piše se tedaj pač o blagi, prijazni, skopi, trdi naturi, ali vsakdo razume, da so to le jezikovne figure, s katerimi se ne more označevati karakter nature same. Natura ni ob Kongu nekaj drugega kakor ob Volgi, spomladi kaj drugega kakor v jeseni, na zemlji kaj drugega kakor na Jupitru. Njeni zakoni so enaki povsod in v vseh časih; njeni zakoni so njeno bistvo in v minuti bi mogli le tedaj, če bi minila natura sama.

Tudi zakoni kapitalizma ne morejo miniti drugače kakor s poginom kapitalizma samega; dokler pa obstaja kapitalizem, morajo obstajati tudi njegovi zakoni in morajo učinkovati kot zakoni; v enakih razmerah, pod enakimi pogoji morajo biti tudi učinki enaki.

Lahko se govori o angleškem, nemškem, ameriškem, belgijskem, ruskem kapitalizmu in o različnih med enim in drugim. Ali to ne more pomeniti nič drugega, kakor da so te in eno razmere v posameznih deželah različne, da je vsled tega tudi kapitalizem različno razvit in da — zopet vseh teh razlik, ne pa zaradi svojega posebnega značaja — različno učinkuje.

Kadarkoli je industrijski kapitalizem kakšne dežele tako razvit, da ni na domačem trgu več dovolj prostora za njegove produkte, nastane zanj potreba, da najde druge trge v tujini.

Da se razumemo: To ni potreba industrije same na sebi, temveč potreba kapitalizma. Industrija je le izdelovalka gotovih potrebščin. Kapitalizem je pa sistem vlaganega kapitala, ki stremi po dobičku. Industrija lahko služi temu sistemu, in v sedanjih družbi mu res služi. Industrija bi pa tudi lahko služila sistemu kooperacije, sodelovanja, in bi bila lahko urejena tako, da bi producirala vse za potrebo, a le za potrebo.

Današnja industrija sloni na kapitalistični podlagi, služi kapitalističnim interesom in je vsled tega profitarska. Če ne najde toliko dobička doma, kolikor ga more pričakovati po svoji produktivnosti, ga gre iskat čez meje. V tem je zarodek kapitalistične kolonijalne politike.

(Dalje prihodnjic).

Južnoameriške Indijanke.

Ko je Columbus priplul v Ameriko, se mu še sanjalo ni, da je odkril nov kontinent. Zapustil je bil staro Evropo z namenom, da najde zapadno pot po morju v staro, bajnoslovno Indijo in s tem obenem dokaže, da je zemlja obla. Ko je našel kopnino na zapadu, je torej mislil, da je prišel v Indijo in ljudi, ki jih je tam videl, je smatral za Indijce. Tako so prebivalci stare Amerike po krivem prišli do imena Indijanci.

Od tistega časa se je marsikaj napisalo o Indijancih. Ali to, kar je največ prihajalo ljudem v roke, je imelo bore malo znanstvene vrednosti. Pač se je znanost veliko bavila z njimi in nam zna povedati marsikaj zanimivega. Pri mnogih indijanskih plemenih so se na primer še do sedanjega časa ohranili običaji, ki nam omogočajo, da lažje spoznavamo človeško prazgodovino in uredbe nekdanje družbe.

V splošnem je pa to znanje malo razširjeno. Največ, kar "ve" masa belih ljudi o Indijancih, je radovedna mladina čitala v takozvanih inrijaricah, v fantastičnih povestih, med katerimi pa je bilo prav, prav malo takih, ki bi se bile naslanjale na resnična dejstva. Tako n. i. čudno, da ni le malo pravega znanja o Indijancih, ampak da vladajo o njih večinoma čudno zasukani pojmi.

Med temeljnimi napakami je ta, da se navadno govori o Indijancih, kakor da je to en narod in da velja za vse, kar vemo slučajno o enem. Če bi kdo dejal, da so belokožci vsi en narod, bi ga gotovo debelo pogledali. A kakor se ločijo beli ljudje, tako tudi rdeči, črni, rumeni. Med raznimi indijanskimi plemenih in narodi so celo zelo večje razlike, kakor med belimi. Že prvi osvoboditelji Amerike so opažali, kako močno se ločijo v kulturi, a čim bolj in čim resneje se je pozneje stvar znanstveno raziskavala, tem več in značilnejših razlik se je našlo.

Če je splošno znanje o Indijancih zelo površno

in luknjasto in veliko bolj prepojeno s fantazijo, kakor z resničnostjo, se pa lahko pravi, da je še prav posebno majhno znanje o ženski pri Indijancih. To, kar se večinoma o njej misli, je približno tako podkovano kakor povesti o starodavnih hrustih, o copernicah itd.

Dasiravno je bilo stališče ženske pri številnih severoameriških plemenih, posebno pri Irokezih, zelo visoko, igra indijanska žena ne le v onih krvavih povestih podrejeno vlogo, temveč celo v mnogih znanstvenih delih.

Brez znanja glede vpliva in delovanja ženske pa nam ostane indijanska kultura knjiga, ki je zapečatena s sedmimi pečati. V kulturi indijanskih plemen je določena ženska čisto posebna, produktivna vloga. Indijanska žena se mora pečati ne le s hišnim delom, vzgojo otrok in pripravljanjem jedil. Ona mora preskrbeti deloma vsa živih povestih podrejeno vlogo, temveč celo v rastlinstvo. Ona zbira sadje ter jo je smatrati tudi za početnico v saditvi rastlin. Nadalje mora sama izdelavati vse posode, ki jih potrebuje v svojem gospodinjstvu, ter tudi obleko, s katero se pokriva družina. Ona gradi pri številnih rodovih koč, izdeluje posode in sklede, prede itd. Tako se je na primer v Boliviji in severni Argentini ohranila starodavna indijanska kultura, ki je ostala nedotaknjena od modernega vpliva.

Nazorno sliko mnogostarskega delovanja indijanske žene nam nudi Šved Nordenfjöld v svoji knjigi "Življenje Indijancev". V tej knjigi se obravnava plemena v ozemlju Rio Pileomayo v južni Ameriki in življenju žensk samih je posvečenih par poglavij knjige.

Če gre pri nas ženska na trg, da kupi tam ri-

bo, se večkrat jezi na dolgo pot, katero mora pri tem prekoračiti. Veliko na slabšem pri tem pa so indijanske ženske, kajti one morajo riho najprej vloviti. Jerbase, katefe uporabljajo pri tem,

morajo najprej same izdelati. Zelo velike ribe vjame sicer mož sam, kajti za to je potrebna večja ročnost v streljanju in potapljanju. Pri tem je treba pripomniti, da je pravi lov zadeva moža samega. Čim je privlečena riba v koč, se razloži s pomočjo lesenega noža ali poostrenih školjk. Poostreno kamenje je v onih krajih komaj najti in železni noži belih ljudi se še niso razširili med temi prvotnimi plemenih.

Tudi vodo za kuhanje, katero pogosto tako lahkomišljeno trosimo, ker imamo na razpolago vodovode, mora prinesiti indijanska žena v posodo. Pri tem pa je treba pomisliti, da pota niso uglajena in da so v večini slučajev zelo trnjeva. Razventega pa žge solnce pa način, kot si ga niti predstavljati ne moremo v naših zmernejših krajih. V suhi dobi pa ne pripomorejo niti najdaljša pota do lonca vode. Tedaj pa je treba iskati korenine, ki vsebujejo vodo in iz katerih se dobiva pri kuhanju tekočina.

V dobrih časih skrbi indijanska žena lahko za izmenjavo pri jedilih. Tedaj je dobiti koruzo, divje sadje, korenine, ribe in od časa do časa prinese mož domov z lava tudi kakšnega jagarja.

V takih časih se vari, tudi takozvano Algarrobo pivo, ki se izdelava na naslednji način: Več moških ali žensk sede okrog velikega lončenega kotla, nakar vsake vsak kos sadeža Algarrobo v usta, in ga prežveči, nakar izpljune izžvečeni sok v posodo samo. Na sličan način izdelujejo tudi prebivalci Južnega morja opojni Kava-Kava. Slika, ali snov, ki je vsebovana v njej, takozvani Ptialin, izpreminja v rastlini nahajajoči se škrob v sladkor, na kar nastane vsled tretja alkohol.

Pri tem ne pridre nikomur na misel, da bi smatral slino drugega za kaj nečistega ali ogavnega. Nasprotno pa igra slina v ljubzenskem življenju indijanskih žensk veliko vlogo. Indijanska

ženska ne poljubuje svojega ljubimca, temveč ga praska ter mu pljuje v lice.

Pri indijanskih plemenih ozemlja Pileomayo opazujemo lahko dve kulturni stopnji, dasiravno stanujejo ta plemena daleč drug od drugega. Ob enem s kulturno stopnjo pa je tudi različno stališče ter različna usoda žensk. Najnižje stoje Čaroti in Ašlukaj Inijanci. Že na prvi pogled se razlikujejo od višje stojičih Čane in Čiriguano Indijancev, in sicer po njih naravnost neumevni mazanosti. Umivajo se le popolnoma majhni otroci. Glede jedi so ta plemena malo izbirena. Drob ubitih živali se servira kot prikuha pri jedi ter se zavživajo podgane, gspenice in žuželke. Obstaja dalje navada, da si ljudje drug drugemu jedo uši z glav.

Kakor druga indijanska plemena so tudi ta, na stalnem potovanju iz enega kraja v drugi. Pri tem je ženska tista, ki naloži vse imetje družine na konja ter vleče za seboj otroke. Mož pa komaka poleg obtežen le s puščami in lokom. Številni raziskovalci so videli ženske le tako obložene kot njih vsled tega označili kot "tovorne živali" mož. To označenje pa je precej pretirano. Ravno na potovanju mora imeti možki svoje roke popolnoma proste, kajti v gozdni globeli preži večkrat sovražnik ali divja žival in pri tem je treba imeti odprte oči in ušesa ter biti vsak trenutek pripravljen braniti ženo in dete.

Pri Indijancih Ašlutaj in Čaroti grade ženske kočice ter znašajo skupaj kurivo. Pri rodu Šane pa sta oba posla izključno delo moških. Moški in ženske obdelujejo skupno polje, dočim je živinoreja izključno stvar žensk. Lončarstvo, to je izdelovanje lončenih posod ter tkanje je popolnoma prepuščeno ženskam. Tudi na tem polju kažejo Indijanke, da znajo več kot graditi kočice in kuhati. Okraski na lončenih posodah ter čudovito lepi (Konec na 8. strani.)

Solnčna sila

ADVERTISEMENT

LOV. DELAVSKA

PODPORNA ZVEZA

Sedež: Conemaugh, Pa.

GLAVNI URADNIKI:

PREDSEDNIK: Ivan Prostor, 6120 St. Clair Ave., Cleveland, Ohio.
 PODPREDSEDNIK: Josip Zorko, R. F. D. 2, box 113 West Newton, Pa.
 TAJNIK: Blas Novak, 20 Main St., Conemaugh, Pa.
 POMOŽNI TAJNIK: Andrej Vidrih, 170 Franklin Main St., Conemaugh, Pa.
 BLAGAJNIK: Josip Zele, 6502 St. Clair Ave., Cleveland, Ohio.
 POMOŽNI BLAGAJNIK: Frank Pavlovic, b. 647, Forest City, Pa.

NADZORNIKI:

1. nadzornik: Ivan A. Kaker, 207 Hanover St., Milwaukee, Wis.
 2. nadzornik: Nikolaj Povše, 1 Crab St., Numrey Hill, N. S. Pittsburgh, Pa.
 3. nadzornik: Frank Kaučič, b. 73, Dunlo, Pa.

POBOTNIKI:

1. porotnik: Anton Lavrič, box 8, Yukon, Pa.
 2. porotnik: Frank Bavdek, 6303 Glass Ave., Cleveland, Ohio.
 3. porotnik: Anton Welly, box 53, Superior, Pa.

VERHOVNI ZDRAVNIK:

P. J. Kern, M. D., 6202 St. Clair Ave., Cleveland, Ohio.

FOMOŽNI ODBOR:

Martin Jager, Conemaugh, Pa.
 Ivan Gračnar, 546 Rosel Ave., Johnstown, Pa.
 Stefan Zabrc, Conemaugh, Pa.
 Ivan Suhadilnik, Box 253, South Fork, Pa.
 Ignace Pečjak, 287 Cooper Ave., Johnstown, Pa.
 Franc Pristave, Conemaugh, Pa.

GLAVNI URAD V hiši št. 20 Main St., Conemaugh, Pa.

Uradno Glasilo: PROLETAREC, 4008 W. 31st St., Chicago, Ill.

Cenzura društva, oziroma njih uradniki, so uljudno prosi, pošiljati vse dopise naravnost na glavnega tajnika in nikogar drugega. Denar naj se pošilja edino potom Poštne, Expressni, ali Bančni denarnih nakaznic, nikakor pa ne potom privatnih čekov. Nakaznice naj se naslovljajo: Blas Novak, Conemaugh Deposit Bank, Conemaugh, Pa., in tako naslovljene pošiljajo z mesečnim poročilom na naslov gl. tajnika.

V slučaju, da opazijo društveni tajniki pri poročilih glavnega tajnika kakšne pomanjkljivosti, naj to nemudoma naznajo uradu glavnega tajnika, da se v prihodnje popravi.

NEKOLIKO POJASNILA

Na zapisniku izredne seje gl. odbora SEPZ, z dne 10. nov. 1917.

S. S. P. Z., je dne 10. novembra sklicala izredno sejo gl. odbora izključno v svrhu, da se razpravi o ZAPISNIKU konferenčne seje za združitev raznih podpornih organizacij.

Ves zapisnik te seje izgleda, kakor da se je vršilo le nekako strojno poizvedovanje o organizaciji, — v zvezi s katero opozicije združenja — na kateri se je zasljal brat Jos. Fritza, kot edini opozicionalec na konferenci. Zaviha se vsemu preseda že vse meje, kar daje dolžnost ostalim zastopnikom, ki so bili navzoči na konferenci, da njegovemu izvajanju nekoliko odgovore.

Ker ne naram svojega pojasnila preveč zavleči, začnem takoj odgovarjati na posamezna vprašanja kot zadeva obstoji kar seveda ne soglašam z odgovori brata Jos. Fritza.

Na 1. vprašanje: Po na konferenci prečitane mnenju odvetnika Carl Stoverja je najbolje združenje izvršiti pod charterjem kakšne obstoječe organizacije, na kar naj se skliče konvencija, katere naj nadalje zadeve reši. Na to se je tudi konferenca ozirala in sprejela pogodbo za združenje, katere to vsebuje, v kolikor je potrebno.

Na 2. vprašanje: Zastopniki posameznih organizacij so poročali o stanju svojih organizacij na podlagi zadnjih proračunov, in o solventnosti na podlagi zadnjih aktuarskih proračunov; omenjalo se je tudi, da se je solventnost računala na podlagi rednih prispevkov po N. F. C. lestvici, po kateri poslujejo vse združene organizacije katere seveda brat Fritz se o zadevah mu ne ugajajo, kar lepo nevednega naredi. Sploh je pa samo ob sebi umevno, da morajo biti vse združujoče se organizacije po aktuarskih proračunih pred združenjem. Ako ni katera prizadetih organizacij sedaj solventna, je zadeva posamezne organizacije, podvzeti potrebni korake, da se postavi na solventno stališče do združenja.

Na 3. vprašanje: Po daljšem razpravljanju glede razlik charterjev zastopanih organizacij, s katerimi se je tudi pokazalo, da tudi charter S. S. P. Z., najbolj ugodnosti za združenje pod istim, se je izbralo pet zastopnikov, kateri določijo charter, pod katerim naj se združenje izvrši. Izid glasovanja o charterju je bil vzet na znanja; predno pa je bil odobren, se je ohranilo na utemeljeno priporočilo zastopnikov S. S. P. Z. in J. S. K. J., katere sta bila člana odbora za določitev charterja. Da so razni zastopniki zahtevali ponovno glasovanje, so imeli torej dovolj vzroka. Da sta charterja S. S. P. Z. in S. S. P. Z., eno in isto, je le brat Fritz po-

jasnjeval in ostala dva zastopnika S. S. P. Z., sta se začasno z njim strinjala, a končno priznala, da je v svrhu združenja znatna razlika med njima in da daje S. D. P. Z. najboljše ugodnosti med vsemi zastopanimi.

Na 4. vprašanje: S. S. P. Dr. Sv. Barbare se ni imenovalo v pogodbi za združenje, ker je združenje iste S. S. D. P. Z. v teku in ne pride njeno ime v nadaljnem združenju v poštev, ker ne bo tisti čas več obstajalo. Brat Fritz se je dejansko udeležil sestave pogodbe za združenje, dasi ni bil posebno delujoč. Priporočal bi mu, naj si pokliče v spomin razmotrivanje o razlikah pravil. Nepostavno glasovanje. Mogoče ima država Illinois kakšen zakon, na katerega bi se mogoče opozicionalec opriral?

Na 5. vprašanje: Pravila vseh zastopanih organizacij razum A. S. B. P. Dr. so bila na konferenci na razpolago ter jih je vsak zastopnik, ki se je za svojo nalogo zanimal, lahko čital. Ako pravila organizacije, pod katero se naj združenje izvrši, ne odgovarjajo združenju organizaciji, se bodo v času združenja lahko toliko spremenila, da bodo odgovarjala. Obstoječa pravila S. S. P. Z. tudi ne bi odgovarjala po združenju.

Ako je imenovana konferenca storila kaj protipostavnega, apeliram na brata Fritza, da da v javnost tudi določeno, s čem in katere postavbe so se kršile, da se ne bodo prizadete organizacije v naprej trudile za izvršitev protipostavnega združenja; naj si šteje v dolžnost prihraniti organizacijam nepotrebne nadaljne stroške. Dvomim pa, da se motim, ako trdim, da se do sedaj v tem delu še ni nič nepostavnega ukrenilo in dokler ne pride na dan s tozadevnimi dokazi, smatram njegov izjavo za zavijanje, s katerim hoče članstvo napeljati na mnenje, da je le on večak parlamentarnega poslovanja, kar nam pa še ni z ničemer dokazal.

Od članstva S. S. P. Z., pričakujem toliko svobodomiselnosti, da sene bo dalo loviti na prazne pretveze, ter zahtevalo izvršitev začtega dela (seveda ako je postavno).

Brata Fritza bi gotovo smatral za boljšega možaka, ako bi direktno povedal, da se strinja z združenjem le, ako se združenje izvrši pod charterjem S. S. P. Z., od česar nikakor ne odneha pod nikakršnimi pogoji.

Čas je, da ne le zastopniki prizadetih organizacij, ampak tudi članstvo nekoliko globlje seže v zadevo, ter podvzame korake za izvršitev že stare in važne ideje združenja podpornih organizacij — in to seveda postavnim potom.

Vas za nadaljnje združevanje Blas Novak, tajnik S. D. P. Z.

Star je že pregovor, da je denarhist največji šuft. Razni monarhisti pa smatrajo pač največjo šuftarijo za največjo odkliko.

Kaj dela solnčna toplota?

Končno vprašanje, kajnega? Vsak otrok lahko odgovori, da greje. Ampak kar vsak otrok lako pove, še ni treba, da bi bil pravičen odgovor. In vprašanje o delu solnčne toplote ni tako konično, kakor bi se zdelo.

Vzemimo stvar nekoliko bolj natančno. Vprašali smo, kaj dela solnčna toplota. Pri tem jemljemo besedo "delo" v pravem pomenu besede; torej kakšno delo opravlja solnčna toplota?

„To se bo marsikomu gotovo čudno zdelo. Pa vendar ni. Še bolj bo pa marsikdo majal z glavom, če odgovorimo, da je pravzaprav vir vsega dela, ki se opravlja na zemlji, v solnčni toploti.“

Začudenje bo precej minilo, če se spomnimo, da je zemlja dete solnce. Izmed vseh teorij o postanku zemlje je Kant-Laplaceova najbolj podprta; po tej teoriji se je tista materija, iz katere je sestavljen naš planet, v prvih časih odtrgala od žarečega solnce, prav tako kakor tudi vsi drugi planeti. Na vsak način je bilo to, kar so danes v našem solnčnem sistemu posamezna svetovna telesa, enkrat ena celota. In tudi danes je zemlja takorekoč privezana na solnce, seveda ne z vidnimi trakovi, pač pa z nevidno privlačno silo.

Ampak tudi sicer je zemlja odvisna od solnce. Poglejmo na primer rastline. Brez solnčne toplote jih ne bi imeli. Zemlja bi bila brez nje puščava. Kajti le pod vplivom solnčne toplote je semenu, ki pride na kakršnoli način v zemljo, mogoče, da vzkladi, da spusti svoje korenine v prst in da požene proti solnčni svetlobi. Ta luč daje rastlini tudi sposobnost, da razpusti, kar je zavžila, to je vodo, zrak, razne soli in druge mineralije, v njih posamezne sestavine in jih potem porabi za zgradbo svojih korenin, debla, vej, listja, cvetja in plodov.

To je pa že važna reč za delo na zemlji. Rastline služijo nam in živalim za hrano, to se pravi, da ustvarjajo silo za naše življenjske procese, torej tudi za delo. Nadalje služijo rastline kot kurivo; rabijo se za proizvodnjo svetlobe in toplote v našo službo.

Tudi naše raznovrstno mineralno kurivo; Premog, mehki premog, šoto, petrolej in produkte njih izprememb moramo smatrati za ostanke nekdanje rasti, bodisi rastlinske ali živalske. Pred milijoni let so pod vplivom solnčne toplote nastale rastline in živali, ki so bile potem iz tega ali onega razloga pokopane pod zemeljskimi plastmi, tam so se v teku časa pod vplivom kemičnih procesov in ob sodelovanju neskončno majhnih bitij izpremenile v to, kar so sedaj. V naših dneh se pa kopljejo in zajema jo iz svojih starodavnih grobov in lovstvo črpa iz njih energijo za najraznovrstnejše delo. Lahko torej pravimo, da ni sila, ki je jemljemo iz teh tvarin, nič drugega, kakor v nostranosti zemlje v davnih časih shranjena solnčna toplota.

Rastline, smo dejali, so produkti solnčne toplote. S temi rastlinami se pa posredno ali neposredno hrani vse živalstvo. Volk sicer kolje ovee, toda ovee, ki mu služi za hrano, je zgradila svoje telo iz rastlin. Tudi delo živali ni torej nič drugega kakor prevedena solnčna toplota. Človek ni nikakršna izjema pri tem. Zanj veljajo enaki naravni zakoni kakor za vse živalstvo! Četudi se človek rad smatra za kralja vsega stvarstva, je vendar tudi on stvor solnčne energije in od nje odvisen. S svojo hrano uživa indirektno solnčno toplota; in če bi se mu odtegnila solnčna luč in toplota, bi povenil in poginil kakor rastline v temi in mrazu.

Kar velja za oživljeno naravo v tem oziru, velja pa tudi za neoživljeno. Vse sile, ki se javljajo v njej in ki jih izrabljamo za svoje delo, so posledice vpliva solnčnih žarkov.

Tu je na primer veter. O njem so stari narodi, mislili, da ga povzroča kakšno posebno bo-

žanstvo. Veter opravlja ogromno delo, včasih koristno, včasih škodljivo. V človeški službi žene mline, jadrnice i. t. d. Kako pa nastaja veter? Solnce greje zemljo in seveda tudi zemeljski zrak. Tisti zračni delci, ki jih zadenejo solnčni žarki, se razgrejejo, vsled tega raztegnjejo in postanejo specifično lažji. Neogreti zračni delci, ki jih obdajajo, so težji in izpodrinejo ogrete, ki se morajo dvigniti; vsled tega nastane praznina, ki jo pa takoj izpolni hladnejši zrak. To gibanje se nadaljuje v tem večjem obsegu in s tem večjo hitrostjo, čim večja je razlika med toploto enega in hladom drugega dela zraka. In to zračno gibanje se imenuje veter, eefir, burja, tramontana, scirocco, ciklon i. t. d. Solnčna toplota žene mline na veter, jadrnice i. t. d.

Nekaj podobnega je z vodnimi silami, ki služijo človeku na raznovrstne načine.

Solnčni žarki ogrevajo tudi vodo in zemljo. S tim povzročajo trajno izparivanje, zlasti na srednjih delih zemeljske oble, kjer se nahaja takorekoč stalna destilarna v največjem slogu.

Vsled toplote solnčnih žarkov, ki padajo skoraj vertikalno, izpuhneva zlasti iz morja vročega para na leto toliko vode, da se čeni na 5 metrov visokosti. Vodno paro, ki se tukaj dviga, odvajajo zračne struje zlasti proti deželam pod višjimi krogi širine, torej proti severnim na eno in proti južnim na drugo stran. Tukaj se para ohladi in pada kot dež in sneg na zemljo, pa hiti zopet v morje. Na poti od višjih zemeljskih krajev k morju se izrablja del, četudi le majhen del žive sile, ki jo je voda dobila od solnce, da nosi ladje, brodove, da žene mline, turbine i. t. d.

O izpuhnevanju vode, ki ga povzroča solnčna toplota, ima marsikdo zelo nejasne pojme. Letna padavina — to je množina vode, ki pade v enem letu iz oblakov v obliki dežja, snega, toče, se računa na 120 bilijonov kubičnih metrov. Če se vzame, da je bila ta množina dvignjena tisoč metrov nad morsko površino v zrak, se vjema to z letnim delom 120 trilijonov metrskih kilogramov, ali, če se preračuna, z 51 milijardami konjskih sil. To se pravi: Toliko dela opravi solnčna toplota v enem letu le z izpreminanjem vode v paro.

Vpoštevti pa moramo, da predstavljajo vsi ti viri sile le zelo neznamen del vse tiste delovne moči, ki nam jo pošilja solnce. Direktna solnčna toplota se ni doslej še skoraj nič izrabljala za delovno energijo. Šele zadnje čase so začeli resno misliti na to, da se napravijo stroji, ki naj bi privedli energijo solnčnih žarkov, padajočih na zemljo, neposredno v koristnosno delo. Tukaj se odpira človeškemu umu še široko polje in gotovo je na njem pričakovati še velikanske uspehe, ki danes ali jutri lahko zrevolucionirajo ves način dela na zemlji.

Včasih se slišati mnenje, da ima zemlja svojo lastno gorčiko. Do neke meje je to resnično, ampak ne v tem zmislu, da bi bila zemeljska toplota njen lastni produkt. Spomniti se moramo zopet, da je zemlja prišla od solnce, oziroma od tiste mase, od katere je solnce še ostalo kot celota. Odtod je prinesla zemlja tudi svojo toplota s seboj takorekoč kot svoj delež od dedščine, ki so jo svetovna telesa dobila od solnce. Velik del te dedščine je pa naša ljuba zemlja že zapravila, ker je morala mnogo toplote izžareti v neskončno hladni svetovni prostor. Če ne bi dobivala zemlja še neprenehoma novo toploto od solnce, bi bila njena zaloga gorčike kmalu pri kraju in bi se popolnoma ohladila. Ker ne more sama od sebe producirati nobene toplote. Tedaj pa bi bila tudi rast in bi bilo življenje na zemlji pri kraju. Vsi pojavi sile in vsi življenjski procesi, ki jih je mogoče opazovati na zemlji, so torej popolnoma utemeljeni v toploti, ki nam jo solnce pošilja v svojih žarkih. Po pravici lahko pravimo, da smo otroci solnce.

IZJAVA K BODOČEMU ZDRUŽENJU SL. PODPORNH ORGANIZACIJ!

Cleveland, O.

Vsaka stvar ima vse polno ovir in težkoč, tako je tudi z združenjem. Se glasi izjava gl. taj. J. S. K. Jednote v "Glas Naroda" v št. 275., in pod isto tečko omenja dalje, da je izključeno vsako delovanje za naprej od strani J. S. K. Jednote v prid splošnega združenja.

Navaža tudi egoizem, da je resolucija sprejeta od konvencije v prid združenja od J. S. K. J., brez vsakega egoizma, ne trdim da bi v resnici ne bila, dočim ga pa je glavni tajnik direktno priznal sam za svojo osebo, za kar jaz pripoznam in ga mora tudi vsak za mano za trdo pripoznati.

Rojaki in sobratje vseh prizadetih organizacij, katere so priglase z adelo skupne združitve, ali se spominjate, kako se že dolgo časa skupno organizacijo, in kot vse kaže bo naše delo, kar smo ga naredili do danes, zaman? Obžalujem velike stroške, kar smo jih že do danes imeli s tem našim združenjem.

Za časa mojega uradovanja ozir. dela za prej ko mogoče združenje se je še dokaj malo potrosilo denarja, dočim pa vemo že od prej, ko so drugi združevali pred nami, so porabili veliko več kot mi, in še do danes niso nare-

dili nič drugega, kot stroške. Ker se mi že do danes vidi, da smo vsaj nekoliko pokazali o združenju, in sem bil prepričan, da ga bomo zgotovili v polnem obsegu pri naših Sl. podp. organizacijah v najkrajšem času, pa sem že vrgel v časopisu, ki pomembno in prekoristno tako plemenito zavrača vsako nadaljnjo akcijo glede združenja gl. taj. one organizacije.

Ne vem pa ne čemu?

Vprašal bi prav za prav članstvo, kdo pa je gospodar pri eni organizaciji, ali je samo par oseb ali tisočero članstvo, ki tvori skupno organizacijo?

Se pustite, da bi se kar direktno metal pesek v oči!

Prepričan sem, da ne bo članstvo dopustilo, da bi se kar absolutno diktiralo proti prekoristni ideji združenja. Ko bi bil jaz podpisani član omenjene organizacije, bi nastopil s protestom z vsemi štirimi za dobrobit članstva, kar ga pripoznam ravno v združenju, tako pa prepustim vso zadevo članstvu v pretres.

Prav težko mi je koga napadati po časopisih, vidim se pa popolnoma opravičenega, s tem, da se ravno opravičim glede mojega dela, ki sem ga imel v sedanjem letu; in tudi mnogo občeval z zastopnikom Rudolf Perdanom, ker je član v pogledu za združenje moč na prvem mestu; upam da se bo tudi zastopnik opravičil, za-

kaj je morda nepotrebne stroške imel za zasedanje konferenčne, katere se je vršila v prid splošnega združenja 19. in 20. oktobra v mestu Johnstown, Pa.

Naj mi bo dovoljeno, da poročam o bkratkem nekoliko o rezultatu konferenčne.

Znano vam je, da je bila sklicana ta konferenca v splošno korist združenja naših posameznih sl. organizacij. Na konferenci so bili zastopani razni vneti zastopniki raznih organizacij, in po mojem mnenju se je po burnih debatah in daljšem razmotrivanju vpeljal najboljši sistem, kako da se najprej združimo.

Imeli smo razne resolucije pred nami prečitane, kakor so jih odobrili delegatje na svojih konvencijah, in prišli do zaključka, da je nemogoče vsake posamezne organizacije resolucije vpoštevti; to se mora razumeti, da v resnici nikakor ne.

Povzeli pa smo iz raznih resolucij eno pot, katere da bo najboljša, da se moremo čim prej združiti, in ta načrt je najbolj pripraven z najmanjšimi stroški.

Koloz izmed članov prizadetih organizacij je dobila prečitala pogodbo za združenje, jo mora z najmanjšim razumom docela odobravati, in po mojem prepričanju, je delo, katero smo napravili na zadnji konferenci, najboljšje. Ako se hočemo zopet na kak drug način, da bi bil jaz pri-

delu, nobenega dela več, dovolj brezpotrebna dela, ako ne bo nič obrodilo!

Torej, ako kdo hoče vzeti v roke konferenčno ozir. združitveno pogodbo, naj vžame še zraven resolucijo J. S. K. Jednote, pa videl, da je pogodba podobna resoluciji, torej brez vsakega komentarja!

Kar se pa tiče glede imena bodoče združene organizacije, pa ne razumem, ali morda gl. taj. noče razumeti, ali morda sploh ne razume? Moram se enkrat omeniti, da kakor hitro bo faksično združenje urejeno pod en charter, da bo takoj za tem sklicana konvencija, in na tej konvenciji naj se uravni ime, kakršno bodo že zastopniki želeli.

Čemu torej v tem oziru glede malenkosti egoizem?

Torej ves sklep sedanje konferenčne za združenje je le začasen, dokler časa se združenje faksično ne izvrši, takoj zatem odglasuje članstvo ozir. konvencija, kot sem že prej omenil.

Sobratje in rojaki, kritični časi nam postajajo za naše organizacije, nimamo še nobene sigurnosti pri nobeni naši podporni organizaciji. Plačujemo danes na edino našo pomoč za bodočnost, pa ako bomo tako razkropljeni, ne bomo čez mako časa imeli nikamor plačati, treba je, da si preskrbimo, in to danes največ, ako se združimo, druge posebne opore nimamo, seveda z velikanskim a sesmentom, pa kdo ga bo plačeval?

Ne pustite, da bi kdo diktiral za sebe dobro, drugim pa v pogubo, danes so časi, ko vsak le za sebe dobro, za druge pa deveta brigada. Ne prezrite, za kar Vas opominjam!

Apeliram kar direktno na razne gl. odbore, ne nasprotujte prekoristnim idejam članstva, ne bojte se zaslužkov ozir. kakih dobrot ali časti, ki jih uživata danes pri organizacijah, delujeta za splošno dobrobit članstva in tudi za Vas bo morda usodepolno delo.

V slučaju, da ste ob zaslužek pri eni organizaciji, ako ravno pride mesto perses kramp in lopata v roke, se vse eno pridržite, da se drugi tisoči za nami!

Še enkrat kličem, proč z vsakim nasprotstvom v prid združenja, skrajni čas je, da se že enkrat združimo v eno močno Slovensko podporno organizacijo!

Sobratsko Vas pozdravlja
 John Prostor.
 preds. S. D. P. Zveze.

KOSITROVI OTOKI

(Konec s 4. strani.)

tam izvrstne medpotne luke, obenem so pa na ta način dobili kontrolo nad brodarstvom vseh ostalih narodov.

Svoj namen so s tem popolnoma dosegli. Tudi najboljši pisatelji in naravoslovci starega veka, so bili v velikih zmotah glede na kositrove otoke. V splošnem so Grki mislili, da se na njih ne pridobiva črn, ampak le trguje. Herodot, Strabo, Plinius in Ptolemaeus so se veliko bavili s kositrovimi otoki, toda brez pravega uspeha. Ohranil se je tudi spis nekega neznanega pisatelja iz 5. stoletja pred Kristom, ki se bavi s tem predmetom. Rimski pesnik Avienus ga je rešil s tem, da ga je prevedel v latinščino. Herodot sploh ni verjel v omenjene otoke. Kar piše Strabo o njih, zveni kakor pravljica. Po njegovem opisu so ti otoki daleč na visokem morju in obljudeni s čudnimi ljudmi, ki nosijo črne plašče in povrh dolge suknje, ter se opirajo pri hoji na palice "kakor furije v tragediji". To je bila pač zelo bujna fantazija, ali z resničnostjo ni imela nič opraviti. Bilo je treba mnogo časa, preden so se dejstva o teh otokih temeljito pojasnila.

Znano je, da se nudi človeškemu očesu najlepši razgled s kakega vzvišenega prostora; pri tem pa vpliva dosti svetloba, in način atmosfere. Kadar je čisto in jasno vreme, lahko s prostim očesom razločujemo in vidimo kakšno stvar v razdalji 1.31 milje, če stojimo en čevljev nad zemeljsko gladino, pri 10 čevljev višine razgleda razloči se lahko predmet na 4:15 milj daljave, pri 20 čevljev višine 5:86 milj daljave, pri 100 čevljev višine lahko vidimo stvar 12:1 oddaljeno; s hrba, 1 milje visokega, se vidi lahko stvar 95:23 milj oddaljena.

NE MOŽE BITI RUŽNIJE.

Jest, i ja velim: ne može biti ružnije. Pod ovim naslovom naškrabano je mnogo i mnogo stvari u prošla dva broja "Radničke Straže" protiv bivših i sadanjih članova u našem savezu, stvari, koje apsolutno ne odgovaraju istini.

Odmah moram napomenuti, da se sa mnogim stvarima, iznesenim u dopisu druga Polovine u "Proletareu", ne stajem; no da je drug Polovina dobio onakov odgovor u Straži, jeste preterano i krajnji bezobrazlik, tim više što ovaj odgovor dolazi od čovjeka, koji je postao u očima svje senih ljudi veliki grešnik.

Ovo ja moje misljenje, jer donekle sam upušan ima stvar, o kojima je reč.

No da predjem na stvar.

Na prvom mestu neistina je, kao veli Cvetkov, da je "Proletarac" morao napustiti načelnu borbu protiv pisanja "Radničke Straže", tobože radi toga (teko hoće da prikaže) jer tobože Straža zastupa jedino opravdano stanovište u pitanja i raznim zahtevama socijalne demokracije. Ne, ne, družte Cvetkov, nego baš zato, jer ja prednje "ujem, da je baš drug Kristan onaj, kakovim vi hoćete sebe da prikazete — jr prati obadva naša lista jasno mi j, da drug Kristan nije odgovarao na sve ona klvete, koje su izšle u Straži protiv njega — ne zato, što nije bio kadar — nego što mu je bilo ispod časti, da se nateže.

Cvetkov veli u svom prvom članku:

Siguran sam, da će me u ovom pogledu uzeti u zaštitu ne samo Novinski odbor Radničke Straže, nego isto tako i Glavni i Nadzorni odbor Jugosl. Soc. Saveza. I zbilja u istom broju Straže pod naslovom: "S klevetnikom pred radnički sud", izlazi članak napisan po nekim članovima Nov. Odbora, gdje vas peru — peru ono što se oprati neda. Ne mislim, lih od članka M. Polovine, nego u opšte.

I zbilja, kako to: isti članak u istom broju Straže, a izpod njega tvoj članak, družte, i kako to da su u izrazima in stilizaciji, slični, kao dva rođena brata?

Jeli Nov. Odbor kopirao tvoj članak, ili si ti njihov, na to će te vi najlakše odgovoriti. N. pr. onaj stavak: "Htjeli smo se poslužiti metodom ruskih socijalista u vrijeme carizma i naših drugova u Austro-ugarskoj monarhiji za vrijeme raznih progona."

Družte Cvetkov budi iskren — a ne kako si bio do sad, pa reči nisi li ti napisao i onaj članak, a Nov. odbor podpisao? Ili je moguće Nov. odbor napisano članak, koji si ti podpisao?

I nije li se ovako događalo čitavo vreme ove krize u našem savezu? Ja ti iskreno velim, da se meni čini, kad čitam Tvoje i "Tvojih" članke u Straži, kao da vodenica melja i kao da mi brašnom oči zasipate, i mislim, bože moj, bili se sneg topio, kada bi padao na vaše glave?

Ono, družte Cvetkov, gde govoriš o Saviću, da je rekao, da hoće da postane "bum" — da li se sećaš, da sam i ja bio prisutan i još neki drugovi osim tebe i Savića? Molim te, jeli ti Savić mogao drukčije odgovoriti, kada si pokušao, da na njega "djeluješ" ti, čija je pisma Saviću da imam u džepu, koja si ti drugim osobama protiv njega, i opšte drugova Srba pisao — a hoćeš da "djeluješ". — Savić ti je onako rekao, da te se što pre reši, jer nije mogao snositi, da ga savjetuje čovek — ne čovek (Vaš izraz) koji jedno govori, a drugo miši.

Mdjutim ja držim, da je Savić kadar sam, da odbije tvoje klvete — in nije potrebno, da ga drugi brane, a meni naročito nije ni na kraj pameti, da to činim — nego mi je samo u toliko krivo, da se tako visoko verše; ali ništa za to, ko se god vlsoko vere, lako se skotrlja dole.

Velik ti, da se Savić na prošlom kongresu nije usudio podneti tužbu protiv tebe, što si pocepao one njegove rukopise. Zbilja, jest li ti sam bio na kongresu, ili je tamo bio još kogod, kad ovako govoriš? Sta, zar te pamćenje napušta? Nije li Žikić ustao na kraju i izjavio, kako treba podneti ovu tužbu, no Savić to nije učinio, ne za to, što se nije usudio, nego za to, da se očuva jedinstvo našega pokreta!

zar to nije bila uloga Savićeva za čitavo vreme našega kongresa?

Neka na ovo odgovore svi delegati, prisutni na prošlom kongresu, nije li ovako bilo.

A nisi li savvao ili se tvojim inicijativom savvao sastanak u prostorijama "Radničke Straže", gde je trebalo — po vašem mišljenju — stvoriti plan, kako da naš pokret rasparčamo još tada? Nije li S. Miroslavljevich na tomu sastanku rekao za drugove Slovence, da su oni gnjilež na zdravom tebu našega pokreta i kako se ta gnjilež vuče za nama kao usmrđjeliva merčina? I dalje kako tu gnjilež treba ostaviti, da se u svom smradu uguši.

Jeli Miroslavljevich tada imao razuma, ja neznam, no to neka čitaoći ocene, kako znađu; ali nisi li se ti družte Cvetkov na ove reči smeškao, jer čini mi se, da je već i tebi to bilo preglup?

Tada je uzeo reč Savić i u svom govoru rasprišo sve vaše tadašnje namere, tako da se u opšte na kongresu sutradan niste usudili, da onako godno istupite.

Prena svemu ovome vidi se, da ste vi rovarili stalno, da se pocepamo. Ne samo to, nego Cvetkove, nije li bila tvoja deviza još odavno, da uništiš svesno ili nesvesno organizaciju broj 20 na Clybourn Ave.? Meni je poznato, kako je stajala naša org. br. 20, jer sam i sam tamo udeležao kao aktivan član. Nisi li ti rasterao jednim svojim postupkom jednu i više domaćih zabava iste organizacije? Sećaš li se — a ja se dobro sećam, kada si ti dao ultimatum pom. organizaciji, da u opšte nećeš tamo doći održati ni jedno predavanje, ako dozvodimo, da se u ondajšnjem lokalnu provodi igranka?

Sećaš li se, kad si jedanput tamo došao, a drugovi in drugarice hteli da se zabavljaju, a ti nisi dozvolio, te su drugovi tamburaši (koji su badava uvek svirali u organizaciji) morali pod tvojim komandom napolje — a za njima i ostala publika — samo je ostalo nas nekoliko, koje si ti zbilja tada uspio svojim ulizivanjem zavesti?

Pa sećaš li se onoga tvoga predavanja — u istoj organizaciji o Vegetarijanstvu — gdje si govorio, kako netreba jesti mesa i t. d. nego valjda kako reče drug Šavs liekati sladoled, pa su neke drugarice — naravno ne razumevajmči, počele se smejevati na ovo, a Ti si izjavio opet, ako dozvolimo, da ove drugarice preokarače prag iste organizacije, da onda Ti nećeš više dolaziti?

Naravno mi ne htidosmo da tebe izgubimo — nego tada tvojim ponašanjem i krivnjom izgubismo nekoliko naših drugarica i drugova. Eto sreće, da smo tebe izgubili, u opšte ne bi danas naš pokret stajao ovako, kako stoji — jer moje je uverenje, da si ti najveći krivac ovom čitavom haosu u našem pokretu.

Ti pokušavaš, da nam danas baceaš prah u oči, ali u isto vreme znaš, da kod mislećih ljudi otkrivaš ono, što bi želio da sakriješ.

Ima toga još mnogo, što bi se moglo izneti — ali za sada hoću da ti primenim onu neumrloga Lincolnu, koja tako lepo stoji: You can fool some people for some time. You can fool some people all the time, but you can not fool all the people all the time.

M. Sokollovich.

PRVA SEJA zastopnikov čikaških slovenskih društva za ustanovitev lokalnega odbora S. R. Z.

Sledeč pozivu centralnega odbora S. R. Z., za ustanavljanje lokalnih odborov po večjih slovenskih naselbinah, je društvo Narodni vitezi, št. 39, S. N. P. J., poslalo na vsa slovenska društva v Chicagu poziv, da izvolijo zastopnike za lokalno organizacijo S. R. Z. Ta poziv je omenjeno društvo poslalo že pred dvema meseci, toda vsled raznih zadržkov se ni mogla sklicati skupna seja prej kot 13. decembra.

Za skupno sodelovanje se je priglasilo 15 društev kot slede: Narodni Vitezi, št. 39, SNPJ., Slavija št. 1, SNPJ.; Slov. Dom. št. 86, SNPJ.; Nada, št. 102 SNPJ. Franciscó Ferrer, št. 131, SNPJ.; slovenska podružnica Modern Woodmen; Slovenski Delavski Sokol; Slovenija (česka jednota); društvo št. 47, S. S. P. Z.; št.

1, S. S. P. Z.; soc. klub št. 1, J. S. Z.; pevsko in tamburaško društvo Lira; Jugoslovan, št. 104, J. S. K. J.; slov. mlad. pod. društvo Danica; Zvon, št. 70, J. S. K. J.

Na prvo, oziroma ustanovno sejo so poslala svoje zastopnike vse prijavljena društva razven Lire, ker sta bila oba delegata zaposlena in vsled tega se jima ni bilo mogoče udeležiti seje. Obljubila pa sta svoje sodelovanje na bodočih sejah.

Zborovanje je otvoril zastopnik društva Narodnih Vitezov F. Udovih, ki je pojasnil, kakaj je omenjeno društvo sklicalo to zborovanje. Za predsednika prvega zborovanja je bil izvoljen F. Udovih, za zapisnikarja pa F. Zajc.

Po daljšem razpravljanju se sklenu da skupna društva prirede veselico in korist S. R. Z. v začetku februarja. Razlog za ta sklep je bil ta, da so finance prvi pogoj za uspešno delovanje in veselica bo eno sredstvo v dosego tega cilja.

Lokalna organizacija S. R. Z. v Chicagu bo delovala in vseh poljih programa S. R. Z. Da v tem oziru dosežemo tudi uspehe, je potrebna sloga in zaupnost med društvi in zastopniki. Prva seja je pokazala, da zastopniki razumejo položaj, kajti seja se je završila brez vsakih večjih nesporazumljenj ali napetosti.

Zastopniki so izvolili izmed sebe ožji odbor 6 članov, ki imajo v oskrbi vse podrobno delo organizacije. Ta odbor zboruje, kadar koli nanesne potreba. Seja vseh zastopnikov društev se pa vrši vsak prvi četrtki v mesecu v dvorani S. N. P. J. na Lawndale in 27. cesti.

V ožji odbor so izvoljeni: Frank Zajc, tajnik; Jos. Steblay, blagajnik; Frank Šavs, zapisnikar; Chas. Vesel, John Gradisar in Mary Udovih odborniki, ki pa obenem poslujejo tudi kot nadzorni odbor. Poleg teh se je izvolilo tudi par posebnih odborov, oziroma odsekov, ki imajo nalog urediti program za veselico in druge stvari.

Ker je mogoče, da je tajnik društva Narodnih Vitezov v prvem pozivu za sodelovanje knko društvo izpustil, to je, da niso dobili poziva, naj se sedaj pridružijo temu sodelovanju in pošljejo svoj sklep in imena ter naslove zastopnikov sedanjemu tajniku na spodaj označeni naslov. Nekatera društva se namreč niso odzvala prvemu pozivu, toda ker smo prepričani, da niso nasprotniki te, za narod veleskoristne ideje in ker je ravno sedaj prišel čas, ki zahteva sodelovanje vseh ameriških Slovencev, upamo, da se bodo prizadeta društva gotovo pridružila našemu delu, ako ne preje pa vsaj na bodoči seji.

Frank Zaitz, (tajnik lokalnega odbora S. R. Z.) 4038 W. 31. St. Chicago Ill.

Naj se omenim, da smo najeli dvorano za skupno veselico za dne 27. januarja 1918. Edina pripravna dvorana, ki smo jo mogli dobiti, je bila dvorana Pulasky na 1709—15 Ashland Ave. (vogal Ashland in 18te ceste). Od seje zastopnikov smo imeli nalog, da najjameo dvorano za prvo ali drugo nedeljo v februarju, kar nam je bilo pa nemogoče, ker za ta dva dneva so bile vse pripravne dvorane že oddane. Gledalo se je tudi na to, da ne bi prirejali veselice na dan, ki jo ima že kako drugo slovensko društvo. Ker je ta dvorana na jako pripravnem kraju in tudi dovolj velika, upamo, da ne bo vsled te naše akcije nikakega nesporazuma od strani društev. F. Z.

Organizator: J. Zapane, 15707 Waterloo Road; korespondenčni tajnik: Louis Dugar, 429 E. 160 Str.; finančni tajnik: Andrew Azman, 15701 Waterloo, Rd.; blagajničar: Charles Kotnik, 15450 Calcutta, ave.; knjižničar: Paul Zele, 1316 E. 167th Str.; v nadzorovalni odbor so izvoljeni: John Brudich, 144. Sylvia Ave.; John Gorjane, 16207 Arcade Ave.; Frank Tomažič, 15707 Waterloo Rd.

S tem potom omenjam, da ima klub še nekaj izvodov koledarjev v zalegi; kdor ga še nima ga lahko dobi v klubovih prostorih; dotična zaloga bo hitro razprodana.

Prosijo se prodajalci koledarja, da ako so koledarje prodali, da se odzovejo, ker se potem pošlje čim hitreje svota na Jugoslovansko delavsko tiskovno družbo.

S socialističnim pozdravom Louis Dugar, korespondenčni tajnik, Detroit, Mich.

Jug. soc. Klub 114 prireja vsak prvi ter tretji petek v mesecu predavanja.

Tema je znanstvena: Iz geologije.

Dne 7. dec. Tema: "Teorije o zgodovini naše zemlje. Dne 21. dec. Tema: "Početek ter razvoj zemlje." Dne 4. jan. Tema "Evolucija človeka."

Predava sod. Jos. Oven. Predavanja bodo zanimiva; tej temi slede druge znanstvene kulturne, politične etc. Radi tega vam vse sodruge in slov. občinstvo, da se predavanj udeleže.

Predavanja se vrše v Delavskem domu 387 Ferry ave E. Početek ob 8. zvečer. Vstop prost.

Organizator.

LISTU V PODPORO. Slovenski socialistični klub št. 27, Cleveland, O., \$10.00. — Igrnac Zlemberger, Glencoe, O., \$1. — Neimenovan iz Glencoe, O., \$1. — And. Bertelj, 25c, Louis Debr 25c, Louis Macerl 25c, Mike Debešek 25c, Luka Stervasnik 25c, Štefan Gorenc 25c, Jos. Fleis 25c, Jos. Krvanija 25c, Frank Strmljan 25c, John Pedič 25c, Mike Stern 25c in Anton Zornik 25c, vsi v Hermine, Pa. — Anton Boldan, Cleveland, O., 50c.

Skupaj \$ 15.50 Zadnji izkaz 280.53 Vsega skupaj \$296.03

LISTNICA UPRAVNIŠTVA. Vsled razmer smo z vsjo korespondenco zaostali. Vsi prizadeti dobe odgovore v par dneh.

Ameriških Družinskih Koledarjev ni več. VSI SO RAZPRODANI! Vsem tistim, kateri so jih zgodaj naročili, so odposlani. Mnogo večjih naročil smo odpovedali pismenim potom, posameznim pa vrnilli denar, oziroma poštne znamke. Prosimo, da če jih kdo še ni prejel, in tudi ne dobil naznanila od nas, da jih ne moremo poslati, da naj gre dotičnik takoj do "ekspresne družbe", kjer jih bo gotovo dobil. V slučaju, da jih pa ne more dobiti, naj to nam takoj naznani.

Naznanjamo, da ako kdo ne more razprodati vseh koledarjev, kar jih je naročil, da naj iste takoj pošlje nazaj. Sprejemamo jih samo do 15. januarja 1918. Vsakdo ima torej dovolj časa, da jih razprodaja ali pošlje nazaj. Po tem datumu Koledarjev več ne sprejememo, temveč za iste zahtevamo denar. Upravništvo. BISER. V slovensčini se biserje pogosto zamenjava z zlahtnim kamenjem. To je za nepravilno, kajti drago kamenje, diamanti, rubini, opali i. t. d. spadajo v rudništvo, biser pa v živalstvo. Nahaja se v bisernih školjkah, ki jih iščejo potapljači včas i velikó nevarnostjo. Toda marsikatera dama, ki je ponosna na svoje čiste biserje, ki je morda vredno mnogo tisočakov, ne ve, da je to, kar se leskeče na njenem belem vratu, pravzaprav je produkt bolezní. V zdravih školjkah ni biserov. Kar povzroča, da da živalica bisr od sebe, je poseben prašič, namreč ličinka neke trakulje, ki se znanstveno imenuje tetrachineus unionifactor.

Organizator: J. Zapane, 15707 Waterloo Road; korespondenčni tajnik: Louis Dugar, 429 E. 160 Str.; finančni tajnik: Andrew Azman, 15701 Waterloo, Rd.; blagajničar: Charles Kotnik, 15450 Calcutta, ave.; knjižničar: Paul Zele, 1316 E. 167th Str.; v nadzorovalni odbor so izvoljeni: John Brudich, 144. Sylvia Ave.; John Gorjane, 16207 Arcade Ave.; Frank Tomažič, 15707 Waterloo Rd.

S tem potom omenjam, da ima klub še nekaj izvodov koledarjev v zalegi; kdor ga še nima ga lahko dobi v klubovih prostorih; dotična zaloga bo hitro razprodana.

Prosijo se prodajalci koledarja, da ako so koledarje prodali, da se odzovejo, ker se potem pošlje čim hitreje svota na Jugoslovansko delavsko tiskovno družbo.

S socialističnim pozdravom Louis Dugar, korespondenčni tajnik, Detroit, Mich.

Jug. soc. Klub 114 prireja vsak prvi ter tretji petek v mesecu predavanja.

Tema je znanstvena: Iz geologije.

Dne 7. dec. Tema: "Teorije o zgodovini naše zemlje. Dne 21. dec. Tema: "Početek ter razvoj zemlje." Dne 4. jan. Tema "Evolucija človeka."

Predava sod. Jos. Oven. Predavanja bodo zanimiva; tej temi slede druge znanstvene kulturne, politične etc. Radi tega vam vse sodruge in slov. občinstvo, da se predavanj udeleže.

Predavanja se vrše v Delavskem domu 387 Ferry ave E. Početek ob 8. zvečer. Vstop prost.

Organizator.

LISTU V PODPORO. Slovenski socialistični klub št. 27, Cleveland, O., \$10.00. — Igrnac Zlemberger, Glencoe, O., \$1. — Neimenovan iz Glencoe, O., \$1. — And. Bertelj, 25c, Louis Debr 25c, Louis Macerl 25c, Mike Debešek 25c, Luka Stervasnik 25c, Štefan Gorenc 25c, Jos. Fleis 25c, Jos. Krvanija 25c, Frank Strmljan 25c, John Pedič 25c, Mike Stern 25c in Anton Zornik 25c, vsi v Hermine, Pa. — Anton Boldan, Cleveland, O., 50c.

Skupaj \$ 15.50 Zadnji izkaz 280.53 Vsega skupaj \$296.03

LISTNICA UPRAVNIŠTVA. Vsled razmer smo z vsjo korespondenco zaostali. Vsi prizadeti dobe odgovore v par dneh.

Ameriških Družinskih Koledarjev ni več. VSI SO RAZPRODANI! Vsem tistim, kateri so jih zgodaj naročili, so odposlani. Mnogo večjih naročil smo odpovedali pismenim potom, posameznim pa vrnilli denar, oziroma poštne znamke. Prosimo, da če jih kdo še ni prejel, in tudi ne dobil naznanila od nas, da jih ne moremo poslati, da naj gre dotičnik takoj do "ekspresne družbe", kjer jih bo gotovo dobil. V slučaju, da jih pa ne more dobiti, naj to nam takoj naznani.

Naznanjamo, da ako kdo ne more razprodati vseh koledarjev, kar jih je naročil, da naj iste takoj pošlje nazaj. Sprejemamo jih samo do 15. januarja 1918. Vsakdo ima torej dovolj časa, da jih razprodaja ali pošlje nazaj. Po tem datumu Koledarjev več ne sprejememo, temveč za iste zahtevamo denar. Upravništvo. BISER. V slovensčini se biserje pogosto zamenjava z zlahtnim kamenjem. To je za nepravilno, kajti drago kamenje, diamanti, rubini, opali i. t. d. spadajo v rudništvo, biser pa v živalstvo. Nahaja se v bisernih školjkah, ki jih iščejo potapljači včas i velikó nevarnostjo. Toda marsikatera dama, ki je ponosna na svoje čiste biserje, ki je morda vredno mnogo tisočakov, ne ve, da je to, kar se leskeče na njenem belem vratu, pravzaprav je produkt bolezní. V zdravih školjkah ni biserov. Kar povzroča, da da živalica bisr od sebe, je poseben prašič, namreč ličinka neke trakulje, ki se znanstveno imenuje tetrachineus unionifactor.

Zdravilo zoper kašelj. Mr. W. Kolodziej, Chester, W. Va. nam je pisal: "Jag priporočam vsakomu, da kupi Severov zdravilo, ker so dolra, posebno Severov Balsam za pljuca. Boljših ni. Moji otroci so imeli hud kašelj in poskušali smo razna zdravila, toda vse je biloastonj. Ko smo pa kupili Severov Balsam za pljuca je kašelj agnil po par popitkih." (Severov Balsam za pljuca). Ne rečite samo: "Zelim nekaj za moj kašelj." Navadite se zahtevati zdravilo po njegovem poimnem imenu, da se izognete nadomestitvi. Zadnjih 27 let je Severov Balsam za pljuca uspešno zdravil kašelj in prehlade in take bolezni, katerih prvi pojavi so kašelj, kot na pr. kašelj pri influenci, vnetju sapnika, oslovskem kašlju, hripavosti in vnetju grla. Isti je izvrsten za odrasle in otroke. Cena 25 in 50 centov. — V lekarnah vsepovsod. Severova družinaka zdravila so naprodaj v lekarnah vsepovsod. Zahtevajte "Severova" poimno imenu. Če jih ne morete dobiti v domači lekarni, naročite jih naravnost od W. F. SEVERA CO., Cedar Rapids, Iowa

Največja slovenska zlatarska trgovina FRANK ČERNE 6033 St. Clair Ave., : Cleveland, Ohio Ure, verižice, prstane, broške, zaprstnice, medaljonske, itd. Popravljamo ure po nizki ceni. Podružnica Columbia Gramofonov in gramofonskih plošč slovenskih in drugih. Se prodaja na mesečna odplačila. Pišite po cenik, kateri se vam pošlje brezplačno. Najboljše blago. Najnižje cene.

PAZITE IN HRANITE Narodni izrek pravi: "Pazite na vaš beli denar za črne dneve." To pomenja toliko kakor prvo pazite in hranite dokler ste še zdravi in mladi, da boste imeli nekaj za stara in onemogla leta. Vsak človek mora paziti in hraniti, ke le to je edina pot, ki vsa vodi v neodvisnost. Prvi dolar, ki ga date nastran, se lahko čeni kot temeljni kamen poslojpa za katerim vsaki stremi. Dobro je vedno imeti na pametu narodni izrek ki pravi: "Zrno do zrna pogača: kamen na kamen palača". Najtežje je početek nji brez početka ni nikdar ničesar. Zatorej pričnite vlagati vaš denar še danes, ampak pazite, da ga nalagate v gotovo in varno banko. Z vlogo enega dolarja dobite vašo bančno knjižico. Mi sprejemamo denar na hranilno vlogo in plačamo po 3% obresti od njega. Pošljamo denar v Italijo, Rusijo in Francosko. Prodajemo prve poseojilne mortgage (markeče) in dajemo v najem varne hranilne predale. Sprejemmo upise za parobrodno potovanje v staro demovino po vojni. KASPAR STATE BANK 1900 Blue Island Avenue, Chicago, Ill. Kapital, vloge in prebitok znaša nad \$6,000,000.

Vabilo na veliko plesno veselico katero priredi DRUŠTVO "ZAVEZNIK" ŠT. 3, S. D. P. Z. NA FRANKLIN BORO, PA. v Slovenskem Izobraževalnem Domu, dne 31. decembra 1917 Točno ob 7 uri zvečer. Člani naj vpoštevajo sklep zadne seje, ki se glasi, da kdor ne ve vdeleži, plača v druš. blagajno \$1.00. Vabimo tudi ostalo občinstvo. Lepe koračnice nam bo svirala tamburaška godba "SLAVEC". Vstopnina za moške je \$1.00 — ženske proste. Za vsestransko potrežbo bo skrbel zato izvoljeni ODBOR.

Na prodorih otoka Ceylon, kjer je zelo razvit lov biserov, so se vršile obširne preiskave, da bi se dognalo, na kakšen način se zgodi infekcija školjke. Raziskave je vodil strokovnjak T. Southwell. Ako bi se dosegel zaželjeni cilj, bi se lahko ustvarila velika umetna biserna industrija, če bi se namreč posrečilo školjko umetno inficirati in jo a tem prisiliti, da da biser od sebe. Toda doslej še niso mogli spoznati prosto roješ ličinke. Znano je le toliko, da prihaja od spolno dozorele trakulje, ki živi v morskih volkovih in ploščaticah. Če pride v školjko, se razvije v ikrast mehur, iz katerega nastane nova ikra; ta potem draži školjko, da producira biser.

Priroda je največja umetnica, ki si jo moremo misliti. Nihče ne more doseči prekrasnih barvnih efektov, ki jih ustvarja priroda v mavrici, v vodnih refleksi, s ptičjim perjem čli z metuljskimi krili. Kakor ustvarja groteskno velikanska bitja, ustvarja tudi najnežnejše, mikroskopično majhne stvore. Občudovati je dejstvo, da dobivajo plodovi nekaterih dreves kakor kamen

trdo lupino, kakor n. pr. razni orehi. Med take čudovite prirodne prikazni spada tudi to, da proizvajajo nekatere rastline produkte, ki so popolnoma enaki dragemu kamenju ali biserju. Tako ima bambus na Filijinih opalu zelo podoben kamen, ki pa mnogo dragocenejši od opala, ker je veliko redkejši. Če se odreže na tisoče bambusovih debel, se najde morda le eno, v katerem je krasni zelenkasto rožnat kamen. Takemu bambusu pravijo tabasir. Tudi v nekaterih kokosovih orehih se včas najde kakor kamen trda izločevina, ki po lesku prav nič ne zaostaja za lepim pravim biserom iz školjke. Šolski strokovni listi poročajo na podlagi podatkov s 1. januarja t. l., da je največja univerza na svetu v Parizu. Ta univerza šteje namreč 17,000 dijakov. Tej univerzi sledi kairska (Cairo v Egiptu) z 10,000 dijadi, dalje v Berlinu z 9,600 dijadi, Moskva 9000 in Petrograd 9,000. Naša takozvana "Columbia University" v New Yorku ima pa 8000 dijakov. Med tiste narode, ki sploh nimajo svojega vsenčiljsca, spadajo, kakor je znano, Slovenci.

Južnoameriške Indijanke.

(Konec s 5. strani.)

vzorec pri tkanju so prava iznajdba indijanskih žena. Okraske v lončeno posodo izdelujejo potom enakomernega pritiska v ilovico, preden jo ogrejejo.

Indijanska žena je vsled tega rokodelce in umetnik v eni osebi, delavni stroj, in šele v zadnji meri človek, kot si ga predstavlja kapitalizem v splošnem. Nordenskjöld nam opisuje indijansko ženo kot zelo dobro družinsko mater. V dobrih časih suši in kuha sadeže, nabira semena ter se pripravljala na novo setev. V težkih časih pa mora skrivati indijanska mati vse, kar je zbrala, pred lačnimi želodci in to je večkrat zelo težka naloga.

Indijanska žena dobi ponavadi le dva in kvečjemu štiri otroke. Drugi otrok pride na svet šele

potem, ko nima mati s prvim otrokom več posebnega posla. Tako zahtevajo življenjski pogoji Indijancev, kajti na potovanjih, ki jih uprizarjajo, je mogoče nositi le enega otroka. Ženska dela do poroda ter vstane takoj drugi dan. Pri vseh teh rodovih obstaja starodavna navada, da ležajo moški v posteljo, dočim opravlja žena vsa hišna dela.

Zanimivo je opazovati razlike glede stališča ženske pri posameznih indijanskih rodovih. Največjo prostost uživajo pri plemenu Ašlulaj. Čim se tu ženska poroči, je zvesta in dobra žena svojemu možu. Pred poroko se večkrat vda drugim moškem, dočim je po poroki stvar zaključena. Mnogoženstva sploh ne poznajo. Zakoni so srečni. Ženske niso sužnje, dasiravno morajo opravljati najglavnejša dela za družino in dom.

Anton Trstenjak:

Imre Agustič.

(Iz preteklosti ogrskih Slovencev.)

Imre se je porodil v Murskih Petrovcih v Želznici stotici dne 29. septembra leta 1837. Izdelal je šest gimnazijskih razredov v Sombotelju. Ker mu šolske klopi niso bile posebno pogodu, je opustil nauke in je šel h grofu Száparyju za gospodarskega pristava. V tej službi je bil sanio pol-druge leto. Odtud je prišel k vdovici grofa Josipa Baathyanja v Oroszlámos pri Szegetu, kjer je ostal tri leta. Potem je služil na Dolenjem Seniku pri isti gospodi tri ali štiri leta. Tu se je samouk naučil stenografije in je odšel v Pešto, kjer je preživel sedem mesecev ter naredil stenografski izpit. Potem je bil za stenografa v državnem zboru celih petnajst let.

Zadnji čas svojega življenja, leta 1875. in 1878. je nastopil kot kandidat za državni zbor v okrožju Murske Sobotice proti odvetniku Josipu Berku dvakrat in je obakrat propal. Bil je vnet pristav levo, to je Tiszove stranke. Umril je v Budim-Pešti dne 17. julija leta 1879.

Sprva je pisal madjarski, zlasti v novine "Egyetertes" (Edinost). Pisal je tudi romane in povesti v madjarskem jeziku. Mišljenja je bil madjarskega, seveda spočetka svojega delovanja, in bilo bi mu najljubše, ako bi mogel kar vse "Vende" pomadjariti; zatogadelj je bil škof Josip Szabo, kateri je tudi bil velik Madjar, njegov mecen in velik podpornik izdaj njegovih knjig. Pozneje je izprevidel, da se njegove želje ne morejo uresničiti, in ker je svoje ljudstvo ljubil, je začel pisati slovenski in je postal vnet narodnjak. Hotel se je prikupiti narodu in je začel izdajati list, to pa največ v to svrhu, da bi si pridobil v narodu veljavo in da bi ga potem narod volil za poslanca.

Tako je Agustič zasnoval list "Priatelj — znanost razserjujajoče mesecne novine". Ta list je izhajal v Budim-Pešti. Prva številka je izšla dne 15. septembra l. 1875., vsak mesec po enkrat, pozneje pa, to je l. 1878., po dvakrat na mesec. Glavni sodrnik mu je bil ves čas izmed ogrskih Slovencev Fran Čaplovič, notar Markuševski, ki je imel Agustičovo sestro za ženo. Dpisovali pa so mu tudi štajerski župani. V početku je urejeval list v madjarskem pravopisu, pozneje pa v našem slovenskem, ker je izprevidel, in to mu je glavna zasluga, da se ogrski Slovenci mo-

rajo v pravopisu združiti z ostalimi Slovenci. Agustič je tudi polagoma opuščal, kolikor je smel, mogel in znal, ogrsko narečje in je torej tudi pisni jezik svoj uravnaval po našem slovenskem, tako da njegov jezik ni več prekmurščina. Priznati nam je, da mu je to delo bilo hvalevredno, in ravno raditega sta imela on in njegov oče, ki je bil v M. Soboti selski sodnik, s Tiszovo vlado mnogo bridkih ur.

Agustičeve novine je narod prav rad čital, le škoda, da je z urednikom tudi list umrl in da ni našel naslednika. Kak program pa je imel Agustič? "Mnogi bi rad izvedel po dokončanem delu," tako pravi sam, "ka se zvun vési godf. Slišali bodete o ljubezni domovine, o poštenju, o kreposti in o vsem, kar je dolžan storiti vsak "domovinčar" bižni glavnik i vsak za "počlovečanstvo" delaven človek". V tem so Agustičeve novine mnogo storile in koristile. Agustič je ljubil madjarsko domovino, ali tudi Slovane, on je hvalil Madjare, ali hvalil je tudi Slovane, in je prinesel sliko črnogorskega kneza in kneginje. Znano mi je, da se je Agustič obračal do slovenskih pisateljev, povpraševal za svet, a nihče se ni zmedil zanj, nihče mu ni hotel svetovati in ga oduševljati v pisateljskem delovanju. Iz njega bi se dalo mnogo narediti, ali ker ni imel nobene zveze z nami, potem ni čudo, da ni mogel biti tako zavezan Slovan kakor smo mi, ki živimo v ugodnejših razmerah.

Čaplovič mi je pripovedoval, da je Agustič spisal slovensko-madjarsko slovnico, katera je ostala v rokopisu. Po istem poročevalcu je zložil tudi slovensko-madjarski slovar. Leta 1876. je izdal v Budim-Pešti šolsko knjigo "Návk vo grszkoga jezika za zaesetnike". Nadalje je pričel izdajati "O volitvah", to je nauk, kako se morajo vršiti volitve. Naposled je sestavil šolsko knjigo "Prirodopis" s kepani (podobami) za narodne šole, Budim-Pešta 1878." Ta knjiga je pisana v slovenskem pravopisu.

Ostali pisatelji ogrskih Slovencev so: Mikloš Kuznici, Mihal Bakoš, Števan Szijarto, Barla Mihálo, Juri Čipott, Jožef Košič, Ivan Kardoš, Aleksander Terplan, Števan Slamar, Števan Lulik, Frane Žbuh, Jakob Sabar, Marko Žizek, Jožef Borovnjak, Ivan Berke, Števan Žemljit, Jožef Bagari.

se jim nič ne bi bilo treba bati socializma. S takimi prednostmi bi tudi v socialistični družbi lahko živeli kakor v raju.

Višina narodne kulture se lahko sodi po njegovih političnih uredbah. Nizka stopnja kulture ne daje ljudstvo samozavesti; kjer vlada despotija in jo narod potrpežljivo prenaša, je njegova kultura gotovo pičila. Čim več ima kulture, tem bolj si tudi zaupa, da bo znal sam voditi svojo usodo, tem odločneje se torej bori za večjo svobodo. Dosljedno je tudi republika boljše znamenje kulture, kakor vsaka monarhija.

Nekateri ljudje ne morejo verjeti, da se jim dobro godi, če ne vidijo, da se drugim slabo godi. Peč se jim zde šele tedaj gorška, kakor vidijo, da drugi prezbajo.

Socializem potrebuje velike agitatorje, ampak majhne tudi. Mnogo majhnih doseže več ljudi kakor eden velik.

Sloga je geslo, ki ga najbolj zlorabljajo nazadnjaki; veliko več sloge bi se lahko doseгло, če bi bili baš oni malo bolj tolerantni.

Ljudje, ki so ponosni na podedovano bogastvo, morejo biti le duševni reveži; če bi imeli normalne možgane, bi morali razumeti, da ne morejo biti s takim ponosom nase ponosni.

Da bo človek kdaj letal po zraku, se je zdelo včasih milijonom nemogoče. Zdaj leta. Kljub temu trdi marsikdo še danes, da je socializem nemogoč.

Licencerci pripovedujejo, da časti človeka delo. Ne ugovarjamo. Ampak s častjo se ne more v naši družbi nič kupiti.

Človek, ki se ne upa misliti, pa trdi, da je dober kristjan, ne ve, kako tolče samega sebe po zober. Zakaj mu je pa Bog dal pamet, kakor da jo rabi?

Nekateri fantasti smatrajo človeka za zverino, pa zahtevajo od njega, da naj bo angelj. Le da naj bi bil človek, jim ne gre v glavo.

Kapitalistični sistem je loterija; socialistični bo gotovost.

Da ima laž kratke noge, bodo tudi še kraljevaški podrepani in lizuni spoznali, morda prej nego se nadajo.

Narodova potreba.

V teh dneh brezprimernih svetovne drame nam je treba zdravega naroda. Naj se bolezni razšir v narodu, pa bo izgubljen. Zdravje je temeljna podlaga življenju, in glavni stebel zdravja je želodec. Da preprečite bolezen, morate gledati na to, da je želodec čist. Trinerjevo ameriško grenko vino je najboljšo sredstvo v to svrhu. Izčisti drob ter ga krepi. Vse vaše želodčne nadloge, kakor zapeka, slaba prebava, glavobol, nervoznost, nespečnost, splošna oslabelost itd. bodo izginile. Po lekarnah. Cena \$1.10. — Muke revmatizma, nevralgije, trganja v križu itd. grene življenja. Ali lahko se jih izognete, če se poslužite Trinerjevega Linimenta, ki je tudi izvrstno zdravilo za oteklino, izvinjenje, izpahnenje, utrujene mišice in noge. Cena 35 in 65 centov po lekarnah, po pošti 45 in 75 centov. Jos. Triner, izdelujoči kemik, 1333—1343 So. Ashland Ave., Chicago, Ill. (Adv.)

Za vsebino oglasov ni odgovorna ne upraviteljstvo ne uredništvo.

Central Hotel
Conemaugh, Pa.
Fred. Mosebarger,
LASTNIK.

Dr. W. C. Ohlendorf, M. D.
Zdravnik za notranje bolezni in runcocelnik.

Zdravniška preiskava brezplačna — plačati je le zdravila. 1924 Blue Island Ave., Chicago. Ureduje od 1 do 3 popol.; od 7 do 9 zvečer. Izven Chiaga številni bolniki naj pišejo slovensko.

ZANIMIV ČLANEK O NADZOROVALNJU BANKE ZVANE "CLEARING HOUSE".

Kaj to pomeni za ljudstvo, če je banka pod nadzorstvom "Clearing Housea". Vse banke, ki imajo zvezo s Chicago Clearing House, so podvržene strogemu nadzoranju od uradnikov tega zavoda. Pregledovane računov in imetja se mora vršiti najmanj enkrat na leto. Izvedenci natančno preiščejo stanje vsake banke. Vse gotovino preštejejo, pregledajo vse note, varščine, vknjižbe in druge vrednostne listine, se prepričajo o fondih, ki so naloženi v drugih bankah in pregledajo knjige in račune. Če najdejo izvedenci kake slabe ali dvomljive vrednostne listine, se te ne štejejo več kot imovina banke. Ako se je skrčila vrednost bančnega premoženja, mora banka kazati pravilno vrednost v svojih knjigah. Če banka drzno špekulira in se ji pride na sled, mora to takoj opustiti. Vse, kar je slabo, riskirano, se mora takoj odstraniti in nadomestiti z boljšim. Če vsega tega banka hitro ne popravi in stori, izgubi vse nadaljnje ugodnosti in pravice, ki jih uživajo banke, katere so združene v Clearing House.

Kedar se odzamejo kake banki te ugodnosti ali če ni sprejeta v Clearing House ima slednja to za dober vzrok. Na drugi strani pa je o banki, ki je članica te zveze, že to dovolj jasen dokaz, da ima dobro imovino, da je njen kredit dober in da vodi svoj denarni promet po predpisih, varno in sigurno.

Načrt za nadzorovanje bank potem Clearing House je bil izdelan v Chicagu pred desetimi leti, od katerega časa naprej ni bankrotirala niti ena banka, ki je bila v zvezi s tem Clearing Houseom. Ako je šlo na ali drugi banki slabo valed panike ali vojske, so ji takoj prikočile na pomoč druge Clearing House banke in ji pomagale, dokler se niso povrnilo zopet normalne razmere. Ta Clearing House nadzorovalni načrt se je pokazal tako vpeščen, da so povsod, kjer koli se nahaja kak Clearing House, sprejeli ta načrt.

American State Bank je v zvezi s tem Clearing Houseom, je pod njegovim nadzorstvom in ima vse privilegije te banke, kateri poda vsako leto pet popolnih računov.

American State Bank pa je tudi pod državnim nadzorstvom in odda vsako leto pet detajliranih računov o stanju Banking Departmenta države Illinois.

Napravite NAŠO banko za VAŠO banko in Vaš denar bo varen in ga lahko dvignete, kedar ga želite.

Vprašajte za seznam naših First Gold hipotek. Kakor tudi seznam \$100.00 in \$500.00 zlatih hipoteknih bonrov.

J. Triner
predsednik.
AMERIŠKE DRŽAVNE BANKE
Blue Island Ave., vogal Loomis in 18. ceste.

PAIN-EXPELLER
je postal domača beseda v vsaki slovenski družini radi neprekosljivega čina pri tolikih bolečinah in padlogah.
Sedajne razmere so nas primorale, povišati ceno na 35 in 65 centov za steklenico, ako hočemo, da ostane iste kakovosti in da enako učinkuje.
S tem imate jamstvo, da staro, dobro sredstvo v isto meročjo tudi dobite. Nikar se dajte premetiti z nizio ceno ničvrednih ponaredb.
Stari, pravi Pain-Expeller dobete le v zavitku kot je tu naslikan. Pri kupovanju pazite na sidro znamko, na besedo Loxol in na naše ime.
Pravi Pain-Expeller je dobili v vseh uglednih lekarnah in naravnost od nas. Steklenica za 65c. je karistnejša kot pa za 35c. ker obsega več kot dvakrat toliko.
F. AD. RICHTER & CO.
74-80 Washington Street, New York

CARL STROVER
Attorney at Law.
Zastopa na vseh sodiščih.
Specialist za tožbe v odškodninskih zadevah.
St. sobe 1009.
133 W. Washington Street.
CHICAGO, ILLINOIS.
Telefon: Main 3989.

Ali veste za letovišče Martin Potokarja? Srečda. To je "VILLAGES INN" s prostornim vrtom za izlete.
Vodnjak z studeneno vodo na Martinovi farmi je poznan po vsej okolici.
Ogden Ave., blizo cestne železniške postaje, Lyons, Ill. Telefonska številka 224 M.

LOUIS RABSEL.
SHAJALIŠČE SLOVENCEV.
NA 460 GRAND AVE., KENOSHA, WIS.
Telefon 1199.

MODERNA KNJIGOVZNIČA.
Okusno, hitro in trpežno dela za privatnike in društva. Sprejemamo naročila tudi izven mesta.
Imamo moderne stroje. Nizke cene in poštena postrežba.
BRATJE HOLAN, 1636 Blue Island Ave., Chicago, Ill. (Adv.)

SLOVENC
pristopajte k
SLOVENSKE NARODNE PORN
JEDNOTI.
Naročite si devnik "Prosveta". List stane za celo leto \$3.00, pol leta pa \$1.50.
Vstanavljajte nova društva. Deset članov(ice) je treba za novo društvo. Naslov za list in za tajništvo je: 2657 So. Lawndale Ave. Chicago, Ill.

Naivečja človeška tiskarna v Ameriki je
Narodna Tiskarna
2144-50 Blue Island Avenue, Chicago, Ill.
Mi tiskamo v Slovenskem, Hrvaškem, Slovaškem, Češkem Poljskem, kakor tudi v Angleškem in Nemškem jeziku. Naša posebnost so tiskovine za društvo in trgovce. "PROLETAREC" se tiska v naši tiskarni

KADAR potrebujete društvene potrebine kot zastave, kape, regalije, uniforme, pečate in vse drugo obrnite se na svojega rojaka
F. KERŽE CO.,
2711 South Millard Avenue.
CHICAGO, ILL.
Cenike prejete zastoj. Vse delo garantirano.

Edini slovenski pogrebnik
MARTIN BARETINČIČ
324 BROAD STREET Tel. 1475 JOHNSTOWN, PA.

Zaupno zdravilo dela čudeže
Skoro že 30 let se Trinerjeva zdravila uspešno rabijo z največjim zaupanjem. A to tudi radi pravega vzroka, ker zaupnost izdelovalca zasluži popolno zaupanje in čislanje od strani številnih odjemalcev. Malo povišanje cen je sedanja potreba, da se ohrani zanesljiva vsebina izdelkov. Brnilo smo se dolgo zoper draginjo na vseh številnih potrebnih naših, a novi vojni davki nam je spodbil še zadnji stebel in morali smo cene nekoliko povišati. Vsa prijatelji Trinerjevih lekrov priznava brez ugovora, da v sedanosti, ko moramo veliko več plačati za potrebščine, in tudi lekarnja stane stvar več, ni bilo mogoče draginji v okom priiti. Zato pa bo vrednost Trinerjevih lekrov povrnila odjemalcem vse kar več plačajo za nje.

TRINERJEVO AMERIŠKO ZDRAVILNO GRENKO VINO
torej ima tako zaupanje in vseh med svetom, ker učini, da bol zgubi svoje stališče. Izmed vseh boleznij jih je devetdeset odstotkov povzročenih in spodetih v žloecu. Trinerjevo Zdravilno Grenko VINO očisti želodec in odstrani iz notranjine drobovja vse nabrane nepotrebne in strupene snovi, ki so nekakšen brolg zlotvornih tvarin zavirajočih pravilno delovanje drobovja. Trinerjevi leki so prosti vsakokratne nepotrebne melanice in vsebujejo le potrebne zdravilne grenke koreninice ter krasno žareče rudeče vino. V zadevi zabasnosti, neprebavnosti, glavobola, polglavobola, nervoznosti, navadne slabobe, kakor tudi v žledodnih neprilikah, ki rade nadlegujejo ženske ob spremembi žitja ali rudarje in druge delavce, ko delajo in vdihavajo plin, če rabite ta lek, boste našli v njem neprečljivo vrednost. Dobite je v vseh lekarnah.

TRINERJEV LINIMENT
prodrere vselej v koren bolečine, zato pa je zlasti v slučaju protina, ali revmatizma, nevralgije, lumbago, otrpelosti gležnjev in drugih, najhitrejša in gotova pomoč. Jako je dobro tudi v zadevah odrgnin in oteklina itd., tudi za drgnjenje živcev in za mazanje po kopanju ogn. Dobite je v vseh lekarnah.

TRINERJEV ANTIPUTRIN
je izvrstno in prav prijetno zdravilo za navadno rabo znotraj. Posebno za izpiranje grla in ust; istotako za čiščenje ran, izpuščajev in drugih kožnih otvorov. Dobi se v vseh lekarnah.
Najnovejšo nagrado so dobila Trinerjeva zdravila na mednarodnih razstavah: Gold Medal—San Francisco 1915, Grand Prix—Panama 1916.
JOSEPH TRINER
MANUFACTURING CHEMIST
1333-1343 South Ashland Ave. Chicago, Ill.

UTRINKI.
Iz Stockholma se poroča, da se je ravnokar izvršilo razudenje na telesu slavnega švedskega kralja Karola XII., ki je padel v bitki, in sicer z namencem, da se ugotovi, če je prišel strel skozi njegovo čelo iz vrst sovražnika ali od zavratnega morilca med njegovimi lastnimi možmi. Če je stopila krogla v desno senco, bi to značilo, da je prišla iz trdnjave Frederikshald, pred katero so bile kraljeve čete zakopane, dočim bi strel z nasprotne strani pomenil, da je bil izstreljen od izdajalca v lastnih vrstah. Znanstveniki, ki vodijo preiskavo niso še obelodanili uspeha preiskav ter ne bodo storili tega, dokler ne spravijo skupaj koščkov kosti, ki so bili vzeti iz rane. Za sedaj pa kažejo znamenja, da je vstopila krogla skozi desno senco ter je prišla torej od sovražnika. Rana na desni strani je sorazmerno majhna, kakor da je povzročena vsled vstopajoče krogle, dočim je levo senca popolnoma odbito, kar znači, da je šla tam krogla ven.
Kraljevo truplo so preiskali v cerkvi, kjer leži v priprosti krsti. Pokrito je bilo s platnom in poleg trupla je ležalo orožje. Prsti so bili sklenjeni nad prsnimi in roki sta tičali v rumenih rokavicah. Na glavi je ležal lovorov venec, katerega so položili tjakaj v januarju 1719. na dan, ko je bil kralj pokopan. Oni, ki so videli mrtvega kralja, so se čudili njegovemu mogočnemu licu, ki je baje še vedno nosilo znake voditelja. Veliko rano so pokrili s koščki platna. Po poročilih iz onega časa glede smrti je stopil kralj v zakope na večer dne 11. decembra 1718 ter odšel na neko točko, ki se je nahajala nasproti neki danski bateriji. Z njim je bil inženir, ki je bil napravil načrte za te zakope ali nasipe, ter Siquir, pribočnik kralja. Ko se je vlegel kralj na parapet nasipa s prosto glavo in ranjeni, je padel iz sovražnega topa strel zdrobljenega svineca in kralj se je zgrudil mrtev na tla. Glede tega strela ni vladal nikarkšen dvom do pri ne ali nasipe, ter Siquir v mrzličnem deliriju dejal, da je on ubil kralja. Ko je ozdravil, je preklecal to izjavo. Od sedanjih razuditve pričakujejo, da pojasni stvar. Zanimivo je pravzaprav le to, da se vrši avtopsija dvesto let po smrti.
Če bi kapitalisti toliko zaupali svojim duševnim sposobnostim; svoji spretnosti, iznajdljivosti in uspešnosti, kolikor se nahajajo s temi lastnostmi,